

БИЉАНА ОСТОЈИЋ

180 година
КЊАЖЕВСКО СРПСКОГ ТЕАТРА
КРАГУЈЕВАЦ

БИЉАНА ОСТОЛИЋ

**180 година
КЊАЖЕВСКО СРПСКОГ ТЕАТРА
КРАГУЈЕВАЦ
(1835–2015)**

2015.

Издавач
МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ
УСТАНОВА КУЛТУРЕ ОД НАЦИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА
11000 Београд, Господар Јевремова 19
e-mail: office@mpus.org.rs www.mpus.org.rs

Главни и одговорни уредник
Момчило Ковачевић, директор

Аутор каталога и изложбе
Биљана Осимић

Лектор и коректор
Ирина Кикић Стојковић

Дизајн каталога и обрада фотографија
Светозар Станкић

Штампа:
Службени гласник, Београд

ISBN

Тираж: 400 примерака

Реализацију кизложбе и каталога омогућило је
Министарство културе и информисања Републике Србије

Садржај

Престоница (1818)	5
Јоаким Вујић и Милош Обреновић	9
Књажевско-србски театар (1835)	14
Постпрестонички позоришни континуитет (до 1944)	24
Српско народно позориште Округа крагујевачког (1942–1944)	28
Народно позориште народноослободилачког одбора (1944)	29
Народно позориште (1945–1965)	30
Позориште Јоаким Вујић (1965)	43
Театар Јоаким Вујић (1970)	43
Књажевско-српски театар Крагујевац (2007)	49
Репертоар крагујевачког позоришта • Критике • Награде (Сезоне 1944/1945. до 2014/2015).	51

*Крагујевац, посљед на град,
почетком 20. века*

*Крагујевац, главна улица,
почетком 20. века*

Прес~~т~~оница (1818)

Србија и историјска времена у перманентној су симбиози, те је вредновање и градирање историјских догађаја компликован и обиман задатак.

Ипак, већина српских историчара мапира Други српски устанак и владавину кнеза Милоша Обреновића као један од најзначајнијих периода у прошлости Србије и српског народа.

У збирку укупних резултата владавине Милоша Обреновића, историчари истичу „политичко биће“ и организовану политичко-националну територију дела ослобођеног српског народа.¹

Други хатишериф (1830) поставио је правне основе просветном и културном развоју Србије. То је прекретница и оквир за ширу организацију просвете, науке и културе. У хату су наглашене само неке установе (школе, цркве, болнице, штампарије...) које Срби могу слободно оснивати и унапређивати. Међутим, под стечено право унутрашње самоуправе могле су се подвести и друге културно-просветне делатности и слободно се развијати.²

Дакле, створени су елементарни предуслови за оснивање првог државног (дворског) позоришта у Кнежевини Србији ...

После Другог српског устанка Крагујевац је добио „петнаест минута славе“ и постао престоница Кнежевине Србије.

Избор је сасвим природан, ако посматрамо географски и територијално – наиме, Шумадија је поприште и Првог и Другог српског устанка. Упркос томе, скоро два века, Крагујевац је био изван главних друштвених токова – *мало насеље на обали Лейенице, скривено од очију непријатеља и званичне евидентије* – на маргинама историјских догађања – иако у „срцу Шумадије“. Чини се да су стратешки положај града, плодна и „склонита долина“ одиграли пресудну улогу у преокрету позиције града после Другог српског устанка. Административни и војнички разлози навели су Турке да оснују Крагујевац; ту позицију и важност увидели су и Аустријанци. Довољно разлога да и кнез Милош Обреновић 1818. – када је напустио Црнуће – учини Крагујевац својом престоницом, „жилом куцавицом“ за време од двадесет две године. Мала турска касаба вольом кнеза „произведена је у престону варош“, базу материјалне и духовне културе, пресудну за формирање нове државе и власти.

Историјски и археолошки извори веома су оскудни или их нема, када треба утврдити – бар оквирно, прецизне године оснивања, спомињања Крагујевца као насељеног и организованог простора. Стефан Немања је саму територију освојио од Византије у 12. веку. Износе се претпоставке и веровања да Крагујевац, као насељено место, постоји још пре државе Немањића, али то су, заиста, само претпоставке. Нажалост, једини валидни извор

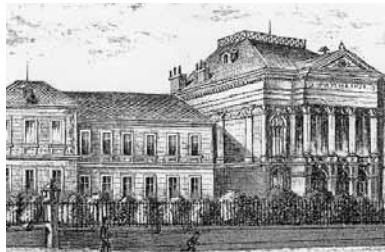
¹ Историја српског народа, Пeta књига, Први том (од Првог устанка до Берлинског конгреса 1804–1878), Српска књижевна задруга, Београд 1981, 147–155.

² Радош Љуштић, Кнежевина Србија (1830–1839), САНУ, Београд 1986, 396–410.

Изглед Крагујевца из 1837. године, у време кнеза Милоша

³ Рајко Стојадиновић, *Крагујевачко позориште 1835–1951*, Светлост, Крагујевац 1975, Музеј позоришне уметности СР Србије, Београд 1975, 9.

Крагујевачка гимназија у XIX веку

и најранији запис је (тек) из периода турске администрације – у „тапу-дефтеру“ (пореска књига) Смедеревског санџаката из 1476. забележено је: „Село Крагујевца припада Смедереву, у њему је раније одржаван пазар и панађур и пошто се налазило на путу непријатељу, његова је раја расељена“. Овај запис, уједно је први попис са статистичким подацима: село са 32 куће, 15 домаћинстава, 32 мушких члана – припадало је Ибрахим-бегу³ (документ се налази у архиву Турске државе). Првобитно трг, потом село, из два века успаваности пробудиће, крајем 17. века, аустро-турски ратови, што ће дефинитивно пореметети „тишину његових шума“ из којих ће нестати и птица грабљивица крагуј (врста јастреба), по којој је Крагујевац, опет по претпоставкама, добио име. Границе империје, помераће се интезивно (град је био под Аустро-Угарском владавином од 1718–1739). Захваљујући тој динамици, насеље се развијало, постало раскрсница путева, нахијско место, административни центар, утврђење на Лепеници, пуној воде у то време. Место се формирало уз леву обалу реке ка западу. Изазвана перманентним миграцијама, променила се и демографска структура становништва. Речју, околности су учиниле да град из анонимности пређе у фазу стварања новог идентитета.

У тексту о позоришном животу Крагујевца 1926. суботички *Књижевни север* – описао је град као „Обласни град Шумадије...са историјом, веома оскудном подацима који не упућују на далеку прошлост. Нема старинских остатака који би о томе сводочили. Много пре Крагујевца, средишта ових крајева биле су две вароши: Градац (село поред пруге Крагујевац – Лапово) и Петровац (село поред друма Крагујевац – Топола). И тек када су ове две вароши порушене у ратовима, могао је Крагујевац доћи до значаја. Заснован као турско место, по свој прилици, почетком 17. века на реци Лепеници „која се као змија вијугала“ и својим излоканим коритом делила варош на две половине: с леве стране на главну чаршију и с десне, непривлачан за око посетилаца, сиротињски део. Турски географ из прве половине 17. века Хаци Калфа, помиње га под именом Карађофче, на београдском друму. У њему се на крају 17. века насељише јаничари, те због тога постаде знатније место“. Из перспективе Војвођана, Крагујевац је тридесетих година 19. века имао своје најславније дане: „Као преко ноћ он се и у политичком и културном погледу истакао врло брзо. И кад се буде писала културна историја нашега народа у 19. веку Крагујевац ће бити на завидном месту. Као што је из њега почела да струји права политичка свест, он је био и културни центар, одакле се, захваљујући једној генерацији учених Војвођана, просвећеност ширила и корачала напред. У њему су зачеци обновљеног културног живота после Другог устанка, и доцније кад му је Београд преузео и политичку и културну мисију, он је могао мирно и задовољно најући на себе изглед ћутљиве паланке и гордо гледати како се нова престоница уздигне на њеним темељима.“⁴

Будућу престоницу описао је и Панта Срећковић, у *Бранковом колу* за 1898. „Кад су се у њему настанили јаничари имао је богату чаршију с много-

⁴ М. М. Николић, „Лицеј“, из *Књижевност севера* (Књига II) у: М. А. Павловић, *Из прошlosti Крагујевца*, „Прво позориште“, Суботица 1926.

бројним дућанима и разним занатлијама, два каравансераја и чесме. И по постанку и по становништву Крагујевац је био права турска варош. Имао је узану, извијугану и прљаву чаршију, дућане с ћепенцима и куће, заграђене високим зидовима, махом дрвене грађе. Од времена аустријске окупације у њему су се почели настањивати Срби, Грци и Цинари, поред нешто мало Немаца који су већим делом били аустријски чиновници. Али ни то ново стање ни становништво није могло изменити изглед Крагујевца, иако му је унеколико морао бити промењен начин живота. Пошто је аустријска окупација трајала само две деценије, а после ње поново дошли турска управа у Београдском Пашалуку, која је трајала до Српског Устанка, Крагујевац је задржао тип праве турске вароши све до почетка 19. века.“

Приликом друге посете Крагујевцу 1826. и Јоаким Вујић је описао град у свом чувеном и контроверзном делу *Путешесловље џо Сербији*: „Ова варош лежи на једном оцедитом месту недалеко од горошумни планина при реки Лепеници која од југа и запада кроз једну част ове вароши тече а число домаова у њој налази се до 270.“

Када је 1818. варош постала престоница – имала је 193 домаћинства, без комуникација, инфраструктуре, са оскудним стамбеним простором, без администрације, судства. Укратко, без тековина модерне европске цивилизације, али с ентузијазмом који доноси слобода и победнички дух. Милош Обреновић је положио темеље својим конацима (двору) и новом Крагујевцу, на брежуљку, где се сучељавају палилуска и ердоглијска коса, у луку који затварају Лепеница и Ердоглијски поток. После Другог српског устанка, издвајало се само неколико зграда (које су се, евентуално, могле показати странцима): седиште кнажевог двора и „централног правлjenја“, кнажев конак, црква од камена, „зданије на чаршији звано гостијски конак“. Све друге куће биле су ниске, облепљене блатом и без реда поређане једна поред друге. И два моста преко Лепенице, која су везивала два дела вароши – „Ћифтина ћуприја“ се и данас тако зове. Улице су биле тесне и каљаве. Један руски писац бележи да се крајем тридесетих година 19. века тек почела подизати нешто боља варош са улицама поплочаним каменом. Ипак, око посетилаца више је привлачила егзотична и деспотска фигура Кнеза Милоша, него неравни кровови сиромашних крагујевачких кућа и широки ћепенци источњачке чаршије.

Ипак, Крагујевац брзо постаје трговачко, политичко и културно средиште. Град је био осигуран од непријатеља, што је био предуслов за развој трговине. Иако је у остатку Србије турски утицај био и даље врло присутан, из Крагујевца су брзо „отерани“ сви Турци. Престоница је искључиво српско место. Једини Турчин Мула Салина био је у служби кнажевој: кореспондент за пошту на турском језику и власник последње кафане за Турке. Постојао је и један турски дом и стара, полурушене џамија. То је све што је остало од отоманског царства у престоном Крагујевцу. Због сталног присуства кнеза

Кнез Милош Обреновић

Печат Милоша Обреновић

Димитрије Давидовић

Димитрије Исаиловић

Милоша Обреновића, који је одатле управљао остатком ослобођене земље, град је постао политички доминантан. Иако су номинално власт и администрација српски, град је задржао своје оријентално и егзотично обележје. Престоница нове државе јединствени је конгломерат цивилизације која не-стаје и питорескности обичаја, менталитета и културе у зачетку – све то сједињено под апсолутистичком влашћу харизматичног кнеза Милоша. Са ореолом престонице Крагујевац привлачи Европљане, писце, дипломате, авантуристе, али и појединце из Војводине, осталих делова Аустро-Угарске; они долазе из најразличитијих побуда: патриотско-националних (стављају своје знање у службу кнезу) и егзистенцијалних. Новој престоници недостаје све: мајстори, занатлије, учитељи, професори, писци, административно особље, новинари, правници... Свеопшти друштвено-културни полет престонице имао је магнетско дејство – нарочито за „писмени“ и „интелектуални свет“; личности су то, које ће трајно остати у културној историји Крагујевца и уједно су есенција ондашње српске елите – тек у повоју: Димитрије Давидовић, Вук Каракић, Димитрије Исаиловић, Атанасије Теодоровић, Адолф Берман, Атанасије Николић, Јосиф Шлезингер, Јоаким Вујић, Филип Христић, Јован Мариновић, Сретен Поповић... Постојала је, дакле, „критична маса“ повољних услова за реализацивање најзначајнијих тековина духовне и материјалне културе Кнежевине Србије.

Импресиван је низ националних институција, духовних, верских, образовних, симболичких, историјских које обележавају и означавају почетак државности и имају ознаку првих: кнез Милош Обреновић 1818. сазидао је православну цркву (Стара црква), уз цркву било је и седиште прве Митрополије ослобођене Србије; 1834. сазидана је зграда за кнежеву канцелеарију, двор са управним и административним апаратом; основане су школе „прве и фторе нормалне класе“, први Лицеј 1838. (претеча Универзитета); књиговезница, библиотека; први културни препород и прекретница почињу штампањем *Новина Србских* (први број 5. јануара 1834), оснива се књажев оркестар „Воена банда“ са диригентом (капелником) Шлезингером и Певачко друштво (основано 1835); вишефункционална државна зграда – касарна за гарнизоне трупе на левој обали Лепенице – 1833. аванзовала је у штампарију (Типографија), затим Гимназија (прва у Србији, јужно од Београда), прво позориште (*Књажевско-србски позориште*), Војна болница (чија је зграда, најалост, завршила као затвор); прва Тополивница 1853. претеча је индустријске производње у Србији... У Крагујевцу су се одржавале све важније Народне скупштине у првој половини 19. века. Проглашен је први Устав 1835. (ткz. Сретењски устав), заведен је краткотрајни уставни режим. Поред нахијских судова у Крагујевцу је основан и први Велики народни суд, затим и седиште законодавне комисије.

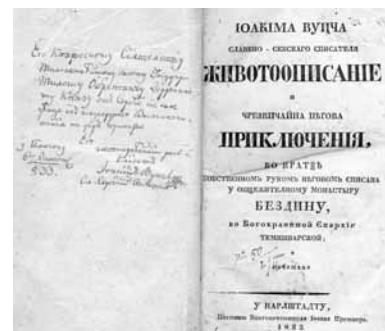
Јоаким Вујић и Милош Обреновић

О животу и раду Јоакима Вујића већ је написано много – у различитим контекстима и конотацијама (драгоцен извор је његово *Живоћоописање*). Од рођења 9. септембра 1772. у Баји до смрти у Београду 8. новембра 1847. у тешким околностима (живео је у једној собици), сиромашан и заборављен, одвијао се мукотрпан живот, одређен тешким историјским и друштвеним околностима. Допринос српској позоришној уметности и вредност његовог рада оцењују се у распону од, неупитно *оца српског позоришта* до ниподаштавајуће *figure comice*. У сталном процепу између егзистенцијалних проблема и жеље да и Србија постане интегрални део европског позоришног простора – живот Јоакима Вујића показатељ је несхваћености и неразумевања, на вештачки подељеном културном простору српске нације. Иако често на ивици егзистенције, оптуживан за шпијунажу, хапшен и пртериван, он је у међувремену вредно радио – режирао, глумио, преводио, издавао књиге. Позориште је за Вујића била „нуждна школа“ у којој се може „штогод душеполезне чути и научити“. Али остваривање идеје о позоришту није било лако – по правилу, неуке средине показују атавистички страх од новина, то је превелики изазов. У таквим ситуацијама највише трпе промотори тих идеја. У случају Јоакима Вујића цена је подразумевала увреде, исмејавање, рушење, несхваћеност, оптужбе да је руски шпијун.⁵ Био је несхваћен чак и од супруге која га је називала „пеливанском пропалицом“ – додуше, ни он њој није остајао дужан – он је њу називао „бесловесном крокодилком“ и „бесном пакленом кучком“. Само набрајања места у којима је живео („географска и интелектуална лутања“), школовао се, радио, учио језике, разноврсна занимања и интересовања, показују занимљиву психолошку структуру, дифузна интересовања, авантуристички дух, ренесансну природу: преводи, путописи (стварни и измишљени), биографије, граматика, историје, драме. Јоаким Вујић је живео и радио у мултикултуралном и мултинационалном простору – веома отворен за културне утицаје, који ће, напокон, филтрирати и фокусирати његова интересовања и основну вокацију: позориште. До оснивања Књажевско-србског позоришта и доласка у Крагујевац, Јоаким Вујић је прешао пут од Баје – основна, тј. славеносрпска, латинска, мађарска, немачка школа; Новога Сада – наставак школовања; Калоче – Гимназија; Сегедина – уписао четврту класу и постао синтаксиста; Братиславе – Евангелистички лицеј, Католичка академија, правне науке, часови старогрчког и хебрејског језика, први сусрет с позориштем; Ђура и Острогона успутне станице између школовања; Трста (1801) – у коме је, заправо, заволео позориште и драму – био је домаћи учитељ, учио италијански, француски, енглески језик, обиљазио италијанске градове. У Трсту је почeo и прва превођења позоришних

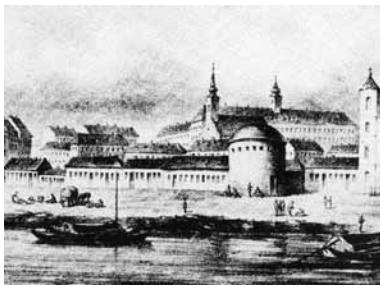

Јоаким Вујић

⁵ Феликс Пашић, *Јоакимовићи*, Таеатар „Јоаким Вујић“, Крагујевац, Музеј позоришне уметности Србије, Београд 2006, 11–15.

Насловна страна Вујићевог
„Живоћоописања“
са посветом кнезу Милошу, 1833.

Изглед позоришне зграде у Рондели у којој је Вујић, 1813. приказао прву представу на српском језику

⁶ Према: Олга Марковић, *Јоаким Вујић*, Музеј позоришне уметности Србије, Београд 1997, 14.

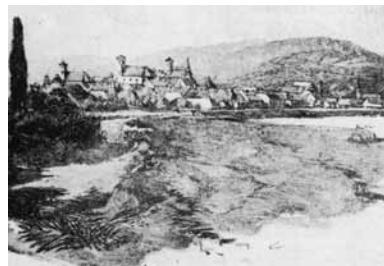

*Насловна страна Вујићеве
"Крешићалице", штампане
у Будиму 1814.*

⁷ Историја, 17.

комада: *Излишна љубав Ирине и Филандра* (први превод с италијанског језика), с немачког *Фернанда и Јарику* Карла Екартсхаузена, *Најражденије и наказаније* Салома Фридриха Шлепера и *Љубовнаја зависија* чрез једне цијеле Јосифа Рихтера. Одлазио је често у италијанску оперу – у Фиренци је слушао *Il matrimonio segreto* (*Тајни брак*) Доменика Тимарозе, где је „внимателно с величајшом охотом слушао прекрасно англеско слаткопјеније“. У Пешти је постао бележник и штампао преводе многобројних књига; као учитељ радио је и у Новом Градишку. Омладину је поучавао француском и италијанском језику у Земуну 1806. На крају је постао учитељ у Српској основној школи. У Земуну је имао и прво непријатно искуство – које је – донекле допринело његовом имицу „авантуристичке личности“. Наиме, аустријске власти су га сумњичиле због, наводних, тајних веза са Карађорђем и српским устаницима. Завршио је у затвору као бунтовник и конспиратор, морао је чак и да напусти цело подручје Војне границе.⁶ Али у Земуну је објавио и сеоску игру у два чина *Најражденије и наказаније* (1809). У Сент-Андреји је кратко био професор у латинској школи, ту се и оженио богатом удовицом Пелагијом Манојловић, од које ће се развести, уз скандал. И даље пише и бави се издавањем књига. Поновни Вујићев долазак у Пешту, испоставиће се, биће од круцијалног значаја за српску позоришну историографију: прво се 1812. у Мађарском позоришту давао комад *Црни Ђорђе или Заузете Београда од Турака* Иштвана Балога. Та представа је имала огроман утицај на Јоакима Вујића. Већ 14. августа 1813. и он ће у мађарском позоришту „Рондела“ приредити *Крешићалицу* Аугуста Коцебуа, прву позоришну игру (у три чина) на српском језику – у „садружству ученика гимназије пештанске“. Пешта је, у то време, једно од најзначајнијих српских културних средишта. Публика, углавном српска, одушевљено је реаговала на представу. Био је то први велики успех за Јоакима Вујића. Приход од представе је разделио сиромашним студентима, мађарском позоришном друштву и Сент-Андрејској парандији. Хуманитарни рад ће бити још једно битно обележје у животу Јоакима Вујића. И наравно, наглашени патриотизам који је апострофирао у предговору *Крешићалице*, штампане 1814. „Прошедшаго лета, 1813, Августа 12-го, имао јесам чест ово позориште, именуемо *Крешићалица*, љубимому Серском Роду мојему публично у Пешти, у Мађарском Театру, произвести, где велики глас и слава Серскаго Рода прочуло се...“⁷ Из Вујићевог опуса још се издава – пре свега политичким, националним значајем-heroјским комад у четири чина *Георгије Петровић вожд Србијски илићи Црни Ђорђе*, приказан 5. августа 1815. у Сегедину. Цар је одмах потписао одлуку о скидању представе, власти су убрзо забраниле сваку делатност која говори о побуни Срба – и штампање књига и извођење представа. Уследиле су и забране приказивања истоимене представе у Новом Саду (изведене са новосадским ђацима 1815). По речима Ђорђа Малетића – Вујићева позоришно-књижевна мисија, имала је, пре свега културно-национални и хумани-

тарни карактер и била је веома срачуната „да у српском народу буди свест о својој народности, историји, свест о лепом, племенитом, узвишеном и да велики део прихода од представа дели сиромашним ђацима, ратним удо-вицама и за подизање цркава.“ После забрана и протеривања, Вујић се повукао на дужи период у своју омиљену Сент-Андреју, где је писао, преводио и припремио за штампу дело које му, по многима, не служи на част (и представља одступање од његовог уобичајеног књижевно-преводилачког опуса) *Новјешице Земљеописање*. Ова књига је била повод за први сусрет Јоакима Вујића и Милоша Обреновића, новембра 1823. Мотиви су били крајње утилитаристички, а не просветитељско-национални: Вујићу је недостајао новац за штампање књиге, као и за претходна издања, био му је потребан до-бротвор. Из Београда се упутио кнезу Милошу у Крагујевац на „воловски коли“, изложио му снисходљиво, да је чуо за његово „велико име“ и са опасношћу по живот преко толиких земаља дошао да га „смирењејше“ замоли за помоћ да изда *Земљеописање*. Опрезни Милош Обреновић је обећао помоћ, „особито усрдно га примио“, али није се догодило ништа конкретно. Јоаким Вујић се снашао на други начин, иако је, ипак послao Милошу Обреновићу 25 примерака *Земљеописање* и том прилком добио 1.000 гроша. Ова помоћ била је повод Вујићевог поновног доласка августа 1826. „у предрагу нашу Србију... у земљу млеком и медом напојену, у земљу наши светих царева, краљева и деспота... да падне на земљу и изљуби је с радосним сузама...“ Желео је да се захвали кнезу лично. Нашао га је у Пожаревцу и том при-ликом Вујић је добио нову дужност: да пропутује Србију и опише манастире. Кнез је, вероватно хтео да уз своје име веже један шири опис знаменитости своје земље. Вујић је био стар, препонизан, презахвалан и ласкав, и као такав је добро дошао кнезу. Јача индивидуалност му је сметала – волео је да се шали са књижевницима, за узврат, ови су га прекомерно хвалили.⁸ По жељи и препоруци кнежевој, Вујић је кренуо, на пут по Преображењу, у пратњи момка Панте. Том приликом су обишли манастире у источном и западном делу Србије. После непуна четири месеца, објављено је Будиму 1828. *Путописије по Сербији*, „списано у Краговцу“, скраћено и завршено у Сент-Андреји. Јоаким Вујић је поново богато награђен. Уследиле су обавезе око дистрибуције књиге и многоbroјна путовања. Занимљива је и опште позната нетрпељивост између поједињих структура српске културне елите тога времена, а посебно је било наглашено непријатељство између Јоакима Вујића и Вука Карапића. Једна краћа посета Крагујевцу (1831), у време боравка Вука Карапића и његових присталица, кулминирала је писмом Јоакима Вујића у ком се препознаје то непријатељство, али и види сасвим примитивна борба за наклоност код кнеза Милоша: „При концу овога мог писма и то Вас покорњејше молим, Милиј Отче мој, да не слушате кое какве лажне невјeroјатне против мене речи от лажљивог, шантавог и злобног Вука и прочи нашиј швабској врабаца, који су се тамо код Вас Ваше прое наждерали, ербо е то

Сенћи Андреја

⁸ Др Мираш Кићовић, у Зборнику 125 годишњица Књажевско-србског театра у Крагујевцу 1960, Одбор за проплаву, Крагујевац 1960, 14.

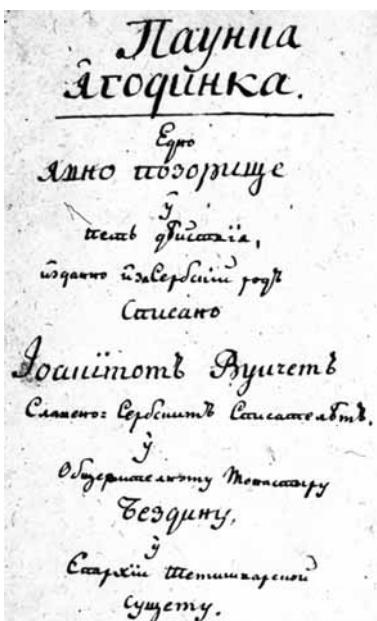

Вујића
прво с њима извози ногом преко
Крајине у Трсту пушташе се.

Јоаким Вујић на свом
путопису, листопада 1833.
Ј. Шид, Пешта 1833.

*Плакаћ Вујићеве ћредсашаве
“Инкле и Јарика”, 1833.*

све лаж, клевета, злоба, завист и пакост“.⁹ Ово је био почетак једног, крајње специфичног односа и обрасца у комуникацији ? пре свега на психолошком и културолошком нивоу. Предисторија оснивања *Књажевско-србског шеатра* утемељена је на једном патерналистичком обрасцу у понашању кнеза Милоша Обреновића према Јоакиму Вујићу. С друге стране, особине и понашање Вујићево, веома су погодовали апсолутистичком моделу владавине кнеза Милоша. Постоје тврђе да се Јоаким Вујић везао за кнеза Милоша као ни за кога другога у животу и сродио се толико, да га је звао „оцем“, иако је био седам година старији. У међувремену, пре историјског доласка у Крагујевац, Јоаким Вујић пише аутобиографију „славено себскаго списателя“ *Живоћоојисание* (1833). У овом периоду, у школској 1832/33. радио је представе у Панчеву. Колико је, у ствари, Јоаким Вујић био егзистенцијално угрожен потврђује сведочанство једног његовог савременика, учесника у представи: „... А да је сиромах био, то сам отуд судио што је слабо одевен био. Ишао је у неким белим ал прљавим чарапама и неким цокулама.....Он је по селу ишао и своје књиге продавао.“ Издавају се још и представе – *Паунка Јајодинка* у Градском позоришту у Араду, „једно јавно позориште у пет дејствија“, Екартсхусенова *Инкле и Јарика* одигране марта 1833. у Карловцу. Плакат ове представе, штампан на немачком језику (готицом) и српском језику (Ћирилицом) најстарији је штампани плакат у историји српског позоришта. У *Живоћоојисанију* описује епизоду из Арада, у којој покушава да се одбрани од напада клеветника који су га сматрали руским шпијуном. Наиме, Вујић им узвраћа речником, нимало прикладним за једнога мисионара у култури именујући их „мазгови, овчи коњи и блебетуше“. Занимљива је та његова контрадикторна природа; с једне стране вредан, радознао, хуман, образован, с друге, пренаглашене реакције на нападе и потреба да се брани неадекватно. Све то баца сенку на његов интегритет интелектуалца и изазива незаслужено непоштовање извесних кругова у српској култури. Неки његови савременици имали су лоше мишљење о њему: Вук Каракић, Тирол, Копитар... Јован Скерлић га није ценио ни као писца ни као личност. Павле Поповић, такође тврди да је Јоаким Вујић „комичан тип“, доводећи у питање његова светска путовања и авантуре на Средозном мору, Јави. И у новијим анализама прошао је лоше, пре свега, као писац – доводи се у питање оригиналност његових радова. Ипак и на срећу, направљена је дистинкција између Вујића писца и његове практичне позоришне делатности. Историчари истичу редитељску вештину, брзину, лакоћу у организацији и припреми представа у местима привременог боравка. Вујићев двадесетогодишњи (или тридесетогодишњи, по тврђњама других – ништа није поуздано у историјским изворима из тог периода) позоришни ангажман у Угарској називају чергарањем, авантуром, лутањем. Остаје чињеница је да је он први „позоришни иницијатор и аниматор“ (истина са претензијама већим од могућности), који је успео да изгради идентитет писца, преводиоца, редитеља и глумца у непри-

јатељском окружењу. Први је створио разноврсни репертоар, изводио је оригиналне, своје или посрблјене комаде. А ако цитирамо Јосипа Кулунцића – недвосмислено је да Јоаким Вујић значи датум у историји српског театра и прво српско отварање ка европском позоришном простору. Не постоји друго име нити други датум.

Књаз Милош је био централна творачка фигура око које су се окупљали неимари нове државности и њених грађанских институција. Он је, додуше, сматрао непојмљивом и смешном поделу власти са другима, јер „боље је владати и управљати по својој вољи, него се везати за артију“. Ипак, у политичком и државотворном смислу за осамнаест година (1815–1833) је успео да Србију извуче из фамозног Београдског пашалука. На важност културе за нову државу указивали су му знаменити и угледни људи у његовом окружењу, делом позваних, делом придошлих из других српских земаља. Вук Караџић је створио поетичку слику књаза Милоша, која се касније конвертовала у неспоразум и пристрасни анимозитет: „Милош, који не зна ни читати ни писати... је тако непостојан, лажљив и вратоломан, да се човек ни на какву његову реч, ни заклетву, ни уредбу (да ће постојана бити) ослонити не може, нити му ико, ко га познаје, ишта верује без невоље.“¹⁰ Постоји занимљиво виђење основне идеје, иницијативе и заслуге у оснивању *Књажевско-србског театра*. Наиме, поред Јоакима Вујића, за постојање првог тетара „крива“ је књажева „надреалистичка и поетичка природа“. Склоност да од живота прави „каламбур“ и изразита наклоност према игри сваке врсте, песми, свирци као и његове меценатске жеља и државничка прагма – да Србија не заостане за дворовима великих, довешће до значајне епизоде у његовој државничкој каријери – оснивања првог театра у Кнежевини Србији. Јелашин Синовец износи занимљиво виђење, по коме је Вук неправедно критиковао Милоша, не схватујући његову хуморну маштовитост, његову веселост, опако збијање шала, често и грубих, прекомерних, надреланих. Чак и Милошева реакција на позоришној представи, када је „у шуми хотео корабљ видети“, гест је његове надреалистичке поетичне природе. И друга представљенија, свакојаких „дозбојачилика“ – књазу драгих мађионичарских атракција, фајервека, такође спадају у сферу магијског, чудесног, помереног. Прожимањем животног и театралног, театрарског и животног, књаз је у великој мери персонализовао живот првог театра. Специфичност владавине и Милошеву личност, можда најбоље описује његова чувена реченица „Ако хоћеш хоћеш, ако нећеш, опет хоћеш“. Чувена фраза „држава то сам ја“, у случају књаза Милоша Обреновића – би значила – „театар то сам ја“.

Књаз Милош Обреновић

¹⁰ Јелашин Синовец, „Књаз – први српски надреалиста“, *Кораци*, „Позориште у доба Јоакима Вујића“, 1985, 111.

Вук Караџић

Књажевско-србски *штештар* (1835)

Јоаким Вујић из млађих дана

Школске представе са учитељима и ћацима као главним актерима, увек су биле познате у Војводини. У остатку Србије, међутим, ту традицију је до Вујићевог доласка баштинио једино Крагујевац. Најистакнутија је била Дилетантска позоришна дружина Ђорђа (Георгиј) Евгенијевића, учитеља крагујевачке основне школе, младића од 28 година, Ужичанина из села Вране. Он је завршио српску нормалну школу, гимназију и богословију у Сремским Карловцима. Прве школске позоришне представе играле су се у Крагујевцу 1825. (ћаци, одрасла деца и младићи). Начин рада и репертоар нису утврђени (не постоје докази). Претпоставља се да је, приликом другог доласка у Крагујевац у овим представама учествовао и Јоаким Вујић. Ретке материјалне доказе о постојању и раду школског театра забележила је 16. септембра 1829. књажева канцеларија – у одељку „Финансије“, под рубриком „Издаци“. Из народне благајне је издато крагујевачким учитељима за позориште (учитељем здјешњим о *штештару*) 200 гроша. Ови подаци налазе се у књизи Мите Петровића *Финансије и усаванове обновљене Србије од 1842.* Реч је о хонорару за позоришни рад за крагујевачке учитеље. Позната су три термина ових „представленија“: 1825, 1827. и 1829. Када им се губи сваки траг. То, наравно не значи да су престале активности ове дружине, које су зависиле од школског календара (представе су, углавном, игране о великим празницима). Рад школског театра имао је посебну тежину, због елементарне неписмености стнаовништва, без обзира, на каснију различиту валоризацију њиховог рада. Гимназија ће, десетак година касније, наставити позоришни рад у најбољој традицији школског театра.

Досадашњи извори различито интерпретирају разлоге, идеје и мотиве који су довели до почетка рада *Књажевско-србског штештара*. Нема поузданог одговора ни доказа, али има различитих приступа:

„На *позив* кнеза Милоша у јесен 1834. године у Крагујевац долази Јоаким Вујић...¹¹ „Можда због својих незгода с полицијом јер је на своју руку издао *Животоописање*, а можда и због тога што је *дознао* да се у Крагујевцу ствара позориште, Вујић се септембра 1834. по трећи пут обрео у Крагујевцу...“¹² „Трећи долазак Јоакима Вујића у Србију везан је за оснивање ’Књажевско-србског театра‘. Уз помоћ Берманову, Вујић је брзо *убедио* кнеза у неопходност оснивања позоришта за ондашњу српску престоницу...“¹³ „И после двадесет година чегарења, Вујић је хтео да пренесе позоришне представе и у Србију. Стога је, чим је стигао у Крагујевац, *поднео* кнезу молбу да му дозволи оснивање позоришта. Нешто због Вујића, кога је био заволео и ценио, нешто и да себи нађе забаве, Кнез Милош уважи молбу и нареди да се сагради позориште о државном трошку, постави Вујића за ’књажеско-срб-

¹¹ Слободанка Богдановић, Верка Милenković, *Сто једесет ћодина позоришта у Крагујевцу*, Одбор за обележавање сто педесет година првог српског позоришта, Крагујевац, 8.

¹² Олга Марковић, *нав. дело*, 37.

¹³ Радош Љушић, *нав. дело*, 409.

ског театра директора', одреди му сталну плату која се састојала од 120 талира годишње,'коста и квартира' и једног 'зимњег одела'.¹⁴

„... А покретач оснивања позоришта и његов директор био је Јоаким Вујић. Разуме се, покровитељ целог подухвата био је кнез Милош Обреновић, па је и ово позориште, као и други дворски театри у Европи, у сууштини било лично Кнежево.¹⁵ „Већ уморан и болестан, 1834. Јоаким Вујић је четврти пут дошао у Крагујевац (први пут 1823, други пут 1827, трећи пут 1830) да оснује прво йозоришиће у Срба, а он се подичи титулом књажеско-сербског тетра директор.¹⁶

„Нема података да је Вујић у Србију и Крагујевац дошао на позив кнеза Милоша, него ће пре бити да је гоњен од аустријских власти и без средстава за живот, сам код њега ђођирајо уточишиће...“¹⁷

„Кад је, у ком тренутку настала идеја о позоришту у Крагујевцу и да ли су између Вујића и Милоша постојали какви претходни разговори и договори о стварању позоришта? Да ли је Вујић, септембра 1834. дошао у град на Лепеници са неким концепцијама о театру? Рекло би се да историчари воле баш овакву хипотезу, да је Јоаким Вујић позван ради позоришта да га организује и да га води. Тобоже, Вујић стиже у Крагујевац у јеку припрема, адаптирања зграде. Међутим, за овакве претпоставке нису нађени никакви докази. Напротив, сви подаци (јако оскудни) из тога времена индицирају супротан закључак: да Вујић није позван у Крагујевац са задатком да отвори позориште, нити се у тренутку позива Милошевог говорило о томе. Идеја о театру је искрслла случајно, нећде ђо његовом доласку, у октобру или новембру месецу 1834.“¹⁸

Нажалост, остаће тајна како је тачно све почело, иако, то није једина непознаница. И око зграде и позорнице (сцене) постоје дилеме. Али најцитиранија реченица у историји српског позоришта, чувена стилизација из *Новина српских* – које су прве објавиле вест о отварању *Књажевско-сербског позоришта* неупитна је: „Од како је сртешска скупштина била, од оног доба и за време исте скупштине, увесељава нас г. Аћим Вујић познати српски списатељ, представљањем разних игара у позоришном дому (позоришту), на гравеном у зданију штампаријском.“

Различито се описује зграда првог позоришта – шири опис локације позоришне зграде дао је и Владимир Јакшић, син Јакшића, књажевог хазнадара, задуженог и за позориште: „Штампарија је била смештена у зданују државном ниже моста к цркви водећег, који је прво као касарна за гарнизону војску, затим у поменуто време као локал за Типографију, а после за Гимназију, па за војну болницу служио“. Зграда је зидана за смештај гарнизоне војске и имала је касарну и ахар коњанички, који се у време трансформације зграде у Типографију (касније у позорницу) „дао покрити и олепити“. Неки писци, чак „зидају“ посебну зграду, поред Типографије или је „дозиђују“, што

¹⁴ М.А.Павловић, *нав. дело.*

¹⁵ Др Петар Марјановић, *Позориште или усуд џролазности*, ФДУ, Музеј позоришне уметности Србије, Београд 2001, 49-51.

¹⁶ Феликс Пашић, *нав. дело*, 11-15.

¹⁷ Др Мираш Кићовић, *нав. дело*, 17.

¹⁸ Рајко Стојадиновић, *нав. дело*, 19.

Берманова Споменица
кнезу Милошу, 1933.

Прва српска штампарија

по тврђњама историчара „никако не стоји“. Зграда позоришта добијена је преудешавањем дела здања Књажевско-србске књигопечатње (за стручност изведеног радова велике заслуге имао је директор Штампарије, Прус Адолф Берман). Књажевско-србски театар смештен је у адаптираним просторијама Типографије и имао је бину, ложе и партер. Под Вујићевим надзором саграђен је посебан позоришни дом у згради Штампарије, тамо где је била школа, до малога моста с леве стране Лепенице. Дом је имао бину, партер и ложе и био је патосан циглама. Зграда је рађена у зиму 1834. и 1835. Сачувани рачуни за радове иду од 4. децембра 1834. до 28. фебруара 1835. Из једног писма упућеном књазу од 9. јуна 1835. индиректно сазнајemo да се *штампарија налазио у две собама Типографије између којих је био срушен зид.* Обарањем зида између две собе, створена је позоришна сала, која је помало подесчала на „конг“: *И бина и партери и ложе – све је било у досћа простираном конгу, који је циглама био цигласан.*

Исте недоумице прате и тачан датум настанка театра (нема званичног документа). Једини релевантни извори били су датуми из народних благајни и на основу њих, историчари закључују да је то новембар 1834. када је Вујић примио прву плату од 100 гроша као директор театра. Издаци нису били велики, а кнез Милош се старао да Вујић има све што је неопходно за рад позоришта. И за Вујића се лично старао, па је 12. децембра 1834. препоручио Јакову Јакшићу да његовом „сину Вујићу“ даје новац за трошак, направи зимско одело и уопште, да се стара да ни у чему не оскудева. Уз дужност директора (постављен у септембру 1834, закључује се то, на основу писма књазу од 1. јуна 1835. у коме каже „како је већ прошло девет месеци откако ужива његова благодејанија“), Јоаким Вујић је био редитељ, драматург, предводилац, адаптатор, аутор текстова и најзад, глумац у скоро свим представама. Углавном се Вујићу приписује и проналазак погодних просторија у Типографији. Он је предложио незннатне адаптације и прилагођавања, изградњу позорница и клупа. Адаптација сале почела крајем новембра. Из рачуна Народне благајне може се закључити да су бина, седишта, набавка платна за завесе, главна завеса, моловање и остала „украшенија театра“ завршена децембра 1834. Други број рачуна наплаћен је у другој половини фебруара 1835. после Сретењских премијера. Званично, држава је била носилац свих трошкова око позоришта (тачније, кнез Милош као носилац свих државних ингеренција). Започете пробе су за кратко прекинуте због „Милетине буне“ против Милошевог самовлашћа. Ипак, књаз растура побуну и обећава велику Сретењску скupштину, која ће све решити и уредити. Побуна је завршена без испаљеног метка. Припрема скupштине била је „торженствена“ и свечарска. Позориште овом приликом има специјалан задатак: да славље дигне на виши ниво, да увесели учеснике – скupштинске делегате („кметове“) и Крагујевчане. Први ансамбл чинили су ћаци гимназије, млађи чиновници и Јоаким Вујић лично, који је комаде одредио и поделио улоге.

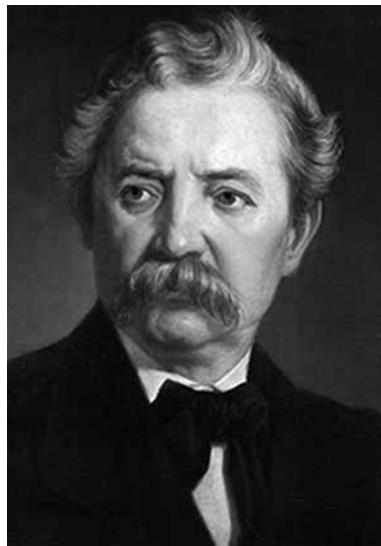
Крагујацъ, 20го Февруарія. — Штампарија Књажеско Высочество благоволио, пошлати Савицкога Секретара и Кабинетскога инсара Наби-Ефендија, дошаштишь кнеза Цариграда, 16го тек. мѣс. у театру; Г. Вујић представио в у имену Вујићу, даје новац за трошак, направи зимско одело и уопште, да се стара да ни у чему не оскудева. Уз дужност директора (постављен у септембру 1834, закључује се то, на основу писма књазу од 1. јуна 1835. у коме каже „како је већ прошло девет месеци откако ужива његова благодејанија“), Јоаким Вујић је био редитељ, драматург, предводилац, адаптатор, аутор текстова и најзад, глумац у скоро свим представама. Углавном се Вујићу приписује и проналазак погодних просторија у Типографији. Он је предложио незннатне адаптације и прилагођавања, изградњу позорница и клупа. Адаптација сале почела крајем новембра. Из рачуна Народне благајне може се закључити да су бина, седишта, набавка платна за завесе, главна завеса, моловање и остала „украшенија театра“ завршена децембра 1834. Други број рачуна наплаћен је у другој половини фебруара 1835. после Сретењских премијера. Званично, држава је била носилац свих трошкова око позоришта (тачније, кнез Милош као носилац свих државних ингеренција). Започете пробе су за кратко прекинуте због „Милетине буне“ против Милошевог самовлашћа. Ипак, књаз растура побуну и обећава велику Сретењску скupштину, која ће све решити и уредити. Побуна је завршена без испаљеног метка. Припрема скupштине била је „торженствена“ и свечарска. Позориште овом приликом има специјалан задатак: да славље дигне на виши ниво, да увесели учеснике – скupштинске делегате („кметове“) и Крагујевчане. Први ансамбл чинили су ћаци гимназије, млађи чиновници и Јоаким Вујић лично, који је комаде одредио и поделио улоге.

— Штампарија Књажеско Высочество, Господица Любацица отпила в 18го Февруаріа съ Нынешнаго Субботи, Господаромъ Милошемъ и Миладимъ и съ Господомъ Петромъ и Евгениемъ сыновими Лазаремъ и Милошемъ и смири Катериномъ изъ Крагујаца у Пожареванї.

Весіл у „Новинама сербским“
о позоришним представама, 1835.

Јосиф Шлезингер је компоновао музiku, увежбавао оркестар и певаче. Његова делатност и музика, испоставиће се, биће од круцијалног значаја за рад Књажевско-србског театра. Најкомплетнији и најпоузданiji списак првог српског глумачког ансабла дао је Ђорђе Малетић у својој *Грађи за историју српског позоришта* (живео је и радио у Крагујевцу од 1838. до 1840. као судски писар): Сретен А. Поповић, Филип Христић, Арса и Милић Милићевић – Луњевица, Јован Мариновић, Димитрије Црнобарац, Стојан Јовановић – Цукић, Стеван Грубаровић, Јован Перуничић, Антоније Мајсторовић, Милан Давидовић, Живадин Весовић, сви ђаци крагујевачке Гимназије и два старија члана: „писар Суда народног“ Тодор Розимировић и професор Петар Радовановић. Управитељ, редитељ и глумац „по примјери почившаго г. Волтера“ – Јоаким Вујић. Актери Јоакимовог театра постали су касније елита српског друштва: дипломате, судије, политичари, државници, чиновници. О гардероби и „другога што је за позориште потребно“, Ђорђе Малетић пише: „Гардеробу за шпанско и дивљачко одело дао је Вујић правити у Крагујевцу о кнежевом трошку код некаквог шивца, кројача, а рачуне исплаћивао је државни благајник Јакшић. Другог одела европског, фракова и капута, нису имали, а ондашње српско одело и све реквизите скупљао је обично исто г. Сретен од грађана, праћен кнежевим момком Книћанином. Били ти реквизити аљине, злато, бисер, драго камење или ма какав накит – све се то драговољно давал“ – чиме су стицали право „да могу у театар долазити“. Остатак уметничко-техничког ансамбла чинили су: Адолф Берман, технички шеф, „машиниста“ образован у Европи. Он је спремио кулисе и завесе, пројектовао сценске машине, био је и стручњак за светлост и звучне ефекте, знао је да црта, градио декор, и реквизите за сцену; његова креативна и драгоценна сарадња оцењује се и као коауторство. Супруга Јелисавета Јеца Берман је мушкарце „облачила и намештала“ да личе што више на жене – практично била је први званични костимограф и шминкер у Србији. Јован Исаиловић, позоришни сликар и „молер“ за сликање завеса и кулиса добио је 70 гроша и хвалио се кнезу у фебруару 1835. успехом који је постигао „украшенијем овдашњег театра“. Јован „тишлер“, је израдио бине и клупе за гледаоце. Јаков Јакшић, књажевски хазнадар (благајник), био је Вујићев финансијски контролор. Димитрије Давидовић, надзирао је и Јакшића и Вујића, све у духу апсолутистичке контроле. Помињу се још Андреја „шлосер“, момак Книћанин...¹⁹

Сретењска скупштина почела је 15. фебруара 1835. (2. фебруара по старом календару). Било је то тродневно опште славље које се одвијало на Књажевој ливади, покрај Старе цркве. Ритуали су подразумевали параде, читање Устава, предају поклона, топовске салве, за оне прилике озбиљан спектакл. У Крагујевац су позвани ондашњи српски великодостојници (духовни и световни). Увече, 2. фебруара 1835. под ватрометом ракета („уметнички фајверверк мајстора Бермана“) одиграла се историјска прва премијера

Ђорђе Малетић

Димитрије Црнобарац

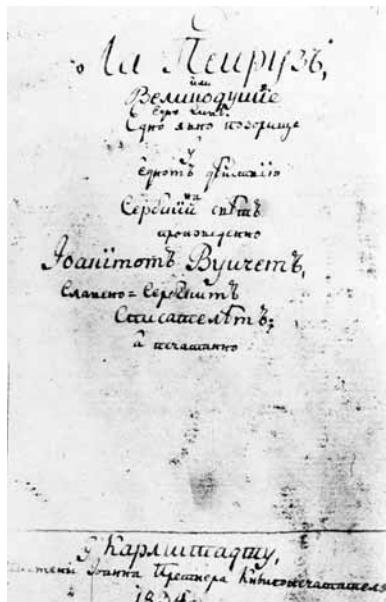
¹⁹ Рајко Стојадиновић, *нав. дело*, 22.

у Србији: *Фернандо и Јарика* (Екартсхаузен – Вујић). Сходно важности догађаја и службене *Новине србске* пренеле су вест која ће заувек за културну историју остати драгоценни извор веродостојности, текст од 16. фебруара 1835. сажето преноси: „од како је сретењска овогодишња скупштина била, од оног доба и за време исте скупштине, у позоришном дому, у зданију типографском, под надзиранијем г. Вујића... и са садејствовањем г. Директора Бермана, као машинисте.“²⁰ Датуми представа су: 2, 3. и 4. фебруар. Прве вечери представи су присуствовали скупштински делегати („кметови бивши на скупштини“), књаз и сва светла фамилија књажева (супруга Љубица, деца, Михајло и Петрија, браћа Јован и Јеврем), чиновници, позвани гости. Сви су се они „увесељавали представљенијима одабраног дружества употребљава- ног к истим играма.“ За три вечери одиграна су четири комада: *Фернандо и Јарика* (Екартсхаузен – Вујић, 2/15. фебруара 1835), *Ла Пејруз* (Коцебу – Вујић, 3/16. фебруар 1835), *Бедни сијехотворац* (Коцебу – Вујић, 3/16. фебруар 1835), *Беђунац* (Коцебу – Александар Загорица, протоколист Кабинета Књаза Милоша, 4/17. фебруар 1835). За још три дела постоје поуздані на- слови и датуми: *Сесија из Будима или Шнајдерски калфа*, (Хензлер – Вујић, 16/29. фебруар 1835), једна опера у два дејствија, преведена са маџарског на славеносербски: „Његово Књажевско Височество благоволило је позвати Совјетског Секретара и Кабинетског писара Наби Ефефндију дошавши из Цариграда у тетара: Г. Вујић представљао је у њему веселу игру под именом *Шнајдерскоћ калфе*; после овога је и више песама одпевано. Наби Ефендија увеселио се много србским позорјем.“²¹ Два мимическа дејствија – таблоа (таблеаух) са песмом и музиком (повојом „благополучног“ приспећа топова које је Милош добио у Цариграду и који су стигли пред конаке). *Падење Сербије у време Светоћ Књаза Лазара* (8/21. фебруара 1836) и *Восстановљење Сербије чрез Светоћа Књаза Милоша* (9/22. фебруар 1836). Шест султанових топова у Крагујевцу, значајни су, пре свега на симболичном ни- вуо – као јасан знак независности Србије. Уз ове две наручене и пригодне представе, приређено је велико славље 8. и 9. фебруара 1836. Иако име писца и наслов не постоје (јоји се наслућује из препричаног сижеа сижеа), историјари претпостављају да ауторство припада Вујићу. Сиже представе – историја пада српског царства (Косово, Милош Обилић, кнез Лазар) и ваксарс, обнова, заслугом другог Милоша. Практично је то „величање тренутка“ и апотеоза његовом јунаштву и заслугама. Публика га је препознала и поздравила.

Ове представе се унеколико издавају извесним новинама. Пре свега, то су „мимическа дејствија“ – безгласна (како их сам Вујић означава) са таблоима, оригинална и актуелна. Реџизенти *Новина србских* за оба представљенија, а нарочито за „второ“, кажу, „прекрасно су испали, на чест г. Вујића, многозаслуженог Списатеља Сербског“. Јоаким Вујић је у то време био већ стар и болестан, представе је радио уз велики напор. Ипак није изневерио кнеза. После ових извођења Театар се спомиње у још једном кратком изве-

²⁰ Боривоје С. Стојовић, *Историја српској позоришта од средњег века до модерног доба (драма и опера) I*, Музеј позоришне уметности Србије установа културе од националног значаја, Београд 2014, 98.

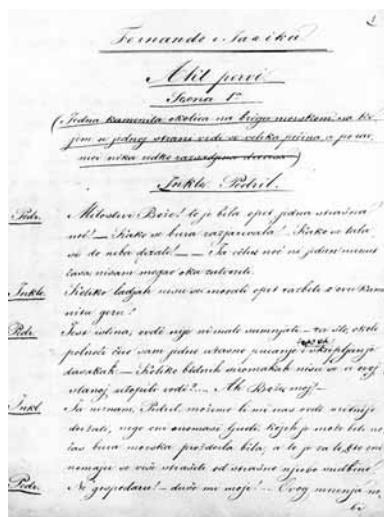
²¹ М.М. Николић, *нав. дело*, 8.

**Насловна српана Вујићевог превода
Коџебуовој дела „Ла Перјуз”,
које је приказивано у Крагујевцу**

штају *Новина србских* (22. фебруара 1836): „У Крагујевцу, 18. фебруара. Дан рођења Светлијшег господара и кнеза нашега Света Тодорова Субота про- веден је и овде торженствено. Исти дан био је велики ручак а увече је био театар... Г. Професор Поезије Исидор Стојановић и више ученика поезије поздравили су књаза песмама. У овом контексту се не спомиње Јоаким Ву- јић. Ово су биле последње вести о раду крагујевачког позоришта. У суштин- ском смислу, пала је последња завеса у Књажевско-србском театру.“

Рад Јоакима Вујића у Крагујевцу у последњој фази, праћен је тешким политичким, друштвеним, приватним околностима... Иако је позориште ра- дило тек две године, осећала се засићеност и криза на свим нивоима. Пре свега, код кнеза Милоша се гаси почетни ентузијазам. Престоница више није адекватна за његове потребе. Нови Устав му је заправо препрека у раду. Кнез Милош био је киван и на креатора Устава и директора *Новина Србских* Димитрија Давидовића. И Јоаким Вујић је уплетен у интриге, постао је пред- мет суворих шала и изругивања као и Давидовић. На њих се „устремио“ Јаков Јакшић, човек ратних заслуга, благајник књажеве народне касе, са блиским везама са кнезом Милошем. Јакова Јакшића описују као грубог и сировог особењака који отворено презире „господина“ Вујића. За њега су и Вујић и Давидовић, „Швабе“, „Швабурине“. Било је то велико неразумевање на кул- турулошком и комуникационом нивоу. Јакшић је био шкрт посебно када је требало новац издвојити за позориште и Вујића (због штедљивости кнез Милош га је посебно ценио). За њега је Вујић био „нерадник који ћабе једе хлеб“, а позориште раскош и расипање. Јоаким Вујић је писао кнезу и по- жалио се на Јакшићево „цивијашење“ и том приликом назвао га „разбој- ником, пустахијом и хајдуком који при исплатама закида и краде“. Међутим, неочекивано, ово је кнеза веома наљутило, Вујић је пао у немилост и био избачен из Конака. Једва је поново изгладио односе са кнезом. Сва ова дешавања удаљила су га позоришта – поред старости, болести, умора – мате- ријална сигурност му постаје приоритет. Уз то, престоница губи своје пре- рогативе сељењем штамаприје у Београд. Позоришне просторије сада су намењене шпитаљу (болници). Са Типографијом одлази и Адолф Берман, технички шеф театра и његова супруга Јелена Берман. Остало је упражњено веома важно Берманово место. Јула 1835. уследила је реорганизација, која је подразумевала промену управне структуре: Вујић је само управник, редитељ и глумац, и његов рад контролишу Јакшић (који формално мења Бермана) и Давидовић, као врховна надзорна власт. Ова расподела за њих је била зло- срећна. Дошли су до пуног изражавају сав цинизам и смисао за шалу кнеза Милоша – спојио је људе који се међусобно не подносе и одредио им улоге контролора. Наравно, одмах су почеле међусобне жалбе и оптужбе, али кнез је тачно знао шта се дешава. Ипак, како примећује Виљем Рихтер „кња- жевско-србски инжењер“: „Мало помало, кнез изгуби вољу на позориште, дошли су и друге ствари и цело ово предузеће убрзо ишчезе“. Уследило је

**Насловна страница Вујићевог
рукописа „Фернандо и Јарика“, са
чијим приказивањем је започео рад
Вујићев шеатар у Крагујевцу**

Крагујевац, 15^т Февруаріа. — Юче
пришло с овде љ. Јовану Высочеству Кнезу
Србскому Надије Евгенија, оаваша,
послано од Высоке Порте по драма
дракавачима.

Одь како је срђенска овогодишња скунтина била, одь овогъ доба, и за време иже
скунтина, увеселнича наст Г. А. Вујић
Вујић, познатый Србскій писатель, пред-
ставиши разны игра у позорищочу дому
(театру), на гравирема у адабији типографич-
ескому како што подизираваиста Г. Вујића,
тако и съ съдѣствианіем Г. Директора типо-
графіе Адолфа Бермана, као машини-
сте. Выше превода Г. Вујићевы, какоти: Фер-
нандо и Диана, из Перуза, и бѣдный Стих-
творицѣ; и превод Г. протоколисте кнаже-
скаго кабинета Александра Загорице,
подъ именомъ: Бѣгунецъ, сочиниа Коцебу-
вово, представлиши су намъ. И љагово Вы-
сочество Кнзъ нашъ, и сва свѣтла фамилија
Кнажеска, и осталая публика, да 2^м Февруаріа
и сами Кметови, бывши на скунтини, пое-
бивши позорија иста, и увеселяваше пред-
ставијијима одабранога друшства, употребља-
ваною въ истињи играша.

ИНОСТРАННЕ ВѢСТИ.

Русија.

Најава у "Новинама сербским",
зда Вујићеву ћредитиаву "Шајдерски
каљфа" у Књажеско-сербском
штедијру у Крагујевцу, 1835.

²² Др Мираш Кићовић, нав. дело, 20.

противуречно понашање Јоакима Вујића, који само жели да остане у „ми-
лости кнеза“ и финансијску сигурност. Вујић се потписао последњи пут као
„театра директор“ на признанци за плату августа 1836. На положају ди-
ректора остао је, дакле, од септембра 1834. до септембра 1836. Овим је зва-
нично завршено његово службовање у Србији. Кнез Милош пензионише
„свог директора позоришта“ у септембру 1836. приходима у висини плате: 100
гроша или 10 талира, коју ће примати до јуна 1839.

Према оценама неких историчара и театролога репертоар *Књажевско-
сербског штедијра* имао је особености популарног средњоевропског репер-
тоара на прелазу 18. у 19. век. Вујић се трудио да направи компромис између
европских тенденција и домаће публике без слуха и искуства за сценску
уметност. Позориште је, званично функционисало без утврђеног репертоара.
Радило се без плана, у дане празника и пригодних свечаности, за које се на
двору сматрало да заслужују театар – свакако по жељи господара Милоша.
Припреме и пробе чекале су „једну изванредну прилику“. Јоаким Вујић је био
исључиви креатор репертоара. Према његовој концепцији то нису била дела
великих писаца, углавном је играо писце који за предмет својих комада нису
узимали дворове и аристократију, већ грађански живот средњих сталежа
(чиновника, радника, занатлија, трговца) са њиховом племенитом душом и
сузном сентименталношћу, какве је неговао Коцебу. Теме су – чисто прија-
тельство, поштење и нежност код америчких дивљака, који су понекад чове-
чнији од културних Европљана. Оваква морализаторско-родољубива лите-
ратура, племенита по намери и једноставна по радњи, одговарала је, по Ву-
јићевој процени, ондашњој душевној и мало образованој публици.²²

Краткотрајно постојање *Књажевско-сербског штедијра* – иако скромних
естеских домета – спада у прве организоване државне пројекте у Кнежевини
Србији (позориште, типографија, гимназија). Као део ширег културног енту-
зијазма и активности „надљудских размера“ ондашње културне елите у ни-
мало наклоњеној социјалној средини. Позориште је било дворско и зависило
је искључиво од кнеза Милоша. Ниједна представа није приказивана без
његовог присуства – театар није радио када кнеза није било у Крагујевцу.
Јоаким Вујић је признао да је кнез Милош био заиста незгодан гледалац,
самовољан, да је прекинуо извођење комада *Крешталице* јер му је било
штјајгојно без музикалнијесама дјело даљше слушати па се дигао и отишао
у Конак. Наравно, *после и сви слишатије*, дићну се и отиду за њим. Пред-
ставе су биле (полу)јавне није било објава ни плаката ни улазница и одвијале
су се у опуштеној, фамилијарној атмосфери. Извори информисања били су
дворјани из Конака. Глумци и реквизитери обавештавали су грађане када су
позамљивали гардеробу. И најзад, ватромет уочи представе, као најбоља
реклама. Кнез и свита прво су уживали у Бермановом ватромету са доксата, а
онда су заједно одлазили у позориште. Када је реч о местима за седење,
стороже се водило рачуна о протоколу: у првом реду седели су кнез Милош,

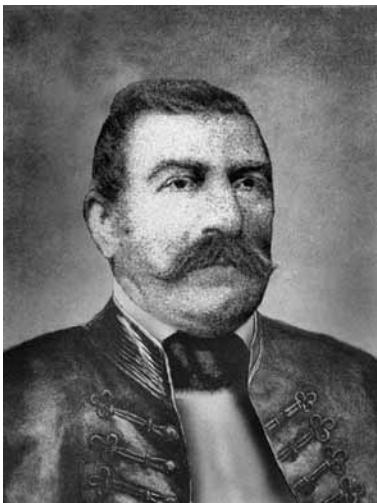
његова породица и већа господа. Круг гледалаца је био ограничен. Сходно својој хијерархијској припадности заузимали су места: свита, ситни чиновници, по који грађанин и слуга. Интимној и домаћој атмосфери доприносиле су и ритуалне радње кнеза Милоша: припљивања чибука, испијање кафа, разговори са капелником Шлезингером који је са својим оркестром чекао знак. Део фолклора биле су активне сугестије, коментари и добаџивања у току представе. Банда би обично свирала сплет народних песама које је Шлезингер преточио у увертиру. Ако се кнезу музика допадала, давао је знак да се понови. Банда је свирала и у паузама и време прекида представе. Генерално, кнез Милош је више ценио музику и певање од позоришта и умео је да прекине представу уколико је била без музике (*Крешићалице*). Допринос Јосипа Шлезингера био је значајан: компоновао је пратњу за поједине комаде и песме, соло нумере за певаче, инспирисао се народном музиком. Завеса се дизала уз светлост кандила и свећа поређаних по рампи и појављивао би се чудесан свет на позорници: црнци, дивљаци, трговци робљем, шпански морепловци, богате удовице, шнајдерске калфе, грађани, зли и добри синови, удаваче, глупави барони и слуге. По опису књажевско-србског инжењера Виљема Рихтера, све је то веома личило на сеоска позоришта у Немачкој.²³ Публика се смејала отворено глумцима, својим прерушеним пријатељима. Уопште, много је анегдотских записа и осврта на Вујићеве уметничке дomete. Председник Француског географског друштва Ами Буе написао је у књизи „Европска Турска“ 1836/37. да су представе прекидали публика без драмског и позоришног искуства и Милош интервенцијама из партера. Поред Вујићевих комада, 1835. у крагујевачком позоришту извођене су и мађионичарске представе, „ђозбојаџлуци“ на којима је поред осталога, један представљач пунио пиштолј и из њега избаџивао голужђраву птичицу. Савременици су се касније присећали рада *Књажевско-србској пеатијара* и у реминисценцијама истицали да су „негдашње представе и песме изгледале смешне“, без уметничке вредности. Глумци, гардероба, позорница, средина све је било на дилетантском нивоу. Српски театрарски почевци били су заиста на аматерском нивоу – нарочито у поређењу са ондашњим европским позориштем. Сам Јоаким Вујић је био задовољан и тврдио да су ...сва *представљења* *шачно* *била* *издејсвована*. *Књажевско-србски пеатијар* је био слика и прилика образовне структуре и неразвијеног позоришног укуса становништва Кнежевине Србије. Ипак, позориште у Крагујевцу има историјску вредност – основано је по одлуци владара Србије као прво државно позориште. *Књажевско-србски пеатијар* има обележја правог позоришта. Била је то стална државна институција са сопственом зградом, позорницом, директором, државним службеницима, глумцима, оркестром, хором, представама. Услед недостатка историјских извора, не постоје јасно утврђени, формални разлози укидања *Књажевско-србској пеатијара* 1836.

У Субботу и у Недјељу представио је Директоръ театра, Г. Јоакимъ Вујићъ, два прекрасна мимическа дѣйствія, (Tableaux) сплавнама и музикомъ. Перво вѣче было в представљено паденіе Сербіи у време Светогъ Кніза Лазара у 16. представлениї; а друго вѣче представљено в восстановленіе Сербіи чрељъ Свѣтлогъ Кніза Милоша у 10. дѣйствії. Заиста су оба ова представленија, а особито второ прекрасно испало, на честь Г. Директора Вујића, многозаслуженогъ Списателя Сербскогъ.

Весѣл у “Новинама сербским”
о ћозоришној делатносћи
Јоакима Вујића

²³ Рајко Стојадиновић, нав. дело, 27.

* * *

Атанасије Николић, професор гимназије и ректор Лицеја

Комплексована друштвено-политичка ситуација чини Крагујевац неадекватном и непожељном престоницом. Институције се селе у Београд: Архив, Државна благајна, Типографија, *Новине Србске*... Али, то још није био крај, јер 14. маја 1840. кнез Милош објављује указ о враћању престонице у Крагујевац. Рад позоришта се обнавља у јесен бурне 1840, али и овога пута на иницијативу појединца. Професор гимназије и ректор Лицеја Атанасије Николић, наставио је позоришну традицију Јоакима Вујића. *Новине Србске*, овога пута из Београда, у бројевима 47 и 52 ивештавају о представама крагујевачког позоришта: „Крагујевац, 8. Нијемврија. Данас смо били учесници и зритељи торжества, какво се само по највећим Европским државама до-гађа. Јошт синоћ нам је грмљавина топова превозвестила торжество, које нам је предстојало, а од полдне већ раздане су биле позивателне цедуље... Представљеније *Женидба цара Душана* г. Професором Математике у овдашњем Лицеју Атанасијем Николићем сочињено је у песмама на форму талијански опера и заиста је г. Николић како сочињенијем овим, тако и играњем роля са својим персоналом... но је свако очекивање како књаза, тако и они зритеља, који су имали прилике у највећим Европским театрама бити, превозишло ... а цело представљеније је у ноте ствљено, и зачудо свима, да се ниједна погрешка у соглашавању певача са свирачима догодила није...“ За разлику од ранијих, овај приказ *Новина Србских* занимљив је и стога што се у тексту о представи наслућују извесна вредносна и критичка запажања. Све околности у раду театра остале су исте: и даље је то дворски театар, представе се изводе у част породничних свечаности Обреновића: славе, имандани, рођендани... И иконографија је остла иста – уз службу у цркви, пријеме, обавезне ватремоте (на почетку и крају представе), „ватреним представљенијем ариљерије“ (том приликом жртва је било дете и рањен је војник). Овога пута ингеренције Јоакима Вујића преузео је професор Атанасије Николић. Као и Вујић и он се бавио организовањем позоришних представа у Војводини. Био је писац (веома продуктиван, најигранји после Стерије), организатор, редитељ и глумац (вероватно главне роле у представи). Капелник Јосиф Шлезингер и његова „банд“ и даље чине органски део представе, „комад је пун музике, песама и игара и Јосиф Шлезингер се потрудио да их стави у ноте“. Недостатак архивске грађе и овога пута дозвољава је ауторима да претпостављају где су се представе одвијале и ко су били актери. Боривоје Стојковић је написао да су се представе играле у ходнику Лицеја. Неки аутори тврде да је то широки део гимназијског ходника са импровизованом позорницом, а најбројније су, ипак, тврђе о типографичком здању. Према томе Атанасије Николић је обновио *Књажевско-србски театар* у истој кући у којој је био Јоакимов Театар. Такође, по неким мишљењима, Атанасије Николић припремао је представе са ученицима гимназије и

Печат Лицеја из 1839.

Лицеја и кнезевим чиновницима. Мада постоје индиције да овога пута ђаци нису уопште учествовали у представама. Сам Атанасије Николић у својој *Аутиобиографији* је писао: „Кад ферије наступе већ нисам имао више посла са мојим предметима и употребим време на то да сачиним драму у три чина са певањем, *Женидба цара Душана*, и ту драму уочи св. Арханђела Михаила у почаст Књазу предсавтвимо у великом ходнику школском. За представљање овога дела изаберем лица које из реда чиновничког, које од мојих колега, па и сам узмем улогу цара Душана. Одело и декорације скрпимо како се могло и дело буде врло добро и на задовољство Књаза представљено...“ Структуру публике чинили су: светли Кнез Михаило Обреновић, чиновници, званичници и „одлични“ грађани. Новина је да се овога пута улазнице наплаћују. Додуше у корист школског фонда. Сачувани су рачуни за припремање ове представе, цене радова, реквизита, костима, завеса. Изгледа да су највећи издаци били за боје, четке, платна – театар је био обилно „фарбан“, закључују духовито неки аутори. *Женидба Душанова* трајала је три сата по „акшаму“, што је вероватно подразумевало велике припреме и професионалнији приступ. Намеће се закључак да у квалитативном смислу представља известан помак у односу на Вујићева представљенија. Ђорђе Малетић је само кратко поменуо рад Атанасија Николића: „Под управом Атанасија Николића склопила се дружина дилетантата понајвише од званичника и почела давати представе најпре у Крагујевцу године 1840, а после у Београду 1841.“ (Театар на Ђумруку и представа *Смрћ Стефана дечанској*, представља континуитет). У Крагујевцу је игрano само неколико представа. Осим *Душанове женидбе* игрano је још неколико представа – зна се за Николићеву обраду (по Мармонеловој приповеци) *Аделаида, алтиска Јастирка* („пастирска игра“), у част прославе рођендана Кнеза Михаила Обреновића, 5. септембра. Кнез се захвалио Атанасију Николићу и пожелео њему и његовим глумцима да наставе са својим аматерским радом. Али само годину дана касније, све се заправо завршава и мења. Период од 14. маја 1840. до 25. априла 1841. дефинитивно означава крај престонице и свега што она подразумева. За неколико дана демонтирана је престоничка сценографија – у Београд се селе позориште и све институције, уз државна надлежштва и канцеларије, напокон и Лицеј, одлази културна и интелектуална елита. У Крагујевцу је остала само Гимнзија. Неки хроничари овај период оцењују са помало патетичним описима „рана“, „побољевања“, деградације и зауствоњеног развоја града. Београд постаје нова стална српска престоница, а „Театар на Ђумруку“ (1841–1842) представља наставак институционалног позоришног живота у Крагујевцу.

Јосиф Шлезингер

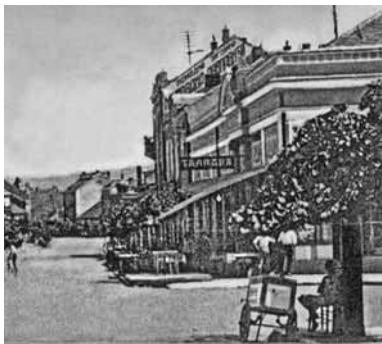

Кнез Михаило Обреновић

Послѣдњи престонички позоришни концерти у Крагујевцу (до 1944)

Хотел „Таково“, 1900.

Кафана „Талпар“

Поновни друштвени, економски, демографски опоравак Крагујевца уследио је после почетне летаргије. За двадесет година град се увећао за четири хиљаде становника. То је последица рада Војно-техничког завода и формирања прве радничке класе у Србији. Уместо неразвијеног аграрно-занатлијског, Крагујевац се трансформисао у индустриски град. Ренесанса и експанзија културног живота су нужни пратиоци развоја „базе“ (између осталог, оснива се Читалиште 1847). Нема сталног институционалног позоришта, али континуитет (неки аутори чак користе термин психолошки континуитет) представљају путујуће трупе, добровољна друштва, полу profесионална, академска, аматерска, соколска, радничка позоришта, културно-уметничка друштва, Градско позориште Крагујевца, Народно позориште Дунавске бановине. Многобројна путујућа позоришта „отимају“ се за гостовања, а Крагујевац је „Мека“ и за солисте, „тезгароше“, професионалне дружине. „Крагујевчани сваке јесени и зиме журе кривим, мрачним улицама у „Илиџу“, „Парк“, „Таково“, „Пивницу“, „Талпару“, са својим фамилијама, с фењерчићима у руци да виде представе, да се засите те хране...“ Прво у низу основано је *Крагујевачко добровољно позориште*. Нема доволно извора о години оснивања (1847. или 1850.) и раду овог друштва – које је најактивније шездесетих година 19. века у време Омладинског покрета. Чланови *Крагујевачког добровољног позоришта* били су млади чиновници, ћаци, професори крагујевачке гимназије. Друштвом је колективно управљало седам управника ткz. „Правствитељство“. Проблеме финансирања решавали су преко чланарина, добровољних прилога, прихода од представа и повременим даровима кнеза Александра. За узврат, Друштво је у његову част приликом сваког проласка кроз Крагујевац приређивало свечане приредбе. После почетних проблема око просторија, од власти су 1856. добили салу – неадекватну, малу, тесну без таваница, неомалану. То је зграда доцнијег локала „Илиџа“. Све до осамдесетих година 19. века „Илиџа“ је била је главна позоришна сала за све путујуће трупе тога доба у Крагујевцу. Разноврстан репертоар овог друштва чинили су салонски, национални и историјски комади. Према неким изворима прва представа *Бој на Косову* Јована Стерије Поповића, одиграна је 5. фебруара 1850. *Новине србске* су 1850. забележиле „телеграфичске“ вести о представама *Краљевић Марко и Арапин*, спев у три слике Атанасија Николића, и у фебруару 1856. о *Покондиреној тикви* Јована Стерије Поповића. У част доласка кнеза и кнегиње играле су се 1857. три представе *Освајање Београда у 1806.* под бесмртним вождом српским *Карацорђем*. Окосницу репертоара чинили су домаћи пис-

ци. На основу реконструкције претпостоља се да је друштво радило од 1847. до 1867. права реткост за ондашње услове (у овом периоду извели су преко 350 представа). Оваква вишефункционална организација имала је битну улогу у развијању позоришне културе код свих слојева и сталежа: чиновништва, занатлија, радника, професора. Од осамдесетих година 19. до почетка 20. века гостују путујуће позоришне дружине: прва у низу је трупа Паје Степића (1867), веома популарна, „одомаћена“ код Крагујевчана, затим трупе Николе Симића, Димитрија Нишлића, Делинијева, Бакићева, Топаловићева... Нишко позоришно друштво „Синђелић“, гостовало је од 2. маја 1898. до 20. јуна 1912. Била је то најпрофесионалнија и најквалитетнија трупа веома популарна код Крагујевчана. Чак су и локални листови доносили опширне рецензије. Можда је допринос популарности „Синђелића“ дао и Крагујевчанин Добрица Милутновић, члан ове трупе на почетку каријере. Деведесетих година 19. века основано је *Добровољно (йолу) професионално йозоришно друштво „Слобода“*. Већ сама одредница „професионално“ говори о позоришним претензијама „Слободе“. Чињеница да су изградили своју Арену са позорницом и две ложе, за представнике власти, магацином, гардеробом, гледалиштем (три стотине места) потврђује њихове намере. У раду овог друштва активно су учествовали различити еснафи, сталежи, радници Војно-техничког завода, интелектуалци. Претпоставља се да је трошкове изградње донирала Тополивница и да је позорницу пројектовао њихов инжењер. Позориште је имало три професионална глумца, у споредним улогама наступали су дилетанти. За три године постојања (1895–1898) на сценама у хотелу „Таково“ и у својој „Арени“ имали су две стотине четрдесет извођења. Представе су игране три до четири пута недељно и за то време – каже се у њиховом извештају о раду – Крагујевчанима нису досађивале „туђинске дружине и артисти“. Иако су радили само три године, из извештаја се види да су имали обиман материјални фундус: Аrena, књижница од 144 драмска дела, гардеробе од 298 нумера, комплетне декорације од 21 броја и 97 комада намештаја. О репертоару се не зна ништа – комплетна документација не стала је у два светска рата. По сведочењу савременика неке од представа су биле: *Мадам сен Жен, Шокица, Мамзел Нийуши*. Рад позоришта завршио се ликвидацијом. Под руководством Димитрија Нишлића формирана је и трупа „Србадија“ (1898). Њихов репертоар чиниле су представе: *Максим Црнојевић, Риђокоса, Лукреција Борџија, Коштапана...* Као последица постојања Тополивнице и радничког покрета – основано је позориште с класним предзнаком *Радничко йозориште* (1900–1918). У међувремену, у јеку смене династија, с великим интезитетом гостују трупе, понекад и по две истовремено, једна преко пута друге у: „Такову“ и „Пивници“. Али „за све има места, љубави, публике“.²⁴ Још једном су ђаци главни актери позоришног живота у Крагујевцу: *Бачко йозоришиће* познато и као *Икино йозоришиће* (по глумцу Илији Јовановићу у чијем дворишту су игране представе) радило је у време Првог светског рата. Репертоар су чиниле националне и патријотске пред-

Паја Степић

Добрица Милутиновић,
на почетку каријере

²⁴ Рајко Стојадиновић, у 125 годишњици Књажеско-србској џејпру, Крагујевац 1960, 42.

*Соколски дом
(актуелно седиште театра)*

ДВОРАНА РАДНИЧКЕ КОЛОНИЈЕ ВОЗНО-ТЕХ. ЗАВОДА

Представа XXIII У КОРИДОР „КОРЕ ХЛЕБА“ Година IV

СОКОЛСКО ДРУШТВО
у Крагујевцу
(ПОЗОРИШНИ ОТСЕК)

премијера је дана 28. маја 1932. године представу

ШПАНСКА МУВА

Комадница у 3 чина од Ариадне и Вика.
Редитељ: бр. С. Александровић.

Договор са у кући Филипа Срећковића у Београду.

ДОБРОДОШЛИ

Пре почетка представе говориће професор брат М. Ђулатовић

Почетак у 9 часова увече

Улазна цена 5 дин. од особе.

Управа.

Плакат предштаве „Шпанска мува“
Соколско друштво,
Крагујевац 1932.

ставе. После Првог светког рата први културни догађај у ослобођеном Крагујевцу био је „покушај“ да новосоновани „Гундулић“ постане стално позориште. Ипак, све се завршило само са једном сезоном. Иницијатори оснивања Академског позоришта (1923) били су крагујевачки инттелектуалци и талентовани дилетантси – био је то први озбиљан и велики корак у стварању театра. Репертоар је био разноврстан и модеран (по угледу на исто београдско позориште). Гостовања београдских редитеља и глумача уздигле су представе на висок уметнички ниво. Поред осталога, извођени су: *Скамйоло, Богаји мајдан, Игра у замку, Је ли Жералдина анђео, Мали лорд, Сумњиво лице*. Због високих државних такси позориште је после неколико година, 1929. ликвидирано. Иако Крагујевац није имао стално позориште 1929. добијаја сталну позоришну зграду *Соколски дом* (актуелно седиште театра). Аматерска позоришна секција у оквиру Соколске организације *Матица* под руководством професора Милоја Павловића најактивнија је у периоду тридесетих година 20. века (ради до 1941). Приредбе Соколског друштва биле су ослобођене такси. На репертоару су били: *Разбојници, Госпођа министарка, Карлова штапка, Мрак, У долини, Женидба, Ревизор, Шпанска мува, Налив њеро, Чукина кућа, Хајдук Станко, Девојачка клетва*. Радници Војно-техничког завода оснивају 1930. у Старој радничкој колонији позориште *Радничке колоније* (ради до 1941). Финансијски неодрживо, постало је филијала *Соколске организације*. Радници-аматери играли су: *Два цванцика, Сеоског лолу, Коштану*. Социјална и класна компонента је била присутна и на сценама радничких културно-уметничких друштава, посебно КУД „Абрашевић“. Према територијалној подели Позориште из Пожаревца постаје повлашћено позориште и својим радом покрива Крагујевац у коме редовно гостује до 1934. Двадесетих и тридесетих година 20. века интезивна су гостовања. Цео репертоар великих професионалних позоришта тадашње Југославије извођен је и у Крагујевцу. Такође, гостују путујућа позоришта, а редовно је било Животићево. Међу гостима су и најзначајнија имена ондашњег глумиštа: Добрица Мијутиновић, Жанка Стокић, Љубинка Бобић. Крагујевчка публика је узвраћала великим посетама и захвалношћу. И поред перманентних кампања и написа, Крагујевац и даље није имао своје професионално позориште. Зарија Вукићевић, професор и бивши управник Академског позоришта пише 1931. у *Југословенском дневнику*: „Поред изграђене публике у уметничком смислу, њене жеље за лепим и бољим кроз драмску уметност... Крагујевац показује чврсу одлучност да се једанпут ослободи потпуно сваке рђаве позоришне трупе, која би била испод његове публике.“ Тек 1935, после стогодишње паузе, иницијативом Бранислава Нушића оснива се професионално Градско позориште. Први и једини управник позоришта био је Риста Спиридоновић. Он је окупљао елитну драмску дружину: Радивоје Динуловић, Александар Рашковић, Милан Вујновић, Драгутин Левак, Станко Колашинац, Бранко и Лепосава Ђорђевић, Сима Јанићијевић, Милица Спиридоновић, Ивона Петри, Милан Живковић, Бранко Јовановић, Лазар

Јовановић, редитељ је био Радивоје Динуловић. *Свешт* Бранислава Нушића прва је премијера (17. октобра) одиграна у Пожарном (Ватрогасном) дому. Репертоар једине сезоне чиниле су представе: *Васкрсење*, *Господи Глембажеви*, *Станоје Главаш*, *Нечиста крв*, *Лесковчани у Паризу*, *Витез Чеј*, *Старапи кайлар*, *Узорни муж*, *Ожалошћена Ђородица*, *Ујеж*, *Госпођа мининистарка*, *Коштана*, *Нечиста крв*, *Хајдук Станко*, *Зона Замфирова*, *Ана Карењина*, *Мисијер долар...* У невероватном темпу, за кратко време одиграли су 38 премијера. Убрзо су материјални проблеми довели до ликвидације и овог позоришта. Одлуком Бановинске управе у Новом Саду, Градско позориште постало је филијала Позоришта Дунавске бановине. Део сезоне играли су у Крагујевцу, део гостујући широм Дунавске бановине. Рад и овог позоришта дефинитивно се завршава почетком Другог светског рата (1941).

Народно позориште Дунавске бановине, ансамбл представе „Подвала“ на гостовању у Крагујевцу 1937.
Први ред, седе: Љубица Јовановић, Марија Вилић, Златиша Ковачевић, Вука Фазловски; Други ред: Милушин Томић, Љубица Лазаров, Олга Стојадиновић, Милена Ђорђевић, са шубаром Бања Јанићевић и музика Џигана

Српско народно позориште Округа крагујевачког (1942–1944)

²⁵ Рајко Стојадиновић, нав. дело, 174.

Народно позориште из Београда је премијером *Фигарове женидбе* 1. септембра 1941. прво почело са радом под окупационим властима и њиховим пропагандним одељењем. Премијером *Девојачке клетве* Крагујевачко позориште започиње свој ратни рад 9. маја 1942. И биоскоп и позориште били су под ингеренцијом немачког Одсека за пропаганду Начелства Округа крагујевачког. Шеф одсека и управник позоришта био је Света Павловић, судија. У почетку *Позоришће Окружног одбора за обнову земље и сласа народа*, у октобру 1942. мења име у *Српско народно позориште Округа крагујевачког*. За само шест дана одиграли су пет представа *Девојачке клетве*. На основу финансијске документације види се да је позориште радило на ивици сиромаштва и уметничке релевантности – уосталом, формирали су га бивши аматери Соколског позоришта. Ипак, функционисало је са свим елементима правог позоришта. Имало је управу, ансамбл, сталне редитеље, техничко особље, сцену, репертоар. Представе су извођене више пута у недељи, радило се брзо, премијера за премијером. Позориште је било самофинансирајуће (издржавало се искључиво од продаја улазница), а приходе је убиравао Пропагандни одсек. На известан начин ово позориште је било и школа за глумце. Наиме 1943. ансамблу су се придружили и Васа Пантелић, Мија Алексић, Михаило Љ. Варагић, Милена Шаваја. Представе су биле лоше опремљене и уигране, пуне импровизације и „психолошких“ пауза због незнања текста. Песма и музика чиниле су извесну компензацију за публику којој је то била једина забава (биоскопи су приказивали немачке пропагандне филмове). Чланови ансамбла успели су да задрже аутономију репертоара. Играли су искључиво комаде из народног живота и класичне домаће књижевности. Позориште је успело да избегне немачку пропагандну машинерију, захваљујући пензионисаним глумцу Илији Јовановићу (познатом и као Чика Ика) – који је бринуо о репертоару. Током 1943. одиграно је 11 премијера и 68 представа, а 1944. 15 премијера са 112 представа.²⁵ Велики део ансамбла наставио је рад и у изменењима друштвено-политичким условима, захваљујући право Чика Ики и његовом патриотском држању за време окупације. Крагујевац је био један од ређих градова у Србији који је избегао драстично кажњавање и стигматизовање глумаца проглашавањем „за народне непријатеље“. Крагујевац је направио нежну позоришну транзицију и глумцима дао прилику за рад и у изменењима друштвено-политичким приликама (новом систему) и новом позоришту – *Народном позоришту Народнослободилачког одбора за град Крагујевац* – „новом позоришту слободног народа у слободној Шумадији“.

Народно позориште народноослободилачког одбора (1944)

Из различитих интерпретација крагујевачких позоришних почетака првих година после ослобођења, намеће се недвосмислен закључак: нова држава и власт схватале су веома озбиљно – чак и позориште. За Крагујевчане је веома битна датумска подударност најтужнијег тренутка у новијој историји – стрељања грађана и ћака у Шумарицама 21. октобра 1941. и 21. октобра 1944. дана ослобођења града. Само двадесет дана касније, новембра 1944. формиран је одбор за позориште, са др Војиславом Ђурићем на челу, првим управником Народног позоришта Народноослободилачког одбора и Боривојем Глишићем, првим драматургом (према другом извору управник је био Бора Глишић – обојица су разрешени дужности већ 1945). Аутори са веома јасним идеолошким предзнаком негирају континуитет са претходним позоришним искуством: ново позориште резултат је нових услова и потреба које је победоносни ход Народне револуције донео са собом. Дакле није наставак позоришних дилетантских трупа које су раније функционисале, није скуп пасионарних дилетаната, већ најпрогресивнијих аматера и озбиљних уметничких радника.²⁶ Рајко Стојадиновић, посвећени хроничар крагујевачког позоришта, пише пак, да је већина чланова бившег Српског народног позоришта Округа крагујевачког ступила на сцену културног живота тек ослобођеног града, у хали Војно-техничког завода. Недвосмислено је да је одлучком Културно-просветне секције Народноослободилачког одбора за град Крагујевац конституционалним актом основано позориште: „... Такозвано Српско народно позориште Огруга крагујевачког које је радило за време окупације, распушта се. Створиће се ново позориште слободног народа у слободној Шумадији, које ће радити под управом Културно-просветне секције Народноослободилачког Одбора за град Крагујевац. Одмах ће се приступити избору новог ансамбла. Пријаве ће примати економ позоришта. Њих треба учинити писмено уз кратак опис живота, у коме поред досадашњег рада на позоришном пољу, треба дати изјаву о држању за време Окупације... Смрт фашизму – слобода народу! 17. новембар 1944, Крагујевац.“²⁷

УЛАЗНА ЦЕНА 50 дц од особе.
Карте се могу добити на блокији Позориште при линији 9 до 12; а по издаче од 3 до 5 часова.
Почетак тачно у 6 часова по подне.
У припреми су: НАЈЕЗДА и ЗОНА ЗАМ-ФИРОВА.
СМРТ ФАШИЗМУ—СЛОВОДА НАРОДУ!

УЛАЗНА ЦЕНА 50 дц од особе.

Карте се могу добити на блокији Позориште при линији 9 до 12; а по издаче од 3 до 5 часова.

Почетак тачно у 6 часова по подне.

У припреми су: НАЈЕЗДА и ЗОНА ЗАМ-ФИРОВА.

СМРТ ФАШИЗМУ—СЛОВОДА НАРОДУ!

УЛАЗНА ЦЕНА 50 дц од особе.
Карте се могу добити на блокији Позориште при линији 9 до 12; а по издаче од 3 до 5 часова.
Почетак тачно у 6 часова по подне.
У припреми су: НАЈЕЗДА и ЗОНА ЗАМ-ФИРОВА.
СМРТ ФАШИЗМУ—СЛОВОДА НАРОДУ!

²⁶ Миливоје Петровић у 125-годишњици Књажеско-србском шеатру, Крагујевац 1960, 47.

²⁷ Рајко Стојадиновић, *Краљевачко позориште 1835–1951*. Светлост, Крагујевац 1975, 176.

Народно позориште (1945–1965)

Милосав Мија Алексић

Нова народна власт конституише Народно позориште и ново је све: ансамбл (из предратног периода остали су Јованка Краснић, Света Васиљевић, Пера Ненковић), администрација, директор, драматург, помоћно особље. И иначе, позориште ће уживати пуну подршку власти у континуитету (Окружног народног одбора до 1947, Градског народног одбора до 1949, Обласног народног одбора до 1952, Народног одбора града до 1955, Народног одбора Среза – до 1960). Новоформирano позориште уселило се у стару, скромну зграду бившег Соколског дома, која дефинитивно постаје стална сцена, неудобна, зими хладна, са плитком позорницом, али уредна и са препознатљивим идентитетом. Сиромаштво позоришта је било мање уочљиво уз много почетне љубави: сцена без опреме, сала с две фуруне, дрвене шкриптуре столице, рефлектори од плеханих канти, завесе од четири бела и два црвена падобрана. Фундус је обогаћен тек 1950. стилским намештајем из бОльих крагујевачких кућа. Званично је рад позоришта почeo 23. децембра 1944. (у оквиру Комеморативног програма), култним – неки аутори тврде („импресивним“) извођењем *Велике битке* Боре Глишића. И текст и представа посвећени су сећању на стрељане грађане у Шумарицама 1941. Куриозитет је, да се у овом извођењу као статисти, по први пут појављују будући глумачки великанi Мија Алексић и Љуба Тадић. У почетној фази рада крагујевачког позоришта дебитују и Васа Пантeliћ, Драгомир Фелба, Бранислав Џига Јеринић, Драгомир Бојанић Гидра, Раствко Тадић. Ансамбл је почeo рад са четрнаест глумаца и два редитеља (Илија Јовановић и Милош Рајчевић). Прва послератна сезона 1944/1945. је имала 13 премијера. Највећи број представа режирао је Милош Рајчевић. Атмосферу из тога периода показује одломак из књиге дежурстава (чувања куће од „непријатељских елемената“) од 5. марта 1945. „... Генерално рибање сале. Салу су рибала наше чистачице а помагали су и старији и млађи чланови. Сала је орибана до 11 часова. Од 11 часова почела је читајућа проба *Големанова*. Улоге је поделио друг редитељ Милош Рајчевић“. Рад позоришта у првој послератној деценији обележен је великим економским и финансијским проблемима почело се са дуговањима, плате су биле минималне, највише се штедело на гардероби (одело се набављало од Црвеног крста, реквизицијом, поклонима). Репертоар је одсликавао дух времена и морао је бити идеолошки подобан, али доступан публици (у првим годинама, тачније до 1948. доминантни су совјетски писци). Играло се осам до девет представа недељно – две представе седмично за раднике, две до три за ђаке, за војнике бесплатно. Мислило се и на сељаке, па је за њих обезбеђен термин петком. Интерни извештај из 1947. бележи: „Најбољније је питање публике. Док су радничке и ђачке представе пуне,

грађанске су полуупразне.“ Ипак, и поред евидентног ентузијзма у првим сезонама, у међуљудским односима „није цветало хиљаду цветова“. То је последица дијалектике самог бића позоришта које не трпи различите, неуметничке (политичке) притиске. У једном тренутку то је створило тензију и „психозу“ између два различита табора и приступа репертоару и подели улога. С једне стране, званична уметничка политика куће (управник је био Срба Тодоровић), и с друге група млађих уметника која је наметала своју концепцију, динамичнију, смелију. Све је то кулминирало сукобима већих размера, иако, према тумачењу Рајка Стојадиновића те се групе нису могле јасно идентификовати.

У првим деценијама рада преовладавала је домаћа класична литература (Нушић, Стерија, Сремац, Глишић, Бора Станковић) затим руски и совјетски писци и понеко дело светске класичне драматургије. Основни проблем у уметничком смислу, био је, још увек присутан дилетантски дух у извођењу комада. Уопште, недостатак позоришних стучњака и професионалаца био је веома актуелан тих деценија. Постојала диспропорција између великог броја новооснованих професионалних позоришта и малог броја школованих – кадрова. Дошло је до „нечувене потражње сценских уметника.“ Први репертоари били су шарени (фолклор, салон, борба), патили су од лоше интерпретације; старији глумци и редитељи задржали су старомодни клише у интерпретацији. Да би се избегла једноличност репертоара и редитељска неинвентивност, управници су ангажовали „јача“ редитељска имена школоване професионалце. У првим послератним сезонама у Крагујевцу гостује већ афирмисани редитељ Петар Петровић Пеција (*Коштана*, *Два цванцика*, *Нејријајељ* и *Дружина јунака*). Као гостујући редитељи појављују се још и Браслав Борозан, Страхиња Петровић, Милан Стојановић, Теја Тадић. Од 1952. шанса се даје и младим режисерима, тек пристиглим са београдске Академије: Миленку Маричићу, Димитрију Ђурковићу, Јосипу Лешићу. Иако су званично добили признање од уметничке комисије Министарства просвете за свој рад и концепцију, Крагујевчани се нису опуштали, већ су покушали да реше проблем публике кроз нацрт репертоара 1947. Поставили су веома експлицитне циљеве: репертоар актуелан, за политичко и уметничко уздизање публике; уметничко и техничко подизање нивоа представа; борба за гледаоце. Локални лист *Свейлосиј* (упркос чињеници да нису имали званичног критичара до краја педесетих) одани је пратилац свих дешавања у крагујевачком позоришту од 1946. У чланку од 22. августа 1947. указује се публици на значај позоришта „као важном чиниоцу испуњавања Петогодишњег плана и да прилично слабе посете у току прошле сезоне нису доказ културне изграђености наших грађана“. Амбициозни план уродио је плодом, добро скројени репертоар наишао је на већи одзив публике, већ 1948. почињу прве тешкоће око набавке улазница. Комунистичке власти ништа нису препуштале случају, контролисале су и рад позоришта. Један извештај Управе (управника)

Љуба Тадић

Драгомир Фелба

*Сцена из јредсјаве „Кошјана“,
1951,
Милева Вукошић као Кошјана и
Милан Пойовић као Мишке*

*Сцена из јредсјаве „Монсераш“,
1951.*

упућен Министарству просвете НР Србије, Одељењу за културу и уметност, о раду редитеља у матичној кући пружа веродостојну слику: „Милан Стојановић, који је средином сезоне прекинуо радни однос са овим позориштем и који ради у старом редитељском маниру, 'форшпилује', тренутно је задовољио. Режирао је *Тарпифа*, *Лажу и паралажу*, *Машењку*. Милутин Џимић 'нема дубљу редитељску концепцију', ради по старом искуству, па су представе *Одријанци*, *Девојка без мираза* оквалификоване као најслабије у сезони. Браслав Борозан доноси нов стил у режији: простудиран, изграђен редитељски план са јасном перспективом представе. Његове се заслуге протежу чак и на режију *Немрине старости* и *Сумњивог лица* које ће у идућој години поставити Р. Радојковић. Тада Тадић режира на Стојановићев начин, без дубље анализе. У комаду је све виртуозно постављено, али неаналитички и без извучене идеје комада. Комад *За оне на мору*, режиран је са дубоком анализом текста. Ту се осетио прелом у раду позоришта и глумаца, постављен је редитељски план по коме се радило и комад је у потпуности успео“. На крају се констатује да се публика вратила у позориште и захтевају: проширење позорнице, техничку опрему, власуљара, сопствену кројачку радионицу, освежење ансамбла новим глумцима, редитељем и сценографом. Одлика првих послератних репертоара била је подела на презентативне премијере, које се опремају потпуно и другоразредних, „искрпљених“, које су јасно представљале нужну попуну репертоара (*Дан одмора*, *Прст ће пред носом*). Симболично, 1949. завршава се једна етапа неким значајним одлascима: на академско школовање из позоришта одлазе Љубомир Ковачевић и Љуба Тадић; у Народно позориште прелази Мија Алексић. Редитељ Рајко Радојковић је разрешен дужности управника театра. Репертоарски план је био остварен, иако је то година са најмањим бројем премијере од ослобођења (5), али и са највише гледалаца (70.474). Уочени недостаци које је ваљало исправити код извођача, били су: језик, дикција, акцентуација. Према одлуци Министарства НР Србије, позориште је неколико првих послератних сезона свој рад започињало 1. августа, веома успешним гостовањима у Врњачкој Бањи.

На основу многих индикатора и параметара, 1951. и 1952. година свакако спадају у преломне и значајне у историји крагујевачког позоришта уопште. Прве промене наговестила је сусペンзија управника Србе Тодоровића 1950. неколико дана пре премијере *Галеба*. За вршиоца дужности постављен је редитељ Сава Комненовић, што је изазвало додатно нездовољство запослених. Криза је била свеопшта. Атмосфера у ансамблу била је наслек-трисана, пуна интрига. Позориште није имало представа, постојећи комади кратко су се задржали на репертоару (*Ожалошћена Ђородица* 14 представа, *Галеб* 15). Уследило је именовање Љубише Ружића за управника 4. јануара 1951. као могуће решење кризе. Испоставило се да је то била добра одлука. Према оценама многих, Ружићева управа убраја се међу најуспешније. Одмах је направљен репертоар и, унутрашњом мобилизацијом ансамбла у оквиру

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У КРАГУЈЕВЦУ

Престава 381 у недељу 22. децембра 1946. год. 26. пут

БИДО

Књига из спомен-живота у 2 тома са илустрацијама — Писала: Јован Веселиновић и Д. Ћрнек. — Музика: З. Јовановић. — Дизајн: Ј. Јовановић. — Редактор: Ј. Јовановић. — Редитељ: Милутин Џимић

Снимограф: Негатив Слободановић

Л. Н. Ц. А:

Маринко	Драг. Ненадовић
Славко	Чеда Журковић
Александар	С. Ј. Јовановић
Здравко	Ж. Петровић
Маринко (сын)	Света Васильевић
Максими	М. Алексић
Милан	П. Јовановић
Дарко (брата првога)	Рад. Павловић
Јован	Маја Јанчић
Петар	Душан Јовановић
Павле	Нада Остојић
Миланка	Десанка Степан
Любка, браћа Станоје	М. Јовановић
Петар, њен другарица	Д. Петровић
Први	Д. Јовановић
Други	Д. Јовановић
Трећи	Д. Јовановић
Први	Д. Јовановић
Други	Д. Јовановић
Трећи	Д. Јовановић

— садашњи, садашњи, најновији

Договор са у. Мачин: I чин: из прелогу, II чин: према Стадаровићим кућом; III чин: у кући Маринковића и из апартмана. IV чин: у кући Стевановића и V чин у Маринковића кући.

Указани чинови: I чин: 18 дни, II чин: 14 дни, III чин: 10 дни, и
I днева у кући Цветковићевим певачим фокама уздушка горчица

Карте са могућим забрањеним датима: од 8-12 часа и до 8-8 часама до падавина

Дани испод 12 година забрањен улаз у Позориште

Почетак тачно у 5 часова увече

Смрт фашизму — Слобода народу!

Браслав Борозан

Сцена из ўпредстаўве „Прозівка за вечнасці“, 1971.

Сцена из ўпредстаўве „Прсіен у извору“, 1971.

које су глумци ангажовни у својству редитеља, рађено је паралелно неколико комада. Од 8. марта до 12. маја одиграно је, чак пет премијера, испоставиће се, адекватних за театар у том тренутку. Нови управник је заиста решавао проблеме брзо – уследиле су редукције ансамбла, општа штедња у опреми представа, није било опуштеног („студиозног“) рада, нити скupoцених гостовања сценографа и костимографа. У мају 1951. неколико дана после последње премијере, ансамбл (и занатски погон) је кренуо на велику четрдесетодневну турнеју. Позориште је гостовало у Рашкој, Новом Пазару, Косовској Митровици, Звечану, Трепчи, Скопљу, Куманову, Врању, Лесковцу, Нишу, Параћину, Светозареву. Штампани су први Програм (информације о театру и представама) и Попис колективе Народног позоришта. Управник Ружић описао је ову велику турнеју у својим сећањима 1970: „... Крагујевачко позориште се први пут представило публици у градовима као што су Скопље, Приштина, Косовска Митровица, Куманово, Врање, Ниш, Лесковац... Због успеха које смо постигли ... чини ми се да би сећање на ову турнеју било непотпуно ако не бих споменуо и организацију саме турнеје која је технички била веома гломазна. Није било лако у то време добити камион за превоз декора од железничке станице. У многим местима су се користиле таљиге.“ У сезони 1951/52. ансамблу се придружио Љубомир Убавкић Пендула, дугогодишњи првак крагујевачког позоришта. Упркос широј популарности, Убавкић је остао веран своме тетару и граду. Крагујевачко позориште направило је помак у односу на остала позоришта отварањем врата студентима београдске Позоришне академије. Драгоцену прилику за деби прво је добио редитељ Миленко Маричић. За дипломски рад, млади редитељ поставио је представу *Монсерат* Емануела Роблеса, 26. априла 1952. Још један успех сезоне је удвостручење броја гледалаца (52.107). Формирањем Позоришног савета и Редитељског (уметничког) већа искључиво из матичне куће, започеле су, такође те 1951. прве веће реформе у позоришту. Креирање политике институције, репертоар, подела улога, режија, оцењивање представа, задатак је овога већа. Најважније, управник Љубиша Ружић започео је 1952. прву велику адаптацију позоришне зграде, „руиниране, тесне и хладне“. Ружић је описао позориште у својим сећањима: „Зграда је руинирана. Пећи су димиле, седишта шкрипала, таваница пуна мрља од прокишњавања, санитарни чвор у јадном стању... Зиме су биле ужасно хладне ... публика се смрзувала, седела је у зимским капутима. Највише су патили глумци. Мрзли су се у танким костићима и често пута су њихове речи биле праћене облаком паре из њихових уста... Позорница је била веома скучена, без икакве технике, без манипулативног простора... У згради је депо декора могао да прими декор само једне представе...“²⁸

Љубиша Ружић је са делегацијом крагујевачког позоришта наишао на разумевање код политичара Јована Веселинова, председника републичке комисије за инвестиције. Радови су се одвијали у етапама. У току 1951. изгра-

Љубомир Убавкић Пендула
у млађим данима

Мила Стојадиновић

²⁸ Рајко Стојадиновић, *нав. дело*, 207.

Сцена из предсказаве „На дну“, 1973.

Сцена из предсказаве „Наши синови“, 1976.

ђени су магацин за смештај декора, сала за пробе, бифе за публику, електричарница, позорница. Градски народни одбор 1952. одобрио је средства за довршење дограђеног дела зграде, проширење позорнице, предворја, гардеробе, радионица и магацина. Тек 1957. приликом друге адаптације, публика је добила знатно прикладније гледалиште.

Значајно место у историји крагујевачког позоришта има и сезона 1953/54, пре свега, по новинама које су у политику куће увели млади београдски редитељи са Академије за позоришну уметност: МиленкоMariчић, Димитрије Ђурковић, Илија Николић, Јосип Лешић. Они су показали јасан и недвосмислен приступ у раду „играће се само савремена дела, углавном домаћа, од којих ће нека први пут у нашој земљи имати премијеру“. Сезона се оцењује као „експериментална“, „прелазна“ са много храбрих решења у приступу представама, форсирања савремених текстова, модерним редитељским и глумачким решењима. И овога пута постојао је отпор старијих чланова ансамбла „програму младих академаца“. И нису се само они осећали угрожено, тињао је и прави мали локални рат између градског листа *Светлост* (критичари) и редитељског већа (МиленкоMariчић, Димитрије Ђурковић, Илија Николић, Љубиша Ружић, касније и Јосип Лешић). Чак је објављена једна карикатура у листу *Светлост* (12. марта 1954) која врло речито („можда претерано“) говори о односу крагујевачке штампе и људи у Позоришту. У тексту с ироничном интерпретацијом, новинари су „оценили свој рад“: „... и уопште једно несхватање, недостатак позоришне културе. Критика на *Печалбаре* – плагијат, на *Мандраголу* – пашквила, на *Сйтейку и љубав* – злобна и потцењивачка, на *Господара* – контрадикторни памфлет, на *Каролину Ријечку* – лаичка и злонамерна... И замислите још нам пришивају да не трпимо критику.“ Пошто је позоришна критика делом бојкотовала рад позоришта, компромис је покушао да направи Димитрије Тадић, уредник културе, чланком у *Светлости* тврдњом (описујући културни живот у Крагујевцу) да је постигнут „знатан напредак“ у позоришту. За последње представе (које су резултат репертоарске политике Mariчића, Ђурковића и Лешића) тешко се долази до карата, што значи да је Народно позориште „ушло под кожу“ Крагујевчанима: „Можда се у овогодишњем репертоару није ишло утртим трагом, јер је у позоришту преовладао напор ка савремености. Глумци и редитељи захтевају право на смело истраживање, траже свој прави сопствени израз. Известан број позоришних љубитеља и критичара, који још увек много дугују позоришту, хладно, чак и конзервативно посматрају читав процес позоришног развоја. Треба издвојити неважно од битног.“²⁹ Средином педесетих година додогодила се и прва, већа афера, односно „скидање представе с репертоара“, уз много буке и беса. Испоставило се да је било „претерано“ за редитељски концепт „београдских академаца“ – промовисање савремених домаћих писаца. Представа *Наследство*, по тексту Миодрага Ђурђевића, веома је засметала делу крагујевачке јавности. Под изговором „неуспеле

МиленкоMariчић

Јосип Лешић

²⁹ Рајко Стојадиновић, *Крагујевачко позориште 1951–1984*, Центар за научна истраживања САНУ и Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац 2005, 30.

*Сцена из спектакля „Камен за юод
ѣлау“, 1978.*

*Сцена из спектакля „Лажа и
паралажа“, 1980.*

режије (Димитрије Ђурковић) најслабијег послератног остварења уопште и лошег текста“ – позориште, редитељи и писац били су актери оптужбе за „политичку незрелост“. Чак је и Рајко Стојадиновић написао да је Ђурђевић „исхитрио време... те да је за онај социјалистички морал, таква представа, комедија, сатира, била права јерес“. Напад „троимене рецензије“ у листу *Свейлости* оличен у председнику Клуба културних радника, уреднику културе листа *Свейлости* и званичном критичару (претпоставља се да је то био званични став, очигледно, других структура) био је стратешки интерпретиран: „Премијера *Наследство* је таква да је већина присутних често помишљала да напусти представу док је она била у току.“ Дакле, читање мисли публике послужило је као аргумент за синхрони напад на представу. Последице тих притисака биле су ефикасне. Уследило је скидање представе с репертоара, оставке с образложењем да у „крагујевачкој средини не могу да реализацију своја уметничка схватања“ (редитељи: Ђурковић, Маричић). Да ли је време „било исхитрено“ и публика збиља незрела за ту врсти изазова, или је ипак, неко бринуо у њено име остаће недоумица у увек интригантном троуглу: позориште, политика, публика.

На крају педесетих година било је драматично и ван сцене... У општој клими финансијских тешкоћа и економске неодрживости позоришта у Србији (нема новца, кадрова, а ни публике), и у крагујевачкој позориште допрли су гласови о затварању, иако није било званичних информација ... Ипак, у *Политици* (1958) излази узнемирујућа вест о одлуци Народног одбора Среза о затварању позоришта: „На јучерашњој седници Народног одбора Среза крагујевачког, приликом усвајања друштвеног плана и буџета за ову годину, донета је одлука о укидању Крагујевачког народног позоришта... Због тешке материјалне ситуације...“ „Полуприватном“ иницијативом чланова колектива, формирана је делегација која је посетила најутицајније политичара тога времена: Едварда Кардеља, Жарка Веселинова... Резултат посете је био – по препоруци Републичког извршног већа, најстарије позориште у Србији, на срећу, није укинуто.

Флуктуације крагујевачког ансамбла биле су константне од оснивања. Сваке сезоне одласцима и доласцима мењала се структура, пре свега, глумаца и редитеља. Долазак и останак сценографа Саве Барачкова (завршио је Академију за примењену уметност) у сезони 1955/56, успехом и наградама обележиће читаву епоху у раду крагујевачког позоришта. Петар Говедаровић, редитељ суботичког Народног позоришта постао је нови стални редитељ у сезони 1960/61. Шездесетих и седамдесетих година његове представе чиниле су окосницу репертоара крагујевачког позоришта.

Сумирајући први период послератног рада позоришта, Љубиша Ружић, већ бивши управник, издвојио је по квалитету представе: *Немирна старосӣ* и *Дундо Мароје* у режији Рајка Радојковића, *Сеоска учитељица* и *Галеб* у режији Милана Поповића, *Монсерат* у режији Миленка Маричића, *Волјоне* Рајка

Димитрије Ђурковић

Петар Говедаровић

Сцена из ћредсћаве „Др“, 1981.

Сцена из ћредсћаве „Свешти Георгије убива ајдаху“, 1986.

Стојадиновића, *Цврчак на огњишту* Витомира Љубичића и *Људи без вида* Миленка Шуваковића...³⁰ Крај педесетих година обележиле су још и представе: *Каролина Ријечка* и *Вучјак* у режији Миленка Маричића, *Лов на вештице* у режији Јосипа Лешића, *Дневник Ане Франк* у режији Миодрага Гајића...

³⁰ Рајко Стојадиновић, *нав. дело*, 33.

Шездесетих година крагујевачко позориште се налазило на узлазној линији: са шест до осам премијера по сезони. Окосницу репертоара чинила су дела домаће и стране класичне књижевности. Стабилно, без експеримената. Овај концепт је потврдио стални тренд раста броја гледалаца (1962/63. постигнут је рекорд са 250 представа и 76.000 гледалаца, била је то најуспешнија сезона). Клише да није могуће направити успешну представу и за критику и за публику, срушиле су две представе – Шекспиров *Оћело* у режији Душана Владисављевића и сценографији Саве Баракчова (редитељ Душан Михаиловић, у књизи *Шекспир на крагујевачкој сцени 1835–1970* уврстио је ову представу у најуспешнија извођења Шекспира у Крагујевцу). Била је то и најигранија представа у сезони (9.508 гледалаца). И *Суд Пјера Корнеја* у режији Душана Михаиловића, такође је био догађај сезоне, судећи по критикама и посјености. Добру посјеност оствариле су и представе: *Романов и Ђулијета*, *Песма, Професор Мамлок, Талац, Мисијер долар, Госјода Глембајеви*. У овом периоду интезивно су радили стални редитељ Петар Говедаровић и стални гостујући редитељ Душан Михаиловић. Средином шездесетих основана је „Октобарска сцена“, у оквиру октобарских манифестација посвећених сећању на грађане стрељане у Шумарицама 1941. Ова сцена је радила са успонима и падовима, неколико сезона. У сезони 1964/65. крагујевачко позориште било је и сусртница Сусрета професионалних позоришта Србије „Јоаким Вујић“.

*Сцена из јредсћаве „Ружење
народа“, 1988.*

*Сцена из јредсћаве „Краљ Лир“,
1993.*

Позориште Јоаким Вујић (1965) Театар Јоаким Вујић (1970)

Народно позориште 1965. мења назив у „Позориште Јоаким Вујић“. Поред ове формалне промене, крагујевачко позориште је, на жалост, због пожара 3. јанура 1969, добило и име „Театар на точковима“. Ансамбл је радио без зграде; на многобројним гостовањима од Бања Луке (и других 30 градова широм бивше СФРЈ) до Чехословачке одиграно је преко 150 представа. Ова „при силна мобилна турнеја“ била је веома успешна и посећена (70.000 гледалаца). За цео послератни период, закључно са сезоном 1969/70, одиграна је 5.181 представа (укупна посећеност – 1.600.000 гледалаца).

Седамдесете године су биле економски просперитетан период за град Крагујевац (успешно пословање фабрике аутомобила Заводи Црвена засилава). Вероватно је и стабилно финансирање театра имало удела у квалиitetanom раду позоришта у овој деценији. Крагујевачки ансамбл је, после пожара, почeo рад у адаптираном Соколском дому, 19. јуна 1970. И с не знатним изменама у називу: „Позориште“ је уступило место „Театру“ – „Јоаким Вујић“. Нова зграда и ново име театра, најавили су, по многим критеријумима (пре свега, по броју награда), најуспешнији период у историји крагујевачког театра. Уосталом, једина Стеријина награда (специјална), додељена је представи Димитрија Тадића *Прозивка за вечношћ* у режији Боде Марковића у сезони 1971/72. Мирко Бабић је имао успешан деби у сложеном лицу Васка Пепела у представи *На дну* (режија Петар Говедаровић) у сезони 1972/73. За ову улогу Мирко Бабић је добио награду за најбољег младог глумца на Сусретима професионалних позоришта СР Србије „Јоаким Вујић“. Била је то најава веома плодне каријере глумца, који је, такође, до краја остао у свом театру. Дословно је свака сезона имала награђене представе (и глумце) на неком од фестивала: *Прстен у извору* (1970/71, режија Петар Говедаровић), *Ожaloшћена Ђородица* (1975/76, режија Петар Говедаровић), *Тамни вилајет* (1976/76, режија Јован Путник), *Наши синови* (1976/77, режија Мирослав Беловић), *Камен за под главу* (1977/78, режија Јован Глигоријевић), *Лажа и Ђаралажа* (1979/80, режија Дејан Мијач).

За период после смрти Јосипа Броза Тита (1980), карактеристична је репертоарска преоријентација (уз мала одступања) на извођење савремених домаћих писаца: Душан Јовановић, Радивоје Лола Ђукић, Александар Поповић, Слободан Стојановић, Душан Ковачевић, Бошко Трифуновић, Драган Томић, Милош Николић, Фадил Хаџић, Дубравка Кнежевић, Тоне Патрљич, Миодраг Илић, Слободан Селенић, Љубомир Симовић, Радослав Павловић, Горан Стевановски, Гордан Михић, Иво Брешан, Божидар Зечевић, Јован Радуловић. Осамдесете године отвориле су теме и интерпретације које су биле табу у претходном периоду. По посећености и наградама издвајају се представе: *Лажа*

Слободан Бода Марковић, редиšteљ
предсјаве „Прозивка за вечношћ“,
добитник Стеријине најраде

Мија Алексић у ћредсјави
„Фернандо и Јарика“, 1985.

*Сцена из предсашаве „Покондирена
шиква“, 1996.*

*Сцена из предсашаве „Драга Јелена
Сергејевна“, 2007.*

и Ђаралажа (сезона 1979/80, режија Дејан Мијач), Др (сезона 1981/82, режија Александар Ђорђевић), Балкански штијун (сезона 1982/83, режија Јован Глигоријевић), Мој татка социјалистички кулак (сезона 1984/85, режија Желимир Орешковић), Свети Георгије убива ахдаху (сезона 1986/87, режија Јовица Павић), Ружење народа у два дела (сезона 1988/89, режија Александар Лукач).

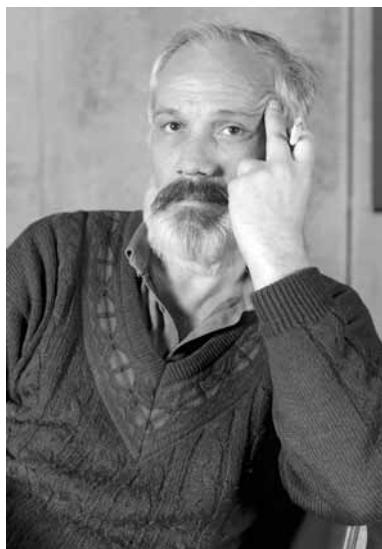
Девастирана економија деведесетих у Крагујевцу додатно је отежала, иначе веома тешку ситуацију у крагујевачком позоришту. И баш у тим и таквим околностима, Мирко Бабић је прихватио понуду за упражњено место управника. „Одлучио сам се из јединог разлога, да видим како изгледа позоришни живот и са те стране. И нагледао сам се. Врло, врло искрствено! ... Доводио сам дилере у поноћ (тад смо добијали плате) да народ одмах промени динаре у марке, што ће рећи да би имали бар десет немачких марака плате, а не сутраданан – пет марака... Одем код Директора Финансијске полиције... да га питам, ко у Крагујевцу има паре, да би помогао Позориште. Пораз! Рекао ми је да у Крагујевцу не тражим – нигде! У тим временима, 1994, 1995, 1996... Направим прославу 160 година Театра! Досад невиђена (имам документ). Покрећем реконструкцију Театра, тј. градњу новог на истом месту. Плаћен је први пројекат и крај. Нисам могао да верујем...“³¹ Мирко Бабић је, између осталог, указивао на тежак материјални положај театра у многим ситуацијама. И агенцији „Бета“ је рекао да се у најкритичнијем стању налазе зграда и инсталације, чак је било теже него у Југословенском драмском позоришту пре пожара. Није било ни добре комуникације са градским властима. Све се завршавало једностраним оптужбама. Током извођења дечје представе, глумац Саша Пилиповић је пропао у прощенијум! Прокишињавала је таваница магацина. Све је кулминирало 11. јуна 1998. Одлуком противпожарне полиције, због неисправних електричних инсталација, забрањен је рад позоришта. Већ виђена ситуација из 1966. Упркос тако тешким околностима, како каже Мирко Бабић, „правили су представе, ништа спектакуларно, ништа претенциозно...“ По оценама критике, публике (и освојеним наградама) из деведесетих година издвајају се представе: 1918. Божидара Зечевића у режији Александра Лукача (1990), Професионалац Душана Ковачевића у режији Јовице Павића (1990), Голубњача Јована Радуловића у режији Јовице Павића (1990), 1968. Божидара Зечевића у режији Александра Лукача (1991), Краљ Лир у режији Петра Говедаровића (1993), Црна руја Горана Стефановског у режији Душана Тузланчића (1994), Балкан екскурс Гордана Михића у режији Воје Солдатовића (1996).

После Мирка Бабића, функцију управника преuzeо је, прво Димитрије Лукић (1998–2000), а од јуна 2000. управник је био Зоран Петровић. Од 2000. започела је нужна, делимична реконструкција позоришта (средства су обезбедили Скупштина града и Министарство културе). За то време представе су извођене у Дому самоуправљача, Клубу Војске Југославије и на гостовањима. После три године интезивних радова, 8. новембра 2001. окончана је адаптација: извршена је реконструкција крова, електричних инсталација, у

Нада Јуришић

³¹ Драгана Бошковић, приредила, *Мирко Бабић увек и свуда*, Књажевско-српски театар, Крагујевац 2010, 131.

Мирко Бабић

*Миодраг и Нада Јуришић у
предсјави „Ко се боји Вирџиније
Булф“, 2000.*

*Сцена из предсјаве „Ромео и
Јулија“, 2004.*

потпуности су реновирани сала и сцена Театра, набављена је и нова светлосна опрема. Адаптирани Театар „Јоаким Вујић“ био је отворен премијером кабаретске представе Радета Марјановића *Ствара добра времена* 9. новембра 2001. На истој сцени је, дан касније, познати крагујевачки и српски глумац Љубомир Убавкић Пендула обележио златни јубилеј – 50 година глуме. Од 2000. до почетка 2015. репертоар позоришта је прошао кроз различите фазе: од недостатка концепције у почетној фази до отварања позоришта за међународну сарадњу и инострана гостовања редитеља и писаца. Гостујући редитељ Небојша Брадић (уметнички директор од сезоне 2011/2012.) поставио је: *Галилејев живот* Бертолда Брехта (2002), *Милош велики* Маше Јеремић (2004), *Ноћ у кафани* Титаник Небојше Брадића (2011), *Убишишицу ругалицу* Харпер Ли (2013), свој комад *Принциј Сујеснтар* (премијера 28. фебруара 2015). Редитељ Драган Јаковљевић (директор позоришта од 2006.) поставио је две награђене представе: *Код лејоћ изгледа* Едена фон Хорвата (2004) и *Лажу и паралажу* Јована Стерије Поповића (2006). Игране су и четири представе Ђорђа Милосављевића: *Искористи дан у његовој режији* (2003), *Гола Вера* у режији Југа Радивојевића (2003), *Конјумац* (2005) и *Ђаво и мала гостија* у режији Жанка Томића (2011). Немачки редитељ Ћејер Валтер Полиц гостовао је са поставкама: *Ромео и Јулија* – прво извођење на крагујевачкој сцени (12. фебруар 2004), *Сеобе* (2007), *До голе коже* (2012). Гостовали су још и режисери: Масимо Лукони *Последње мене* (2006), Џон Мердок *Доктор Страй* (2005), Матеј Вароди *Карневалски ћоризори* (2006), Дан Тудор *Теза* (2008), Примож Беблер *Хладњача за сладолед* (2013). Најновији период у раду позоришта обележиле су представе: *Пионири у Јнголији* (15. фебруар 2009, режија Ивана Вујић), *Клуб Нови светски ћоредак* (27. септембар 2009, режија Александар Дунђеровић), *Моје бивше, моји бивши* (06. новембар 2012, режија Слађана Килибарда), *Човек, звер и врлина* (30. мај 2013, режија Марко Мисирача).

Најиграјији писац у послератном репертоару је Бранислав Нушић са 32 поставке. Најнаграђиванији глумци су Бранислав Ковачевић са девет награда за најбољег глумца Сусрета „Јоаким Вујић“, Љубомир Убавкић Пендула са три „Златна ћурана“ на Данима комедије у Јагодини, Мирко Бабић...

Уметнички ансамбл у сезони 2012/2013. глумице: Нада Јуришић, Владанка Павловић, Марина Стојановић, Ана Тодоровић Дијало, Марија Васиљевић, Исидора Рајковић, Јасмина Димитријевић, Сања Матејић, Катарина Митровић и Славица Радуловић; глумци: Мирко Бабић, Владан Живковић, Милић Јовановић, Александар Милојевић, Миодраг Пејковић, Саша Пилиповић, Ненад Вулевић, Драган Стокић, Никола Милојевић, Иван Видосављевић, Чедомир Штајн, Здравко Малетић, Милош Крстовић и Душан Станикић. Директор мр Војо Лучић, Уметнички директор Небојша Брадић, редитељ: Драган Јаковљевић; драматург: Марија Солдатовић, костимограф: Јелена Јовановић, инспицијент-суфлер: Рада Јовановић и Никола Стевовић, музички уредник: Драган Танасковић.

Љубомир Убавкић Пендула
са ћупријом „Златна ћурана“

Мирко Бабић
са ћупријом „Јоаким Вујић“

Сцена из ўпраедсінаве „Конак у Крайдзівцы“, 2007.

Сцена из ўпраедсінаве „Убийства ў шашы“
ругалицы“, 2013.

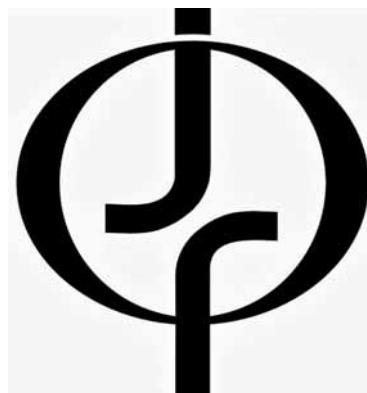
Књажевско-српски ћеатар Крагујевац (2007)

Од 14. фебруара 2007. Одлуком управног одбора, Театар „Јоаким Вујић“ поново је Књажевско-српски ћеатар. Крагујевачко позориште је организатор Јоаким Фестива (2004) и Међународног позоришног фестивала малих сцена ЈоакимИнтерФестива (2006). Са позориштем из румунског града Питешија 2005. потписани су Протокол о сарадњи и Повеља о братимљењу.

Од 1985. на Дан театра 14. фебруара, додељује се Статуeta Јоаким Вујић за изузетан допринос развоју позоришне уметности у Србији. Досадашњи добитници су (1985–2015): Милосав Мија Алексић, Боривоје Глишић, Мира Ступица, Љуба Тадић, београдско Народно позориште, Стеријино позорје, Мира Бањац, Мирослав Беловић, Милош Жутић, Душан Ковачевић, Мира Траиловић, Љубомир Љуба Ковачевић, Љиљана Крстић, Дејан Мијач, Јован Ђирилов, Данило Бата Стојковић, Александар Поповић, Љубомир Убавкић Пендула, Бранислав Џига Јеринић, Бранко Плеша, Петар Краль, Стево Жигон, Српско народно позориште из Новог Сада, Музеј позоришне уметности Србије, Светлана Бојковић, Дејан Пенчић Польански, Сава Барачков, Лазар Ристовски, Милосав Буџа Мирковић, Бора Тодоровић, Дани комедије у Јагодини, Стеван Шалајић, Ружица Сокић, Љубомир Симовић, Оливера Марковић, Вида Огњеновић, Милева Жикић, Београдско драмско позориште, Предраг Ејдус, Раде Марковић, Егон Савин, Војислав Воки Костић, Биљана Србљановић, нишко Народно позориште, Мирко Бабић, Миодраг Табачки, Боро Драшковић, Властимир Ђуза Стојљковић, Милена Дравић, Андраш Урбан, Дара Џокић и Факултет драмских уметности у Београду.

Сто осамдесет година позоришног живота у Крагујевцу подразумева периодизацију чији је основни критеријум позоришно трајање, а не постојање једне институције. Државно (дворско) позориште Књажевско-српски ћеатар (1835–1836) и Театар Атанасија Николића (1840) почетак су институционалног позоришта у Србији. Други период се односи на разноврсне организације позоришног живота у Крагујевцу, изван званичних институција (позоришни континуитет до 1944). И најзад, период после Другог светског рата, када се позориште поново враћа у институционалне оквире (1944–2015). Кроз репертоар по сезонама од 1944. до 2015. приказани су и селективни избор критика, прикази, осврти, као и избор награда.

Досадашњи рад крагујевачког позоришта се одвијао у непогрешивом са-гласју са променама у друштву, држави, граду. И најмањи „потрес“ се одразио на функционисање позоришта кроз репертоар, финансирање, међуљудске од-носе, промене управника. На жалост, субјективне и објективне околности (ратови, пожар), онемогућиле су адекватно сећање на рад најстаријег театра у Србији (нема сачуване документације). Крагујевачко позориште је и даље у истој згради Соколског дома, на старој адреси, ту се ништа није променило.

Лого ЈоакимИнтерФестива

Књажевско-српски *штедионица* Крагујевац

Репертоар крађувачког позоришта

Кришке³² • Награде

Сезоне 1944/1945. до 2014/2015.

1944/1945.

1. Бора Глишић: *Велика бићка*
 - Драмски реквијем у спомен на стрељане у Шумарицама, октобра 1941. Датум ове премијере 23. децембар, неколико десетина касније обележаван је као Дан театра.
2. Миле Клопчић: *Матић*
3. Благоје Живковић: *За слободу*
4. Бранислав Нушић: *Др*
5. Леонид Леонов: *Најезда*
 - Пеција поставља *Најезду* Леонида Леонова, у част славне победе Црвене армије код Стаљинграда у којој је ансамбл играо веома успешно. То је био први скок, прво одвајање од конвенционалног театра... (Рајко Стојадиновић).
6. Стеван Сремац: *Зона Замфирова*
7. Стефан Кестов: *Големанов*
8. Јован Стерија Поповић: *Кир Јања*
9. Валентин Катајев: *Очински дом*
10. Бранимир Ђосић: *Силе*
11. Бранислав Нушић: *Госпођа министарка*
12. Д. Поповић: *Издајник*

1945/1946.

13. Захарович-Абрамович: *Недеље у Москви*
14. Бранислав Нушић: *Протекција*
15. Всеволд Шкваркин: *Туђе деше*
16. Јанко Веселиновић: *Хајдук Стјанко*
 - Вредна је помена и нова драматизација Веселиновићевог романа *Хајдук Стјанко*, коју је сачинио Милош Рајчевић... Замишљена као велики спектакл из првог устанка са асоцијацијама на последњи рат и борбу са окупатором, као велики реквијем том догађају, са прологом и епилогом, у девет слика, заузимала је видно место у репертоару тих година (Рајко Стојадиновић).

³² Коришћен је селективан избор критика, приказа и осврта из Збирке и Фонда Музеја позоришне уметности Србије.
(примедба Б. О.)

17. Борис Горбатов: *Младост љубава*
18. Александар Корнејчук: *Мисија мисијер Перкинса у земљи боршевица*
19. Јован Стерија Поповић: *Лажа и йаралажа*
20. Виктор Ефтимију: *Хоћу да будем председник*
21. Лав Николајевич Толстој: *Живи леши*
 - Посебан успех ове сезоне била је представа *Живог леша*, Толстојеве драме која се својом патетичношћу и „циганским песмама“ добро држала на сцени.
 - *Кришка, Светлост*: „...Тежак проблем брака, тежак у многим случајевима још и данас, доводио је некада до врло сложених односа... *Живи леш* на нашој позорници дат је врло добро, а местимично и одлично... Уметничко уживање расте од прве сцене и у завршној оно је на правој уметничкој висини. Сцена и декор показују велику брижљивост а техника увежбаности је на висини. Сцена између Феђе и Саше, коју тумачи Деса Степић, била је по природности и нужности достојна праве уметности и за једног и за другог глумца... Иначе цела сцена са хором била је врло пријатна, премда је могла бити нешто живља, а Јесењиновој песми 'Довиђења дружје' није ту било места. Режија на нашој позорници треба да буде брижљивија.“
22. Јанко Веселиновић – Д. Брзак: *Ђидо*
23. Максим Горки: *Васа Железнова*
24. Светозар Ђоровић: *Зулумтар*
25. Н.В. Гоголь: *Ревизор*
26. Александар Корнејчук: *Платон Кречет*
27. Александров-Старицки: *На поседу*
28. Борисав Станковић: *Коштана*
 - У жељи да се *Коштана* Боре Станковића да посебно место у репертоару, управа позоришта са редитељем, затражила је од Окружног народног одбора изузетна средства за њену опрему... Позориште преузима обавезу да са овим комадом обиђе цео бивши округ. Тако је ова Коштана била прва боље опремљена представа и извођена је од 27. априла до 2. августа 1946. Комад је скинут са репертоара после неуспеле представе у Аранђеловцу (Рајко Стојадиновић).

29. Иван Цанкар: *Краљ Бећајнове*
30. Плаовић – Ђоковић: *Вода са Јланине*

1946/1947.

31. Стеван Сремац: *Пођ Ђира и Пођ Стира*
32. Бранислав Нушић: *Обичан човек*
33. Александар Николајевич Островски: *Шума*
 - Иако без одјека у штампи и без публике, била је једна од боље опремљених представа.
34. Н.В. Гоголь: *Женидба*
 - Комедија руског класика Гогольја у режији члана београдског позоришта Страхиње Петровића, носила је видан отисак представе Московског художественог театра, која се могла видети после првог светског рата (Рајко Стојадиновић).
35. Всеволд Шваркин: *Проста девојка*
 - Трипут померана и одлагана премијера комада *Проста девојка* од Шваркина, у режији М. Џимића, појавила се најзад 3. децембра 1946. (Рајко Стојадиновић).
36. Џон Голсворди: *Сребрна кутија*
 - Голсвордијева драма *Сребрна кутија* означава прекретницу у репертоару. На жалост, савремена хроника једва да је то забележила....О самој представи речено је само толико да је изведена „са дosta увежбаности“. Сам управник признао је у извештају да Сребрна кутија нема прођу код публике иако је технички најбоље опремљена (Рајко Стојадиновић).
37. Милован Глишић: *Подвала*
38. Милован Глишић: *Два цванцика*
39. Бранислав Нушић: *Покојник*
40. Максим Горки: *Непријатељи*
41. Бранко Ђопић: *Дружина јунака*
42. Константин Симонов: *Руско штапање*
 - Успех крагујевачког позоришта, но без великог успеха код публике, због наглашеног политичког тона, који је сметао фабули. Овај актуелан комад имао је премијеру пред полуупразном салом иако је ова представа по својој вредности, ишла у ред најбољих које су до сада виђене на нашој позорници. И поред слабе посете, ова представа имала је одјека, запажена је као датум и једна је од кота на узлазној линији сценске уметности у Крагујевцу (Рајко Стојадиновић).

1947/1948

43. Матеј Бор: *Одржаници*
44. А. Н. Островски: *Девојка без мираза*

45. Ж. Б. Молијер: *Тарптиф*

- Свакако прелом у крагујевачком позоришту. Не можда по по уметничкој линији колико по материјалној, по техничкој опреми сцене, декора и костима. Декор је рађен у Београду, од београдских сликара и био је заиста импресиван, блистав, сав у goblenima и давао је сцени сјај и раскош невиђен на крагујевачкој сцени... глумци са перикама из 17. века – све је то значило нов тренутак у позоришту (Рајко Стојадиновић).
- 46. Валентин Катајев: *Дан одмора*
- 47. Јоже Хорват: *Прст ћије пред носом*
- 48. А. Афиногенов: *Машењка*
 - Совјетски текст у режији Милана Стојановића, представа је добро примљена од публике, упркос „танкоће“ и нападне идејности; представа је изведена поводом тридесетогодишњице Октобарске социјалистичке револуције (Рајко Стојадиновић).
- 49. Јован Стерија Поповић: *Лажа и паралажа*
 - Редитељ Милан Стојановић, један од најобразованијих (школовао се у француским лицејима) и најквалификованijih, радио је Лажу и паралажу, представу схваћену као „тампон“, са задатком да ублажи оскудицу у репертоару, понела је све одлике рада овог редитеља. Његова чврста рука држала је глумце у радној дисциплини и омогућавала му максимум уметничког ефекта. Глумци су се жалили, али су сви радо играли код њега и у његовим режијама јер је то значило научити пуно од заната и глумачке мајсторије (Рајко Стојадиновић).
- 50. Борис Лаврењев: *За оне на мору*
- 51. А. А. Фадајев: *Млада ћарда*
 - Овом представом редитељ Браслав Борозан донео је првог Станиславског у Крагујевац.
- 52. Борисав Станковић: *Коштана*
 - У новој режији Петра Петровића Пеција Коштана је ослобођена традиционалног постављања (прошле године доживела велики неуспех) сада је једна од најбољих представа нашег позоришта. Наишла је на опште признање. Представа је била врло озбиљна, с минимумом певања и музике, дубоко трагична. Био је то потпуно нови редитељски концепт у тумачењу трију главних мушких ликова. Тако је написао у извештају Одељењу за културу и уметност управник Радојковић.
- 53. Бомарше: *Фидарова женитба*

1948/1949.

54. Леонид Рахманов: *Немирна стварост*

- Комад совјетског писца о сусрету руског научника са Октобарском револуцијом и њеним јунацима – није писан атрактивно, ни сценски ефектно. Пун погођених штимунга и добре камерне игре, комад је имао усјпеха па је идуће године игран у Београду на смотри провинцијских позоришта, која су показивала своја најбоља достигнућа (Рајко Стојадиновић).
55. Бранислав Нушић: *Сумњиво лице*
- У овој представи редитељ Радојковић је трагао новим вредностима ове давне и никад „изигране“ комедије. Врло рационално и опрезно, редитељ скида са текста само ону патину које су донеле бројне глумачке креације ранијих генерација. Представа је била добро опремљена, стилски чиста и носила је све одлике озбиљног редитељског рада (Рајко Стојадиновић).
56. Гоа – Д'Исо: *Дубоки су корени*
- Прва режија новоангажованог редитеља Саве Комненовића; озбиљан и студиозан рад донео је добру представу која се дugo одржала на репертоару и била обновљена (Рајко Стојадиновић).
57. Бранислав Нушић: *Госпођа министарка*
- Нова премијера у режији Саве Комненовића донела је евидентан успех Ружици Комненовић (Рајко Стојадиновић).
58. Лилијен Хелман: *Мале лисице*
- И поред студиозног рада Саве Комненовића ова представа прошла је млако и без одјека. Ова снажна драма, захтевала је глумце другог кова и афинитета, шире у дубље културе. Крагујевачки театар није их имао и остао немоћан пред њеним дилемама (Рајко Стојадиновић).
59. Марин Држић: *Дундо Мароје*
- По први пут на крагујевачкој сцени једна сасвим нова драматургија, новост и за глумце и за публику – нови језик, нова разиграна игра, јурило се по сцени, скакало, тукло као ни у једној представи до тада. Управник и редитељ комада Рајко Радојковић, кренуо је под паролом: сви и све за *Дунда Мароја*.
 - **Најава, Свейлоси:** „... Читав колектив уложио је много труда како би се постигao што боли успех... Приказивање ове представе већи је успех Народног позоришта. Премијера је показала да се обради улога пришло са много залагања како од стране редитеља тако и од глумаца. Декор и костими у стилу времена које се приказује, снажно су деловали.“
 - Распевана, разиграна, ренесансна комедија дел’арте, која ослобађа гледаоце од проблема идејних и политичких комада; публика је била очарана сјајем речи, позорнице, боја, костима, музике, а највише текстом. Сцена на почетку другог чина, између Помета и Петруњеле, својом разузданошћу и ласцивношћу деловала је у то време као шок, као велика слобода нечувена на позоришној сцени. Први пут су се појавили редови пред позоришном благајном. Дундо Мароје је остао рекордер по броју представа и гледалаца (Рајко Стојадиновић).
60. Н. В. Гоголь: *Ревизор*
- Режија Саве Комненовића донела је студиозну обраду текста, оригиналне ликове, аутентичност места и времена... Представа је изведена као удео позоришта у прослави 140-годишњице Гогољевог рођења (Рајко Стојадиновић).

1949/1950.

61. Јован Стерија Поповић: *Покондирена птичка*
- Представа је и поред амбициозних најава остала на стандардном нивоу, донела је скромне резултате и врло слаб одзив код публике. Глумачки напори нису ни примећени (Рајко Стојадиновић).
62. Молијер: *Уображени болесник*
- Режија Рајка Радојковића (у међувремену је завршио редитељски курс у Народном позоришту) није се ни издалека приближила ранијим резултатима, поготову режији Дунда Мароја. Представа је иначе била раскошно опремљена, пуна сјаја и лепих детаља (Рајко Стојадиновић).
63. Стеван Сремац: *Зона Замфирова*
64. Бомарше: *Севиљски берберин*
- Режија Саве Комненовића, прва после завршеног редитељског курса у Народном позоришту – на коме је требало да се ослободи „аполитичности, формализма и конструктивизма“, на жалост није доживела успех *Дунда Мароја*, била је тек питка, веома пријатна, пуна сјаја, хумора и смеха. Ипак је то био други медијум (Рајко Стојадиновић).
65. Светолик Ранковић: *Сеоска учитељица*
- Озбиљна, реалистичка представа у драматизацији Петра Петровића Пеција и режији Милана Поповића. Рађена је студиозно, представља велики успех и остаће заувек међу највећим датумима крагујевачког позоришта. Прва је пронаела славу и донела прве успехе изван Крагујевца. У погледу режије и глуме, највећа врлина представе била је скупна и уједначена игра. Представа је у току неколико година добила многобројна признања.
 - **Кришика,** Светлост: „Крагујевачко позориште је прво у земљи приказало овако прерађену *Сеоску учитељицу*. То је свакако смелост, којом је овај позоришни колектив отишао корак напред... Режија брижљива и савесна давала је утисак озбиљно схваћеног и добро решеног задатка, те је комад учинила занимљивим и актуелним за наш позоришни репертоар. Редитељска концепција Милана Поповића

ћа рађена је реалистички и деловала је веома убедљиво и сугестивно. Могла би јој се учинити замерка што извесна лица нису увек погађала тон и дикцију, као и нешто мало карикирања у гесту и покретима.

1950/1951.

66. Бранислав Нушић: *Ожалошћена Јородица*

- **Криштића, Светлосић:** „Режија Милана Стојановића имала је у основи реалистички карактер с очигледном тежњом да избегне онај стари унеколико устаљени и шаблонизирани стил лакридијаша, јефтиних ефеката, театарских гротески и каламбура... Његов прилаз је савременији и садржајнији... Жив и динамичан тон са добро погођеним и вешто постављеним типовима.... Но, један део глумца подлегао је жељи за ефектом... Комедија је као целина дакле и као композиција, имала и зрело остварених улога.“

67. А.П. Чехов: *Галеб*

- Први Чехов на крагујевачкој сцени, амбициозно рађена представа, културни догађај за град Можда најбоља представа тог времена, мада најмање гледана. Опет је редитељ био Милан Поповић са својим начином режије уз сарадњу одличне глумачке екипе. Али публику у Крагујевцу уопште није занимао овај Чехов, представа је ишла свега 15 пута (Рајко Стојадиновић).
- **Криштића, НИН:** „Остварење ове заиста тешке позоришне представе помогао је цео колектив, а међу њима, иако у епизодним улогама, и Рајко Стојадиновић (Медведенко) и Света Васиљевић (Шамрајев). Декор је био усклађен, разнобојан и богат.“ (11. фебруар 1951)

68. Грим: *Ивица и Марица*

69. Фридрих Шилер: *Силејка и љубав*

- Комад у режији Саве Комненовића је имао зачујујућег успеха код публике, упркос томе што је представа била сива, у погледу опреме деловала је врло оскудно (Рајко Стојадиновић).
- **Криштића, Светлосић:** „Режија Саве Комненовића настојала је да интелигитно и реалистички дочара и осети Шилерово време. Основна идеја драме је прилично добро уочена и наглашена. Режија је настојала да се осети оно хармонично јединство и два сва лица делују складно и повезано... То је без сумње допринело квалитету представе која је у целини давала леп утисак.“
- **Криштића, Бруно Беговић, НИН:** „... На жалост, а за добро редитеља и глумца, мораћемо у овом приказу донети 'немилосрдни попис грехова' представе *Силејке и љубави* у Крагујевцу, не зато да би се извођачи осетили 'јадним преступницима' него да им се тако помогне 'изићи на прави пут'. Ово је потребно тим више, што код извесног броја

њих постоји још увек тенденција омаловажавања сваке конструктивне критике и изједначавања позитивног реаговања публике на представу са апсолутним успехом режије и глуме. Редитељ *Силејке и љубави* поставио је Шилерову 'тређанску трагедију', искључиво као личну драму Фердинанда и Лујзе... Та редитељска недоследност, није се одразила само кроз глумачка тумешења личности него и стилу глуме и представе, па и у декору и сценским ефектима... Стилског јединства у глуми није било... Декор је такође показао ту неуједначеност... Код употребе сценских ефеката редитељ је заиста био формалиста, да употребимо ту отрџану реч.“ (18. март 1951).

70. Џон Пристли: *Инсаскетор је дошао*

71. Карло Голдони: *Лажљивац*

- Ова представа редитељски је деби Рајка Стојадиновића, глумца крагујевачког театра. Наравно, као све комедије ове врсте, њихове су вредности искључиво „сценске“ или још боље „мизансценске“. И редитељ је обратио већи део пажње на њих. Сликовит и занимљив декор дао је могућност за игру и поред мале и тесне сцене.

72. Иво Војиновић: *Смрти мајке Јуђовића*

- **Криштића, Светлосић:** „Режија Милана Поповића (и сценографија) дала је ову трагедију у нешто хамлетовским тоновима, што се осећало у игри саме мајке, а анрочито у лицу Косовке девојке, која нас је местимично подсећала на Офелију. Јубав Анђелије према мужу Дамјану има помало чудан карактер, што баш и није у реду, у тренутку када се преживљава слом целог једног народа. Мајка Јуѓовић је претерано херојска фигура која понекад делује ледено и неуверљиво.“

73. Мира Пуц: *Операција*

- **Криштића, Светлосић:** „Премијера је дошла и сувише брзо, свега неколико дана после *Смрти мајке Јуђовића*. Режија Јубише Ружића у целини је добра. Истина, само дело сценски и режијски не представља неки компликован задатак... Ружићева концепција је погодила атмосферу и шти-мунг времена.“

1951/1952.

74. Антоније Панов: *Печалбари*

- **Криштића, Светлосић:** „Ову драму чежње и носталгије, сву у сивим и тамним тоновима, без нарочите драмске акције, сценски невешто компоновану, али зато пуну штимунга – поставио је Витомир Љубичић, нови редитељ и глумац позоришта. У његовој режији осећа се знатан смисао за продубљивање унутрашњих ликова и међусобних односа личности, као и приличан дар за сликовитост и композицију сцене. Међутим, нама се чини, да он није имао ни

- потребног сценског искуства, ниово и ново инвенције, да из овог скоро бескровног комада створи колико-толико позоришну представу а не обичан спектакл, који иде за тим да држи код гледалаца само најелементарнија осећања.
75. Борисав Станковић: *Коштарана*
- Четврта посретна *Коштарана*; редитељ Љубиша Ружић (иначе из Врања), управник. Својом игром издвојили су се Милан Поповић као Митке – пажљивом и интелигентном игром очишћеном од слојева патетике, као и нова чланица Милева Вукотић, чији је здрав, раскошан сопран, без икавих проблема и ограничења први пут чини се тачно и прецизно савладао све проблеме музике Петра Крстића (Рајко Стојадиновић).
76. Бен Џонсон: *Волтоне*
- После редитељског курса у Народном позоришту у Београду, прва режија Рајка Стојадиновића. У ванредној опреми, у декору Бојана Ступице и колоритним костимима Мире Глишић и уз лепу помоћ глумаца.... дело је доживело успех (Рајко Стојадиновић).
77. Гарсон Канин: *Јуче рођена*
- Југословенска премијера текста и представе.
78. Емануел Роблес: *Монсерај*
- Крипика*, *Наша стварност*, број 1, Крагујевац: „... Млади и доиста талентовани редитељ Миленко Марићић поставио је комад у основи савесно и озбиљно. То се видело не само по оној атмосфери коју је дочарао на позорници тражећи оправдане поступке на сцени и дајући ликовима животну убедљивост, него по оној општој хармонији која се – мање-више – осећала у игри целог ансамбла.“
79. Виљем Шекспир: *Бођојављенска ноћ*
- Крипика*, *Наша стварност*: „... Милан Поповић се у својој редитељској концепцији одлучио више на овај други начин, настојећи истину, да избегне све незгоде и једног и другог решења. Тако је инсценација у завесама и декором који је потенциран светлосним ефектима посебно са замрачењем позорнице – омогућила да чести прекиди нису сметали захваљујући добром техничком решењу. Уз то и музичка композиција Миливоја Крстића чинила је да се одржава пажња публике код многих промена и доста дугих пауза. Режија је поставила комад у 17 слика настојећи да му да доста живи темпо што и јесте у основи Поповићевих редитељских решења.“
80. Латрат: *Буџа*
81. Арнолд – Бах: *Неспоразум*
- 1952/1953.**
82. Николо Макијавели: *Мандрагола*
- Поставка Миленка Марићића; сценографија Миленко Шербан; костими Мира Глишић; *Мандрагола* је била велики изазов Крагујевчанима. Ненавикнуты на сценске слободе, грађани Крагујевца су се узбудили садржајем, поруком, неким редитељским решењима, који су вређали њихов укус као и укус критичара (Рајко Стојадиновић).
 - Осерій**, *Свейлосії*: „... Смеха је било, не и буре од смеха... зато је био уздржљив, тих, помало спонтан, више по званичној дужности или пријатељској услуги... Кроз салу овде-онде блесне по који пљесак, брзо се гаси и испчезава. То је награда не глумцу и глуми већ писцу за афоризме с поповима и женама. Добија се утисак нечег несрещеног, нечега несрещено скраћеног, осакаћеног, неуједначеног. Улоге уигране или нема целине... Ослободити игру типизирања, треба да је основа код режије. Напротив, чини се, она се трудила да све укалупи, стандардизује...“
 - Чарлс Дикенс: *Цврчак на ожњишту*
 - Крипика**, Миленко Мисаиловић, *НИН*: „Посебан успех редитеља Витомира Љубичића огледа се у томе што је постигао донекле изражajну равнотежу иако у њој поред сценских искусија учествују и знатно млађи извођачи.. Млади Драгомир Бојанић има неколико успешних потеза на сцени – знак великих наговештаја... И редитељ и извођачи представе остварили су значајан успех за крагујевачки театар.“
 - Бранислав Нушић: *Протекција*
 - Крипика**, *Ревија*, Београд: „... Редитељ Милан Стојановић, као гост, успео је да пружи углавном средину и људе које је Нушић кроз низ комичних и безалених наоко ситуација мајсторски жигосао. Међутим, редитељу би се могло замерити што је – истичући хумор и комику ситуације – неосетно запоставио оштру сатиру која из дела избија. Зато представа има врло успешних и сценски зрелих момената и прилично безбојних и неубедљивих.“
 - Младен Широла: *Дудоња, Видоња и Трбоња*
 - Стеван Сремац: *Пој Ђира и Пој Стира*
 - Режија Љубише Ружића, ванредно добrog позоришног руководиоца, по позиву наставника, почeo је каријеру у тек формираном професионалном позоришту у Врању. По нујди и по потреби прихватао се повремено и режије и глуме. За четири године (1951–1954) учинио је много за крагујевачки театар. Тврда, доста осушена и осиромашена драматизација која је покушавала да пронађе у Сремечевом тексту савременије тонове – у његовој озбиљној и чврстој режији потпомогнута скоро идеалном поделом – имала је пун успех и наишла на леп одзив публике (Рајко Стојадиновић).
 - Молијер: *Скајенове подвале*

88. Јосип Кулунџић: *Људи без вида*
- Дипломски рад Миленка Шуваковића апсолвента Академије за позоришну уметност. Сарадници: Миомир Денић (декор) и Мира Глишић (костими). Миленко Шуваковић један од првих и талентованијих из генерација студената Академије за позоришну уметност у класи Јосипа Кулунџића. Рађена у два упоредно и чврсто композиционо повезана плана, давала је могућности за инвентиван редитељски посао и богату глумачку игру. Развијање интимне историје двоје главних јунака Јерка и Ванде, чије је судбине ратни метеж раздвојио и чудно искомпликовао, приказ једне галерије типова које је ново време условило... морални препород главних јунака у једном фином, реалистичком третману, под дотле невиђеном осветљењу и светлосним штимунзизма – представљало је на крагујевачкој сцени један мали, тихи датум. И док је истоимена драма на београдској сцени у режији самог аутора прошла млако, скоро на ивици неуспеха, у Крагујевцу је драма *Људи без вида* имала успех и повећи број реприза (Рајко Стојадиновић).
89. Плаовић – Ђоковић: *Кад је среда – ћећак је*
- Последња девета премијера 1952/53. Ишла је 6. јуна.
90. Јован Стерија Поповић: *Женидба и удађба*
- Режија је поверена младом глумцу Стевану Мишићу и то је његов први рад на овој врсти позоришног послана... Велику, главну улогу „проводације“ носио је Рајко Стојадиновић, Просца и Младожењу – Љубомир Убавкић, коме је ово била једна од првих већих улога, а коју је донео донео са ванредним комичарским даром и шармом (Рајко Стојадиновић).
91. Милан Огризовић: *Хасанаџиница*
- Драма у три чина у режији Илије Николића; сценограф је био Миомир Денић, премијера: 24. децембар 1953.
 - **Криштика, Светлоси:** „... Режија је унела доста живог темпа, сликовитости и добrog декора, нарочито у првом чину; ... такође је лепо усклађена и класична оријенталска музика... Живојин Петровић није успео да нам дочара мужа који много воли своју жену. Тако онај његов монолог у првом чину није довољно наглашен лирски и емоционално...“
- 1953/1954.**
92. Мила Марковић: *Господар*
- Прва премијера играна 20. октобра 1953. у оквиру крагујевачких Октобарских свечаности. Историјска драма у 7 слика, са драматуршком обрадом и у режији Димитрија Ђурковића, била је велики подухват који је ангажовао скоро све снаге ансамбла.
- **Криштика, Светлоси:** „... У свом покушају да за позорницу спреми дело које ће нам приказати те минуле догађаје наше историје, може се слободно рећи да Мила Марковић није успела... Режија је због свега тога имала врло тежак и озбиљан задатак, јер је требало да од дела, чија је садржина, и поред свих недостатака, ипак интересантна за гледаоца... Редитељев успех је нарочито у томе што је, и поред неких погрешака, одређено јасно успео да постави и прикаже извесне ликове... У представи има доста лепих и режијски успело обрађених сцена... Међутим, и поред свега тога, режија није успела и по својој неуједначености, представља једну од наслабијих представа за последње две године. Просто зачуђујуће како су слаби и дилетантски невешто обрађени појединачни моменти. На овако шизофрен приказ реаговао је Миленко Марићић, Светлост: ... Шта сте, у ствари, хтели да кажете својим приказом? Што пажљивије читан ваш приказ друже Вешовићу ја о томе све мање знам и зато, не налазећи другог излаза, ја вам, у жељи да решим ову загонетку, предлажем две варијанте овог вашег приказа па вас молим да се за једну определите...“ (6. новембар 1953)
93. Јосип Лешић: *Човек који није йосићајао*
- Савремена драма у три слике, редитеља цетињског позоришта, иначе свршеног студента Позоришне академије у Београду. Од сезоне 1953/54. са супругом Меланијом, глумицом добио је ангажман у крагујевачком позоришту. Редитељ комада је Илија Николић, такође нови члан. Комад има само четири лица, одигран је као камерна игра – био је то зачетак „Камерне сцене“.
94. Борисав Станковић: *Кошићана*
95. Драго Жерве: *Каролина Ријечка*
- Комедија у четири чина у режији Миленка Марићића; сценографија Миомир Денић, костими Мира Глишић. Била је добра представа која се дugo задржала на репертоару. Нарочито је била добра Нада Марковић у насловној улози... Иначе, режија је била успешна мада необична (Рајко Стојадиновић).
96. Бранислав Нушић: *Народни йосланик*
97. Емануел Роблес: *Истиница је мртва*
- Друга Роблесова драма у режији Димитрија Ђурковића.
 - **Приказ, Јосипа Лешића, Светлоси:** „... Представа *Истиница је мртва* носи у себи много чега оригиналног и интересантног, али и тек наслућеног, нечег што је у магновењу, у пролазу додирнуто а затим остало неразрађено. Штета је што због техничких могућности крагујевачке сцене (која је била најтежа препрека редитељу у раду) многе интересантне замисли нису могле да се реализују, него су техничке могућности присильавале редитеља на компромисна

решења, на ублажења, на маркирања... Димитрије Ђурковић дао је једну смелу и успешну редитељску концепцију и само навика на стандардне редитељске поставке крива је што су многи и сувише олако негирали њене квалитетете. А време је да се навике руше. У уметности поготову. Димитрије Ђурковић је учинио заначајан корак.“

98. Војин Ђорђевић: *Снежана и седам патуљака*

- Музичка бајка у пет слика с прологом и епилогом у режији Илије Николића... Ова представа са правим глумцима била је стално распродата... Редитељ Николић је нашао начин да старије и крупне глумце подмлади и смањи патуљке, трик који је забављао чак и одрасле (Рајко Стојадиновић).

99. Карло Голдони: *Слуѓа давај гостодара*

- Прва режија новог редитеља и члана позоришта Јосипа Лешића, помоћник редитеља Љубомир Убавкић. Била је то добра представа у којој се прославио Марко Ољачић остваривши улогу своје каријере (Рајко Стојадиновић).

1954/1955.

100. Мирослав Крлежа: *Вучјак*

- Сезона је почела амбициозним пројектом Миленка Марчића, који је трабало да најави и уведе нови курс у Позоришту. Цео напор и труд уродио је успехом. *Вучјак* ће свакако остати у историји овог Театра као изузетан дomet (Рајко Стојадиновић).
- **Кришка**, Ели Финци, *Политика*: „Озбиљни интелектуални и стваралачки напори које је уложио млади колектив крагујевачког позоришта испак су уродили знатним резултатима. Иако ова представа *Вучјака* и по штимунгу и по особеностима ликовна и по интезитету драмског доживљаја знатно заостаје за Гавелином предсавтом у Народном позоришту у Загребу и за Динуловићевом у Београдском драмском позоришту, она се 'држи' пре свега по озбиљности и савесности уметничког хтења, по стваралачким напорима, који су уложили у њено остварење. Млади глумци Ђорђе Вукотић (Крешимир Хорват), Нада Марковић (Мирјана Маргетић), Бранко Петковић (Вјекослав Хадровић), Витомир Љубичић (Венгер Угарковић), Радосав Павловић (Пантелија Црнковић) и други, дали су занимљиве и целовите ликове, психолошки добро уочене и сугестивно реализоване.“

101. Јожа Хорват: *Распроваја савесији*

- **Кришка**, Борислав Веснић, *Наша сцена 1*, Нови Сад: Талентовани млади редитељ Ј. Лешић успео је вештим маневрисањем од реалности од реалности до стилизације да пружи... публици једно освежење и поред све озбиљности и тежине садржаја... Мада се сви комплименти не могу потпуно упутити Лешићу, његове су заслуге у овом

успеху неоспорне... Посебно место у остварењу ове представе заузима сценографија Саве Барачкова. Она сама за себе представља даровито, модерно сликарство и декоративно остварење. Рајко Стојадиновић зачућен је чињеницом да је ова представа имала успеха, 40 извођења са преко 10.000 гледалаца... То је нерзумљив позоришни феномен, који је слабе комаде држао на сцени а добре текстове и представе скидао пре времена, збок неинтересовања публике.“

102. Јарослав Хашек: *Добри војник Швејк*

103. Миодраг Ђорђевић: *Наследство*

- Комедија у два дела у режији Димитрија Ђурковића. Са својом фабулом, ликовима, идејом – аутор Ђорђевић је мало исхитрио време. Комедија о једном наследству које је постало предмет некаквих шекулација једног предузећа, са ликовима директора-шпекуланта, филмација, новинара и других Остапа Бендера, за то време, за онај социјалистички морал, таква представа, комедија, сатира, била је права јерес! (Рајко Стојадиновић).
- **Приказ**, *Светлосиј* – потписан са три имени: „Ретко се кад дешава гледаоцима реномираних позоришта да напусте позоришну салу жалећи за изгубљеним временом. Па ипак, својом последњом премијером Крагујевачко позориште приредило је својим гледаоцима једно ретко не-пријатно изненађење. Премијера *Наследство* је била таква да је већина присутних често помишијала да напусти представу док је она била у току.“

104. Артур Милер: *Лов на вештице*

- Дело модерне драматургије у режији Јосипа Лешића;
- **Приказ**, *Светлосиј*: „Лов на вештице је несумњиво леп успех... Цела представа је задивљено и апсолутно владала геладилиштем... Нада Марковић, чији је таленат спојен са ретко интезивном интелигенцијом, у сваком трпетају живела је животом Елизабет, жене Прокторове. Она носи у себи сву трагичност сировог, сву срећу, надања. Глас јој је пригашен а покрети у дивном складу.“

105. Ференц Молнар: *Дечаци Павлове улице*

106. Сервантес: *Радозналац*

107. Теренс Ратиган: *Дубоко плаво море*

1955/1956.

108. Бранислав Нушић: *Свет*

109. Жил Роа: *Циклони*

110. Јован Стерија Поповић: *Зла жена*

- Представа поводом 150-годишњице рођења и 100-годишњице смрти Јована Стерије Поповића;

• **Криштијан Крушић**, *Свейлосић*: „... Редитељ Рајко Стојадиновић је, у интенцијама Кулунџићеве обраде, студизнозно направио једну добру представу. Да би нам сугерирао да се радња не везује за одређено време и место... целу представу је поставио тако да је гледамо у волшебном огледалу... Милева Жикић уверљиво је, без повишања тона, приказала Злу жену – Султану, која загорчава живот своме мужу...“

111. Бертолт Брехт: *Мајка кураж*

112. Андре Русен: *Нина*

113. Виљем Шекспир: *Мера за меру*

114. Жан Пол Сартр: *Обзирна блудница*

• **Криштијан Крушић**, Мирко Милорадовић, *Свейлосић*: „Од глумца највише успеха је постигла Мила Стојадиновић. Распон њеног израза кретао се од успешних реалистичких детаља, до најсуптилнијих доживљавања унутарњих сукоба... ипак њена улога није успела да осмисли представу... Инсценација Саве Барачкова – стандардно модерна.“

115. Перо Будак: *Међава*

1956/1957.

116. Бранислав Нушић: *Пут око света*

• **Криштијан Крушић**, *Књижевне новине*, Владимир Стаменковић: „Изгледа да је једина исправна концепција за постављање дела – удаљивање ликова од ситуације у којој егзистирају, доживљавање сопственог живота из одређене дистанце, дакле – формирање једне логике која је блиска оној у сну или кошмару... Редитељ Миодраг Гајић само је повремено поступао у складу с таквим схватањем... У глумачком погледу представа је била на високом нивоу и испод њега је био само мали број глумаца. ... Сава Барчков направио је декор у ком су подједнако биле важне и линије и боје и који је био достојан наших највећих сцена...“

117. Б. Тимајер: *Младост пред судом*

118. Лопе д'Е Вега: *Довиљива девојка*

119. Рајко Стојадиновић: *Рођак из Америке*

120. Јуцин О'Нил: *Ана Кристи*

121. Александар Касоне: *Древче умире усправно*

• **Криштијан Крушић**, *Свейлосић*: „Спонтаност којом је публика примила приказивање позоришног комада *Древче умире усправно*, шпанског писца Александра Касоне свакако је највеће признање извођачима. Разлог за овакав, у нашем позоришту несвакидашњи пријем (гледаоци су издашно награђивали уметнике аплаузом на отвореној сцени) није тешко наћи. Допадљива, скоро кичерска литерна подлога, режијска перфекција талентованог Душана Михаиловића

и надахнута игра свих учесника, створили су представу, која не може да остави хладним.“

122. Кристофер Фрај: *Пречести Феникс*

1957/1958.

123. Ђура Јакшић: *Стапаје Главаш*

124. Павел Ханауш: *Да ли је овуда прошао млади човек*

125. Владимира Назор: *Црвенкаћа*

126. Константин Трењев: *Љубав јароваја*

127. Јан де Хартог: *Сајућинци*

• Премијера на новооснованој „Малој сцени“.

• **Криштијан Крушић**, *Свейлосић*: „Овог пута публика и извођачи су се потпуно разумели. Дуготрајан аплауз као и срдочна честититиња после премијере најлепше су награде Мили и Рајку Стојадиновићу, за њихов успешан десетогодишњи рад у овом Позоришту. Мила Стојадиновић умела је убедљивим глумачким акцентима да пронађе и најскривеније детаље у повређеној сјутији једне размажене и каприциозне жене... Мајкл, славни писац и примеран муж, нашао је у Рајку Стојадиновићу убедљивог тумача. Као режисер Стојадиновић је успео својим концепцијама близким нашој публици...“

128. Драгутин Добрчанин: *Заједнички стапај*

129. Бошко Трифуновић: *Бајка о цару и пастиру*

130. Виљем Инц: *Аутобуска станица*

131. Бранислав Нушић: *Ошигашинско детаље*

1958/1959.

132. Жика Гавrilović: *Златни ћесак*

133. Бранко Ђопић: *Николешина Бурсаћ*

134. Душко Роксандић: *Кула вавилонска*

135. Милан Ђоковић: *Љубав*

136. Гудрич – Хакет: *Дневник Ане Франк*

• **Криштијан Крушић**, Мирољуб Антић, *Сцена*: „...Дневник Ане Франк је заиста једно дубоко сериозна представа, вођена даровитом руком младом редитељу Миодрагу Гајићу. Неке улоге, међу којима се нарочито истичу Ото Франк (Јанићије Митрић) и Ана Франк (Мира Николић) до те мере су комплетне, да могу наћи место и на највећим позорницима... Последњи успех крагujeвачког ансамбла, и на премијери *Дневник Ане Франк*, драки је и скупљи него признање у највећем граду у земљи. Јер паланка је скинула рухо неинтересованости, попела се на сцену и три сата играла те вечери са глумцима. И равнодушност је побеђена.“

• **Кришака** са гостовања у Београдском драмском позоришту, Бора Глишић, НИН: „Редитељ Миодраг Гајић је оригинално и са изванредним позоришним нервом изградио представу и из Ане Франк извучкао све што је најљудскије и најлепше. Поред тога импресионирају лепота и јасност дикције (али не увек и акцената) и у том погледу ова представа је била испред многих у Београду; затим фини звучни ефекти, суптилно нијансирање веселог и тужног, једноставност и геометријске сценографије (Барачков – Мојсије Поповић)... Мира Николић је непосредношћу и детинством створила трагичност Ане Франк...“

137. Рајко Стојадиновић: *Султанов берберин*

1959/1960.

138. Павловић-Ђорђевић: *Штита ѕрицкаши друже*

139. Бранислав Нушић: *Сумњиво лице*

140. Гуљермо Фигерида: *Лисица и ћрножђе*

141. Иван Раос: *Две кристалне чаше*

142. Алан Патон: *Плачи вољена земља*

143. Карло Годи: *Гавран*

144. Питер Јустинов: *Романов и Ђулијета*

• **Кришака**, Живота Васиљевић, *Светлосйт*: „... Ансамбл је успео да тај хумор пренесе на сцену у колориту који је аутентичан са пишчевим замислима и назива срдачан и спонтан смех. Крагујевачка публика му је захвалила што је у томе потпуно успео. Заслуга за тај успех у првом реду припада редитељу Душану Владисављевићу, који је веома присно осетио Јустинова и прави карактер његове комедије...“

145. Оскар Давичо: *Песма*

• **Кришака**, Живота Васиљевић, *Светлосйт*: „Редитељ Душан Добровић добро је запазио недостатке драматизације и са несумњивим успехом настојао да богаством речи и живом интерпретацијом текста и мизансцена да живописан ток представи... У остварењу његових замисли (редитељ) је имао пуну подршку у добро одабраном ансамблу... Врло успела тумачења Давичових ликова дали су Љуба Ковачевић (Ђорђе), Михајло Форо (Петар), Мила Стојадиновић (Ана), Јанићија Митрића (Вековић), Јованка Краснић (Мајка)...“

146. Драшко Шаљић: *Председник кућног савета се жени*

147. Арсен Диклић: *Поздрав шериfu*

148. Душан Добровић: *Блаџо пајанстине ћећине*

1960/1961.

149. Молијер: *Тарзиф*

150. Агата Кристи: *Мишиоловка*

151. Јоаким Вујић: *Шнајдерски калфа*

152. Велимир Суботић: *Вила лала*

153. Виљем Шекспир: *Отелло*

• **Кришака**, *Светлосйт*: „... Насловну улогу Отела, племениног млетачког Црнца оживео је веома уверљиво Будимир Јеремић. Он је врло сугестивно дочарао унутарње скобе главног јунака драме растрзаног између љубави и љубоморе. Дездемона Миле Стојадиновић спада међу најуспешнија остварења ове представе...“

• Душан Михаиловић је у књизи *Шекспир на крађујевачкој сцени (1835–1970)* написао: „Представа је јасна и чиста... ритмички завитана и мисаоно слојевита, од публике одмах примљена и постала највише играно Шекспирово дело и у Крагујевцу.“

• У поставци Душана Владисављевића и сценографији и kostимографији Саве Баракова *Отелло* је најпосећенија и најигранија представа сезоне (9.508 гледалаца).

154. Јосип Лешић: *Ожиљак*

1961/1962.

155. Бранислав Нушић: *Ожaloшћена ћородица*

156. Фридрих Волф: *Професор Мамлок*

• Друга режија новог редитеља Петра Говедаровића (прва је била *Ожaloшћена ћородица*).

• **Кришака**, *Светлосйт*: „...Редитељ Петар Говедаровић савсм умесно је пришао драми са циљем да изнађе прецизну концепцију ликова и продубљено анализира њихове међусобне односе. Но, његове основне намере су биле да истакне хумане побуде драме. Али он то чини не само кроз богат сценски израз, са прикладно наћеним театрским појединостима, него и добро обрађеном динамиком скоба, иако му је посао био отежан због драмске упрошћености дела, које не обилује заплетима... Сценограф Сава Бараков дао је аутентичну атмосферу клинике и стана професора Мамлока.“

157. Марјан Матковић: *На крају ћућа*

158. Стеван Сремац: *Ивкова слава*

159. Војмир Рабадан: *Кад је Жена нема*

160. Душко Роксандић: *Exo 60*

161. Роберт Томас: *Клојка за бесјомоћног человека*

162. Василије Шкваркин: *Туђе детаље*

• **Кришака**, *Светлосйт*: „За потпун успех ове представе за служан је у првом реду редитељ Милутин Јаснић. Он је у потпуности осетио суштину појединих ликова, карактер узајамних односа, реалистички смисао дела... Личности су

осветљене једноставном, али пластичном изражајношћу са психолошким преливима... Ансамбл крагујевачког Народног позоришта одавно нисмо гледали да комплетно игра са оволико умешности и стваралачке снаге...

1962/1963.

163. Фадил Хаџић: *Хоћел за лудаке*
164. Андре Лакур: *Матуранни*
165. Бранислав Нушић: *Мали комади*
166. Карл Витлингер: *Знате ли млечни јути*
167. Тотеро: *Украдени принц и изгубљена принцеза*
168. Сомерсет Мом: *Свети љамен*
169. Пјер Корнеј: *Сид*

- „Сасвим сигурно да ће представа Сид Пјера Корнеја у режији Душана Михаиловића остати историјски датум у аналима овог Позоришта“, импресије су Рајка Стојадиновића.
- **Кришика**, Ели Финци, *Полицијска*: „Редитељ Душан Михаиловић добро је осетио да би форсирање на максималне задатке, на тежњу за што потпунијим волуменом емотивних и моралних суштина у овом делу одвело интерпретаторе у лажну надувеност и привидну грандиозност... Та скромност уметничких амбиција, без нарушавање унутрашњих и спољних пропорција дела, уродила је занимљивим резултатима. Они нису мали. Пре свих и изнад других квалитета, ја ћу истаћи једноставност и чистоту линије, тако карактеристичних и за сам начин Корнејева драмског поступка... на крају, али са акцентом на првостепеној важности тога чиниоца, лепоту говора, тежњу да се осете сви преливи стила а да се ипак не повреди мисаони и емоционални интегритет речи. Да је редитељ, у овој вешто сведеног представи, разудио и разиграо ритам збивања, ти квалитети дошли би до још потпунијег изражaja... У једном глумачком колективу који не располаже изграђеним глумачким индивидуалностима, овакав значајан резултат могао се постићи само дисциплинованим залагањем свих учесника... У том смислу вреди посебно издвојити улоге Богольба Динића (Дон Родриго), Душанке Митровић (Шимена), Љубомира Ковачевића (Дон Дијего), Миле Стојадиновић (Дона Уракве) и Будимира Јеремића (Дон Гомес). Сид је игран у једноставним, стилски упрошћеном декору Саве Бараккова, и не увек подједнако успелим kostимима Ане Несторовић.“
- **Награде**: Пет првомајских награда Удружења драмских уметника Србије (редитељ Душан Михаиловић, Мила Стојадиновић, Богольб Динић, Душанка Митровић. Представа је похваљена због „однегованог сценског говора“.

170. Драшко Шаљић: *Службени јути*

1963/1964.

171. Бернард Шо: Ђаволов ученик
172. Бранислав Нушић: Госпођа министарка
173. Борислав Михаиловић: *Бановић Страхиња*

- **Кришика**, Вечерње новости: „Ову представу у режији Петра Говедаровића, која се више говори него глуми, крагујевачки ансамбл изнео је до краја са великим жаром, искрено и озбиљно. Известан патетични манир Љубе Ковачевића добро је дошао да лик Страхиње осветли до самог врха његове лирско-епске дотојанствености. Мајда Гориншек-Ђорђевић, тумачећи његову жену, суптилно и надахнуто је спајала токове збивања и чинила да се и у сценама дугог ћутања осећа њено присуство... Сценографија Саве Бараккова, као и обично, представљала је уметнички призор што је само допринело њеној функционалности.“

174. Робер Томас: *Осам жена*
175. Драгутин Добрчанин: *Стварање светла*
176. Виљем Шекспир: *Све је добро што се добро сврши*
177. В. Гоголь: *Женидба*

1964/1965.

178. Стефан Стефановић: *Смрт Уроша V*
179. Бранислав Нушић: *Протекција*
180. Ирвин ШО: Луси Краун
181. Бранко Ђопић: *Осма офанзива*

- **Кришика**, Светлости: „... Говедаровић је остао веран Ђопићевом наративном стилу и тако је сачувао веродостојност хронике, која овако драматизована најверније исказује унутрашње доживљавање јунака. У драмском смислу, међутим, она је остала статична, монотона, дијалогизирана приповетка...“

182. Дугал – Алан: *Двоструко лице*
183. Молијер: *Учење жене*

1965/1966.

184. Јоаким Вујић: *Крешићалица*
185. Максим Горки: *Деца сунца*
186. Бранислав Нушић: *Др*
187. Петар Петровић – Пеција: *Оливера*
188. Зоран Глушчевић: *Зелени се ливада*
189. Ефраим Кишон: *Венчаница*
190. Брэндан Биен: *Талац*

- **Кришика, Живота Васиљевић, Светлоси:** „Редитељ Петар Говедаровић уложио је пуно труда и напора да Бисеново дело учини што приступачнијим, да што једноставнијим реалистичким тумачењем покрене и оживи дијалошки карактер драмске радње... Као ретко кад, у оквиру јединствене сценске стилизације проткане проученим нијансама успоствљена је правилна линија дикције и манира... Ансамбл крагујевачког позоришта још једном је потврдио своју вредност и своје солидне интерпретаторске могућности. Тумача главне улоге Љубомир Ковачевић (Пат) одавно нисмо видели да тако добро игра...“
- **Најраде:** На другим сусретима професионалних позоришта СР Србије „Јоаким Вујић“ одржаних у Крагујевцу 1966, за најбољу женску улогу награђена је Мила Стојадиновић (*Талац – Мег Дилон*), Награда за сценографију – Сава Барачков (*Талац*), Награда публике за најбољу представу (*Талац*).

1966/1967.

191. Жан Пол Сартр: *Несахрањени мртваци*
192. Јован Стерија Поповић: *Кип Јања*
193. Александар Обреновић: *Мица ИиМикица*
194. Софокле: *Цар Едип*
 - **Кришика, Борба:** Представом је доминирао лик цара Едипа, којег је играо Љубомир Ковачевић са много истинског и емоционалног доживљавања...
195. Бранислав Нушић: *Мисијер долар*
 - **Најраде:** На трећим сусретима професионалних позоришта СР Србије у Нишу, 1968, жири публике је дао крагујевачком театру „Награду за најпопуларнију представу“ и награду за најбољег глумца Љубомиру Убавкићу за улогу Жана.
196. Борислав Михајловић: *Командант Сајлер*

1967/1968.

197. Бранко Ђокић: *Одумирање међеда*
198. Џон Арден: *Брлоћ*
199. Жорж Фејдо: *Барионово венчање*
200. П. А. Греиданус: *Ходл де бодл*
201. Мирослав Крлежажа: *Господа Глембажеви*
 - **Кришика, Живота Васиљевић, Светлоси:** „... Загребачки редитељ Богдан Јерковић... је у пуној мери осетио снагу и смисао Крлежине драме... Драма ниједног тренутка није изгубила од свог интезитета и динамике и сигурно је да редитељу припада велика заслуга, што је крагујевачка

публика имала прилику да види на сцени представу, која је заиста прави уметнички доживљај.“

- **Кришика, Мирко Милорадовић, Борба:** „Ансамбл Крагујевачког позоришта, уз смелу и чисто изведену сценографију Саве Барачкова, спровео је доследно све редитељеве идеје – па и мало пренаглашену патолошку ногу односа у овој плутократској фамилији. Барунице Кастели тумачила је Мила Стојадиновић бранећи је најљудскијм средствима.“
- **Најрада:** На четвртим сусретима професионалних позоришта Србије у Титовом Ужицу, 1968, Награда за најбољу женску улогу на Сусретима – Мила Стојадиновић, за улогу барунице Кастели у представи *Господа Глембажеви*.

202. Френк Гилрој: *Ко ће да сјасе орача*

203. Бранислав Нушић: *Покојник*

1968/1969.

204. Александар Поповић: *Развојни пут Боре Шнајдера*

- **Кришика, Светлоси:** „Представа у режији госта из Загреба Богдана Јерковића; нисмо до сада били у могућности да упознајмо крагујевачки ансамбл у једном новом издању, модерног позоришног манира, ослобођеног старомодне сценске патетике. И што је посебно значајно, спремног да створи потпуно оригиналну интерпретацију, унесе свежину и нове боје у тумачењу ликова...“

205. Бранислав Нушић: *Ујеж*

206. *Иван Стјујден: Којојши*

- Представа у оквиру Октобарске сцене;

- **Најраде:** На петим сусретима „Јоаким Вујић“ одржаних у Шапцу 1969, додељена је награда Љубомиру Ковачевићу за улогу Архимедоса у представи *Којојши* и Сави Барачкову за сценографију у истоименој представи.

207. Симас Макгонејл: *Усречишићељ*

- Последња премијера у старој згради ; непосредно пре почетка дневне представе за ђаке, 3. јанура 1969. пожар је захватио кров зграде (греду под кровом) – у питању је био спој на електричним кабловима. Иронија наслова *Усречишићељ* није могла бити већа за крагујевачко позориште.

1969/1970.

208. Роберт Андерсон: *Три ћриче*

209. Драгутин Ђирић: *Процес*

210. Максим Горки: *Малоџрађанин*

211. Скарначи – Тарабузе: *Кавијар и сочиво*

- Овом комедијом Крагујевчани су отворили, нову адаптирану зграду театра (19. јун 1970). Истовремено, на пред-

лог Боре Глишића и Милана Ђоковића, позориште постаје Театар „Јоаким Вујић“.

- **Криштика**, *Светлоси*: „Редитељ Александар Ковачевић презентирао је комедију сву у покрету и темпу... Зато је ликовима дао живописну, понегде и гротескну боју стварајући широке могућности да виц и гег спонтано прдру у гледалиште... Љубомир Убавкић је зналачком смиреношћу племенито израженог хумора освојио публику. Радмила Убавкић (раније Бурсаћ) је дала разнолика стања од гнева и пркоса до патетике и сентименталности. Душица Митровић је аутентичним бојама остварила лик младе девојке која зна шта хоће...“

1970/1971.

212. Виљем Шекспир: *Мајбет*
213. Јуџин О'Нил: *Дуго путовање у ноћ*
214. Добрица Ерић: *Прстен у извору*

- **Криштика**, Живота Васиљевић, *Светлоси*: „Овако хетерогено писана драма је само вешто усмереним редитељским интервенцијама Петра Говедаровића добила своју сценску целовитост. То се осетило најпре у стварању сценске стилзације брехтовског театра, затим истицању индивидуалних физиономија ликова и стриктном захтеву да се дочарају њихова унутрашња доживљавања. ... највише похвала заслужује Љуба Ковачевић који је био веома верна слика старог гружанског сељака, радника и весељака...“

215. Питер Шефер: *Мрачна комедија*

216. Бора Ђосић: *Радо иде Србин у војнике*
217. Жика Лазић: *Књажев секретар*

1971/1972.

218. Вадим Собко: *Тајна*
219. Зоран Петровић: *Банатске слике и прилике*
220. Димитрије Тадић: *Прозивка за вечност*

- Премијера у оквиру „Октобарске сцене“ (19. октобар 1971). Представа је оцењена као потпuno изненађење – због почетних предрасуда о наменском тексту и поводу (обележавање годишњице страдања у Шумарицама) унапред је одбачена. Међутим, представа је доживела успех – редитељ Бода Марковић и сценограф Сава Барачков направили су представу за „вечност“.

- **Криштика**, Живота Васиљевић, *Светлоси*: „Свом необично богатом дару инвенције са одређеним и конкретним сценским визијама препустио се реализацији овог дела београдски редитељ Бода Марковић. Замислио је ову представу у модерним концепцијама тоталног театра ослободивши је свих могућих банањности и у једном веома прис-

ном амбијенту између публике и извођача остварио конкретна решења форми и карактера, покрета и темпа... Чак се испољила и велика уједначеност појединача у квалитету креирања ликова. Због тога, иако бисмо желели да неког посебно издвојимо тешко бисмо се определили између Будимира Јеремића, Љубомира Убавкића, Николе Јурина, Љубомира Ковачевића, Миодрага Марића... Једноставно речено није било слабих места. А таква оцена одавно није упућена овом позоришном колективу Критика, Милосав Мирковић, Политика Експрес: ... Пошто је гледалиште радикално преселио на позорницу, и од дубоке позорнице сивих зидова и недирнутих кулиса начинио је трагично станиште – бараку у којој ће живети своју последњу псовку и молитву... Срећом, редитељ није пристао на рециталност поруке, нити на укоченост мизансцена... Позориште Боде Марковића не опрдава пратагонисте, него ситуације и зато у њему играју слободни људи у тамничким (неслободним) стањима...“

- **Награде**: Жири 17. Југословенских позоришних игара у Новом Саду доделио је ванредну Стеријину награду – дипломом и Стеријином фигурином извођачима *Прозивке за вечност* Димитрија Тадића, у извођењу Театра „Јоаким Вујић“ и посебно редитељ Бода Марковић. Награду Савеза удружења ликовних уметника примењених уметности и дизајнера Југославије – добио је Сава Барчков „за избор и обраду новог сценског простора“. Награда СУБНОР-а Југославије „4. јули“ и награду новосадског листа *Дневник*. На осмим сусретима професионалних позоришта Србије „Јоаким Вујић“ у Зајечару представа је добила пет награда: за најбољу представу, друга награда за режију Боди Марковићу, Љубомир Убавкић једну од четири равноправне награде за глуму; награда жирија домаћина добио је Љубомир Убавкић за најбољу епизодну улогу. *Прозивку* је видело преко 10.000 гледалаца.

221. Фридрих Диренмат: *Посета стваре dame*
222. Беловић – Пешић: *Легенда О Бошку Бухи*
223. Бранислав Нушић: *Народни посланик*
224. Џон Хопкинс: *Та ваша прича*
225. Радивоје Лола Ђукић: *Будибојснама*

1972/1973.

226. Максим Горки: *На дну*

- **Криштика**, Живота Васиљевић, *Светлоси*: „... Редитељ Петар Говедаровић је приступио са пуном мером овог бритко одређеног света Горкијевих јунака и оживео га на сцени у једној солидној ансамбл представи у реалистичном тону... Деби младог глумца Мирка Бабића био је више него за-

пажен. Сложени лик Васка Пепела играо је са брижљиво нађеним регистром десперације и снагом темперамнта...

- **Најраде:** На Сусретима професионалних позоришта СР Србије „Јоаким Вујић“ у Крагујевцу, *На дну* је набоља представа фестивала. Петар Говедаровић за режију истоимене представе добио је трећи награду. Набољи млади глумац био је МИРКО БАБИЋ.

227. Бранко Ђопић: *Баштна слезове боје*

228. Жарко Команић: *Пелиново*

229. Миодраг Илић: *Пуч*

230. Душан Радовић: *Женски разговори*

231. Бранимир Јанковић: *Алекс из Кућлове*

232. Н. В. Гоголь: *Дневник једног лудака*

1973/1974.

233. Н. В. Гоголь: *Ревизор*

234. Оскар Давичо: *Песма*

235. Ђорђе Радишић: *Бранитеље љубав*

236. Јован Стерија Поповић: *Родољубици*

- **Криштића, Светијоси:** „Сварајући од Стеријиних ликове комичке карикатуре визуелно необично богате људским страстима и слабостима, што се имплицирају као овејана оличења настраних гледања на живот и свет, редитељ Петар Говедаровић је нашао праву меру и права средства да ауторвој реч адекватно на сцену пренесе... Остаће сигурно дugo у сећању утисак да је ова представа имала као ретко када, квалитетна и уједначена глумачка остварења... За комплетно повољан утисак о представи пуно заслуга имају сценограф Сава Барачков и сликар костима Ана Несторовић.“

237. Питер Јустинов: *Найола на дрвешу*

238. Аугуст Стрндберг: *Отаџ*

1974/1975.

239. Иштван Еркељ: *Породица Той*

240. Есхил: *Оковани Прометеј*

241. Мирослав Крлежа: *На рубу памети*

242. Јоаким Вујић: *Театар Јоакима Вујића*

243. Банко Ђопић: *Доживљаји Николе Ћине Бурсаћа*

244. Слободан Павићевић: *Светозар*

245. А. П. Чехов: *Три сестре*

1975/1976.

246. Бранислав Нушић: *Ожалошћена породица*

- **Најраде:** На Фестивалу „Дани комедије 76“, Светозарево, награду за најбоље глумачко остварење и статуету „Златни ћуран“ добио је Љубомир Убаквић за улогу Агатона; награду Удружења драмских уметника Србије добио је Љубомир Убаквић за улогу Агатона у представи *Ожалошћена породица*.

247. Јур Франичевић – Плочар: *Вир*

248. Борисав Станковић: *Коштана*

249. Момчило Настасијевић: *Тамни вилајеј*

- **Најраде:** на Сусретима професионалних позоришта „Јоаким Вујић“ у Шапцу, награда за најбоље глумачко остварење Љубомир Ковачевићу за улогу Господара Младена; награда за најбоље глумачко остварење Миодрагу Марићу за улогу Џамбе; награда за најбоље глумачко остварење Милеви Жикић за улогу Каје.

250. Јован Путник: *Будућност је њочела*

251. Драгиша Пењин: *Камени курир*

1976/1977.

252. Новак Новак: *Столица која се љуља*

253. Коле Чашуле: *Црнила*

254. Ђорђе Радишић: *Смртионице*

255. Милан Митић: *Бодења*

256. Војислав Јовановић: *Наши синови*

- **Најраде:** Сусрет професионалних позоришта СР Србије „Јоаким Вујић“ у Лесковцу, награда за најбољу представу – *Наши синови*; награда за најбољу режију – Мирослав Беловић за режију истоимене представе; награда за најбољу женску улогу Милева Жикић за улогу Лене; награда за најбољу мушкиу улогу – Мирко Бабић за улогу Данила; награда најбољем младом глумцу – Славољуб Фишековић за улогу Рајка; награда за најбољу епизодну улогу – Рајко Стојадиновић за улогу Симице; награда за неговање сценског говора – Миодраг Марић за улогу Послужитеља; награда „Мила Стојадиновић“ – Милева Жикић за улогу Лене.

257. Луиђи Пирандело: *Човек; животиња и врлина*

1977/1978.

258. Љубомир Симовић: *Чудо у Шаргану*

259. Петар Кочић: *Јазавац пред судом*

260. Живорад Михајловић: *Не признајем овај суд*

261. Мирослав Крлежа: *Леда*

262. Максим Горки: *Јелор Буличов*

263. Милица Новковић: *Камен за ћод ћлаву*

- **Најраде:** На Сусретима професионалних позоришта СР Србије „Јоаким Вујић“ у Нишу, Награде за глумачка остварења: Миодраг Марић за улогу Вучка и Милева Жикић за улогу Симане у представи *Камен за ћо главу*; награда „Сима Крстовић“ Будимиру Јеремићу за улогу Новака; награде Удружења драмских уметника Србије: Мирку Бабићу за улогу Крсмана; Ивана Крстовић за костиме и Душан Михајловић-Спира, за музику у истоименој представи.

1978/1979.

- 264 Бранислав Нушић: *Сумњиво лице*
 265. Арсен Диклић: *Балада о Радојољу*
 266. Бранислав Нушић: *Госпођа министарка*
 267. Јован Хаџи-Костић: *Трн*
 268. Лав Николајевич Толстој: *Од сламе кућа изгори*
- **Најраде:** На Сусретима професионалних позоришта СР Србије „Јоаким Вујић“ – награду жирија публике добио је Јуба Ковачевић за улогу Митрише у представи *Од сламе кућа изгори*; Мирко Баић добио је награду „Сима Крстовић“ за улогу Никите у истоименој представи.

1979/1980.

269. Александар Вампилов: *Прошлог лећа у Чулимску*
 270. Душан Јовановић: *Ослобођење Скогља*
 271. Радивоје Лола Ђукић: *Човек на чејтири ноге*
 272. Иван Цанкар: *Краљ Бећајнове*
 273. Јован Стерија Поповић: *Лажа и паралажа*
- **Кришка, Светлоси:** „... Играти Стерију као занимљив и комични спектакл и весело позориште, значи превидети сатиричне особености, дакле нешто што је најзанаочајније у делима једног од водећих творца и претече нашег драмског стваралаштва. Редитељ Дејан Мијач је управо такав приступ реализације одбацио и са уметношћу правог мајстора сцене, презентирао оно што је најквалитетније у Стеријиној комедији: друштвено-сатиричну поенту. Такав приступ означен је и веома добро простудираним и темељно постављеним ликовима веродостојних димензија у реалистичким оквирима, који ништа не нарушају ритам представе уз веома функционално имплициране гротескне стилизације, тамо где је било потребно. У тумачењу ове Стеријине комедије ансамбл крагујевачког Театра показао је завидну инвентивност... Ипак, тон читавој представи дао је Љубомир Убавкић, играјући Миту у заиста неодољивим бојама банатског швиндлера и лакрдијаша чије досетке и домишљатост су просто овладали сценом...“
 - **Најраде:** На Сусретима професионалних позоришта Србије Јоаким Вујић“ у Крагујевцу – Друга награда Стру-

чног жирија за представу *Лажа и паралажа*; прва награда за најбољу режију – Дејан Мијач; прва награда за најбољу сценографију – Сава Барачков; награда за најбољу глуму – Нада Јуришић за улогу Јелице.

274. Беловић – Пешић: *Омер о Мерима*

275. Ф. М. Достојевски: *Браћа Карамазови*

- **Кришка, Светлоси:** „Замашним подухватом да на сцену постави *Браћу Карамазове* монументално дело... Театар ‘Јоаким Вујић’ је истовремено обележио тридесетогодишњицу богатог уметничког рада првака драме Будимира Јеремића. ... Редитељ Петар Говедаровић, добро је осетио снагу и смисао ове драме. Он је у реалистички замишљену и доследно спроведеној сценској концепцији, у модерној али веродостојној сценографији Саве Барачкова подвуковао, а где треба а где треба само наговестио могућности драме... Што би се могло замерити то је дужина представе (траје скоро три часа), јер је редитељ сигурно могао неке сценске слике скратити... Димитрија Карамазова тумачио је слављеник Будимира Јеремић који је још једном потврдио да је израстао у зрелог ствараоца... Треба посебно истаћи и интерпретацију Радмиле Убавкић која је само много финих појединости дала лик Грушевљке превтљиве и ћудљиве куртизане...“

1980/1981.

276. Александар Поповић: *Развојни пут Боре Шнајдера*

- **Приказ,** Народне новине, Ниш: „Студент треће године Факултета драмских уметности (одсек режија) Ивана Вујић прихватила се озбиљног посла: она је у Театру ‘Јоаким Вујић’ у Крагујевцу режирала *Развојни пут Боре Шнајдера*, текст који је Александар Поповић написао, како сам каже да докаже да уме да пише и класичне драме. Редитељ Ивана Вујић је изјављивала да је и сама желела да направи класичну, реалистичку представу, јер само тако овај текст има праву димензију... Од жеље до реализације, ипак, има „неспоразума“. Представа је јесте класична, реалистичка али и стилизована. Али, ако ни због чега другог ову представу треба гледати због једног глумца. Љубомир Убавкић је још једном показао да је у самом врху југословенске глумачке екипе, играо у исто време сугестивно и ненаметљиво.“

277. Бернард Шо: *Пијамион*

- **Кришка, Светлоси:** „... За праву меру оживљавања овог Шоовог дела уз модерну сценографију Герослава Зарића вештина је била осавременити дијалошку вредност текста и учинити приступачним, за нас, помало апстрактни енглески хумор. Петар Говедаровић је то учинио са посебном интенцијом на књижевну вредност текста. У оквиру

јединственог стила реалистичке интерпретације, као ретко када овај ансамбл овог Театра сачинио је прави однос дикције и сценске игре у овој представи... Мирко Бабић саркастичан и неконвенционални учени професор, можда са превише експлизивности и гестикулације у задњем чину (ово редитељу као примедба)... Све у свему, ведра, весела представа коју вреди видети.“

278. Слободан Стојановић: *Преноћиште*

279. Стеван Сремац: *Ивкова слава*

280. Ђоко Стојичић: *Незаборавник*

1981/1982.

281. Роуз – Будуха: *Велика йороћа*

282. Бранислав Нушић: *Др*

• **Наћраде:** На Сусретима „Јоаким Вујић“ у Пироту – представа *Др* награда публике; Љубомир Убавкић награда стручног жирија за најбољу улогу (Животе Цвијовића) у истоименој представи. На Фестивалу „Дани комедије“ у Светозареву – представа *Др* проглашена је за најбољу и освојила статуэту „Јованча Мицић“ – као најбоља и најсмешнија представа фестивала; Љубомир Убавкић, за улогу Животе Цвијовића прва награда стручног жирија и „Златни ћуран“ (трећа за овог глумца); Мирко Бабић за улогу Велимира проглашен је за најбољег младог глумца.

• **Кришика, Свейлост:** „Правак крагујевачког Театра, врсни комичар Љубомир Убавкић, прославио је тридесетогодишњицу уметничког рада... слављеничком интерпретацијом Животе Цвијовића... То је била још једна његова велика глумачка парада. Основна идеја редитеља Александра Ђорђевића, била је да се одрекне клишираних нушићевских верзија и да представу постави у модерне сценске оквире... Све у свему, представа у целини даје слику студиозног редитељског и глумачког рада.“

283. Душан Ковачевић: *Марафонци Јрче почасни круг*

284. Бошко Трифуновић: *Бајка о цару и Јастици*

285. Драган Томић: *Раскриће*

• **Кришика, Свейлост:** „Сви Томићеви јунаци, као да су изникли из свакодневице нашег села, тамо где највеће дилеме су отићи, или остати... У свом тексту Томић психолошке валере и немире сагледава као друштвену драму. Аутентичност људских мотива и веродостојност су основа да он кrene за есенцијом истинитости... Редитељ Петар Говедаровић, поставио је *Раскриће* као драму из које је хтео да извуче што више реалистичке уверљивости. И у спољном изгледу (сценографија Саве Барачкова), и у поставци ликовна пратећи пишчеве тенденције, драму је поставио на основу реалистичке нарације...Миодрага Тадића, ратника и ратара,rudimentарне снаге и силне сировости у поступ-

цима, играо је аутентичним оквирима и бојама Љубомир Ковачевић.“

286. Бранодн Томас: *Чарлијева йећика*

1982/1983.

287. Душан Ковачевић: *Сабирни центар*

288. Милош Николић: *Светислав и Милева*

289. Ђура Јакшић: *Стапање Главаш*

290. Л. Н. Толстој: *Живи леш*

291. Душан Ковачевић: *Балкански штијујун*

• **Кришика, Свейлост:** „... Бритак текст сјајних реплика, оштроумних дијалога, сврстан у атмосферу породичног круга, уз досетке нушићевског калибра, непрестано је у валерима комичних слика, са драмским оквиром... Вештином правог велемајстора сценског казивања Ковачевић изналази прави спој драмског и комичног, тако да је Јовану Глигоријевићу био отворен пут да у реалистички усмененој режији пронађе веродостојне токове, истина, знатно харминичније у другом, него у првом делу представе... У глумачком ансамбли издваја се једна изузетна фигура беспрекорне трансформације, у правом тренутку и на правом месту, од пиктуралног вица до стриндберговске трагике. Наме, Љубомир Убавкић је још јеанпун одушевио гледаоце својим заиста широким глумачким дијапазоном... У сценографији Саве Барачкова је све на своме месту...“

1983/1984.

292. Фадил Хацић: *Змија*

293. Дубравка Кнежевић: *Како се може умрећи у сну*

• **Кришика, Свейлост:** „Овај драмски првенац, наше младе суграђанке Дубравке Кнежевић како га она назива 'албум са породичним фотографијама', грађен је као мозаик сценских слика о њој, родбини, људима који је окружују... Овакав текст, без драматуршке окоснице, редитељ Славенка Салетовић је представио као широко платно мозаичких целина на коме се одсликава свакодневни живот неколико породица и главне јунакиње... Но и поред те бриге о појединостима редитељ је своју пажњу озбиљно усред средио на карактер целине, на јединственост композиције... Неоспорне су врлине добро постљена линија дикције и дијалекта говора... Од појединостих интерпретација ваља истаћи Будимира Јеремића, који је рудиментарном и финим појединостима остварио лик пензионисаног првборца...“

294. Драгиша Пењин: *Камени курир*

295. Момчило Наастасијевић: *Код „Вечиће славине“*

296. Славомир Мроџек: *Полицајци*

297. Гернатов – Гурович: *Неситашино Јаче*

1984/1985.

298. Николај Ердман: *Самоубица*

- У режији Петра Говедаровића

299. Тоне Партњчић: *Мој шаља социјалистички кулак*

- **Криштићка**, Милутин Мишић, *Борба*: „... Премијера у крагујевачком театру 'Јоаким Вујић', само је потврдила претпоставку да ће она лако и ефектно утргти пут до симпатија гледалаца. Поготову што се режије прихватио, по први пут гостујући у Крагујевцу Желимир Орешковић, осведочени мајstor за комични жанр... сјајни сценски заплети, вешто сучељени односи, питорексни карактери... Под његовом сигурном руком крагујевачки ансамбл делује као подмалђен... Наравно, игру предводи осведочени мајstor овог жанра не само у крагујевачком већ и у српском позоришту Љубомир Убаквић Пендула... Поменимо затим, Марину Перић, зато што нам се чини да се овом креацијом најављује као врсна комичарка. Враголаста ока, лаке крећте и живог темперамента...“

300. Владимира Јовичић: *Био једном један човек*

301. Јоаким Вујић: *Фернандо и Јарика*

302. Н. В. Гоголь: *Женидба*

- **Криштићка**, Светлосић: „... Захваљујући изврсној режији Стеве Жигона, све врлине Гогољевог текста добиле су праве димензије... То се пре свега односи на прецизно постављање ликова ... Вратоломни титам представе не губи ништа од своје сатиричне вредности, све се одвија по одређеном реду... Јединству стила представе заиста је допринела заиста беспрекорна инсценација Тодора Лалицког... За пуноћу и свежину интерпретације пуно заслуга има глумачки колектив театра. Бриљантно разиграна била је Милева Жикић...“

303. Миодраг Илић: *Валцер ћоручника Нијрићена*

1985/1986.

304. Слободан Селенић: *Косанчићев венац 7*

305. Бора Глишић: *Велика битка*

306. Франк Баум: *Чаробњак из Оза*

307 Љубомир Симовић: *Путујуће позориште Шојаловић*

- **Криштићка**, Љубиша Обрадовић, Светлосић: „... У мане представе у режији Петра Говедаровића, поред неуједначености првог и другог дела, готово разлика у стилу, треба убројати помало пренатрпану сцену као и понављање решења виђених у другим представама ове куће. То је донекле умањило висок визуелни ниво *Путујућег позоришта Шојаловић* (костимографија Јиљане Драговић) који је одлично коренспондирао са одличном музиком Врањешевића и 'Лабораторије звука'. Најкраће: Да ли се то,

можда, *Путујућим позориштем Шојаловић* не враћа пољујано самопоуздане људима из Театра!“

308. Јордан Плевнеш: *Југословенска антипареза*

309. Бранислав Нушић: *Пут око света*

310. Радослав Павловић: *Шовинистичка фарса*

1986/1987.

311. Горан Стефановски: *Тешковиране душе*

312. Гордан Михић: *Враћа дома*

313. Виљем Шекспир: *Сан лејње ноћи*

314. Душан Ковачевић: *Свети Георгије убива аждаху*

- **Криштићка**, Љубиша Обрадовић, Светлост: „Ренесанса коју доживљава Театар 'Јоаким Вујић' у последње време, највише захваљујући ангажовању младих гостујућих редитеља, крунисана је постављањем Ковачевићеве драме *Свети Георгије убива аждаху*. 'Вознесењу' овдашњег позоришта до таквих, и тако дugo очекиваних, висина допринела је срећно и знлачки спојена постава писац – редитељ – глумци, док су сценографија, костими и музика само употребили догађај. Редитељ Јовица Павић је са правом мером прочитao Ковачевићев текст...он изводи личности драме из подземног света у нови безизлаз, тунел прекрiven блатом кроз које се крећу и у коме остају... Глума у крагујевачком *Георгију* за хроничаре овдашњег позоришта може представљати најпријатеније изненађење...у представи није било слабих места... Најпријатније изненађење је Владан Живковић у у洛зи Гаврила... он је прецизно и надахнуто одиграo човека који мучи и себе и друге. Видели смо и Мирка Бабића у новом издању, он је потпуном трансформацијом пригушио агресивност властитог физикуса и донео уверљиво сложен лик Ђорђа Џандара. Нада Јуришић (Катарина) демонстрирала је, по обичају, висок ниво професионалне глуме... Уосталом *Георгије* је вансеријска представа Театра и још јој се вреди враћати.“

- **Најраде**: Награда за најбољу представу ХХIII позоришних сусрета „Јоаким Вујић“, Зајечар; на истоименом фестивалу награде су добили и: за најбољу режију – Јовица Павић; награда за набољу музику – Енцо Лесић; награда за најбољи драмски текст – Душан Ковачевић; награда за најбољег глумца – Мирко Бабић; награда „Мила Стојадиновић“ – Нада Јуришић; награда града домаћина за најбољег глумца – Горан Јовановић. Прво учешће једне представе из унутрашњости на сарајевском фестивалу МЕСС.

315. Сем Шепард: *Луди од љубави*

1987/1988.

316. Бранислав Нушић: *Протекција*

317. Душан Ковачевић: *Клаусирофобична комедија*

- **Кришика**, Љубиша Обрадовић, *Свейлоси*: „Позоришно потизавање живота, *Клаусирофобична комедија* водећег српског драмског писца Душана Ковачевића, добила је још више опороти и узнемирајућих значења у крагујевачкој поставци Владимира Лазића... Редитељско читање које из човекове онемогућености политиком као крајњи продукт види тоталитаризам ипак није безнадежни песимизам. Пре би се рекло да је у подтексту Лазићевог читања, она врста узнемиреног морализма (у најбољем значењу те речи) која посеже за драстичним сликама, ради опомене... *Клаусирофобична комедија* јесте аутентичан позоришни чин, ма-штовито режиран и највећим делом надахнуто глумљен. Савршено је функционисала и сарадња редитеља са сце-нографом, кореографом и костимографом...“

1988/1989.

318. Слободан Селенић: *Ружење народа у два дела*
319. Жан Ануј: *Женски оркестар*
320. Славомир Мрожек: *Танђо*
321. Ненад Илић: *Боже мили чуда великоћа*

1989/1990.

322. Александар Гельман: *Насамо са свима*
323. Јудмила Разумовска: *Драга Јелена Серђејевна*
324. Стеван Пешић: *Град са зечјим ушима*
325. Иво Брешан: *Представа „Хамлећа“ у селу Мрдуши доња*
326. Божидар Зечевић: *1918*

- **Награде:** Награда окружлог стола критике за најбољу представу и Друга награда стручног жирија на XXVI позоришним сусретима „Јоаким Вујић“, Шабац; на истоименом фестивалу награђени су и: награда за најбољи домаћи драмски текст – Божидар Зечевић; награда за глумачко остварење – Мирко Бабић; награда за епизодну улогу – Милић Јовановић; награда за најбољу сценску музику – Ивица Пенчић.

- **Кришика**, Дубравка Кнежевић, *Вечерње новосији*: Зечевић је драматуршки вешто испреплетао тужне јужнословенске војничке судбине, трагичне и трагикомичне јунаке, не упутивши се ни једног тренутка у патетичну националну жалопојку што је за очекивати од материјала којим је располагао. Режија Александра Лукача, уз неизнатне интервенције, била је овог пута прилично верна самом комаду... За разлику од својих колегиница, мушки део ансамбла био је углавном компактан. Мирко Бабић у улози капетана Лукића трпео је у себи сву тугу универзума и носио своју људску слабост као свој крст... “

327. Душан Радовић & Петар Говедаровић: *Све је зезање – без зезања*

1990/1991.

328. Александар Поповић: *Кус ћећилић*
329. Ксенија Стојановић: *Мала принцеза*
330. Душан Ковачевић: *Професионалац*
331. Јован Радуловић: *Голубњача*

- **Кришика**, Владимир Стаменковић, *НИН*: „Ове јесени, осам година после новосадске премијере, која је трауматизовала читаво ондашње југословенско друштво, изазавала у њему оштре естетске и политичке поделе, крагујевачка представа *Голубњаче* има шансу да буде примљена као и свако друго уметничко дело то јест нормално. ... Чак и извођење које није на највишем нивоу, које не може да издржи поређење с Мијачевом представом из 1982, јасно показује да *Голубњача* није регионалан комад из сеоске свакодневие... Из ове представе се види да *Голубњача* припада оном драгоценом прелазном облику модерне драме у којем се брише разлика између уметничког и стварног... Укратко, редитељ Јовица Павић интерпретира *Голубњачу* као сирову, мрачну причу о људима који су, у основи, несахрањени мртваци, који, омамљени сунцем, оштрем ветровима и понижавајућом оскудицом... Такав приступ наводи Павића да у предњи план забивања доведе децу у чијем се понашању као у искривљеном огледалу рефлектује свет одраслих. Она тако постају главни протагонисти ове драме... И потомци су скапокани у садашњост коју нису изабрали, с којом се никад нису помирили, и њихови преци, који устају из свог неосвећеног гроба, у ствари подједнако бели и мртви.“

1991/1992.

332. Реј Куни: *Бриши од своје жене*
333. Божидар Зечевић: 1968
334. Алфред Жари: *Краљ Иби*

- **Кришика**, Александар Милосављевић, *Дневник*: „.... Упечатљиву рулу је понудио Љубомир Убавкић, коме је припала насловна улога. Овај изузетан глумац је свом Ибију приступио, свестан да ће поређење с Радмиловићем бити неминовно, сигурно, отворено и поштено. ... Владаје је сценом знајући да нема потребе да се (надмоћно) надиграва са својим партнерима, остављајући им, при том, довољно, можда чак и сувише, простора за игру. Узгряде, овај изузетан глумацулогом у *Краљу Ибију* обележава 40 година свог уметничког рада.“

335. Синиша Ракић: *Сад се смеј Сошире*

1992/1993.

336. Бора Станковић: *Коштана*
 337. Мима Јанковић: *Земља јесмо*
 338. Виљем Шекспир: *Краљ Лир*

- Ово је шесто извођење Шекспира на крагујевачкој сцени и ангажован је целокупан ансамбл. Ушли смо у велику уметничку авантуру јер сматрамо да смо кадри да изнесемо и један овакав пројекат, рекао је управник Душан Мандић. Главна улога поверила је Мирку Бабићу; режисер Петар Говедаровић уз ову представу обележава 40. годишњицу рада.

1993/1994.

339. Јован Стерија Поповић: *Кир Јања*
 340. Реј Куни: *Бриши од своћа браћа*

1994/1995.

341. Синиша Ковачевић: *Српска драма*
 342. Горан Стефановски: *Црна рућа*
 - *Криштика*, Маша Јеремић, *Политика*: „Визија драме редитеља Душана Тузланчића – први део приче – психоделичан је и нестваран; други – резрушен, искасапљен, израњављен и претворен у ћубриште – заправо стваран попут босанке ране... Ансамбл крагујевачког позоришта релативно прецизно прати намере редитеља у оваквој, тешкој за изведбу, граментарно постављеној представи. ... Црна рућа крагујевачког Театра 'Јоаким Вујић', упркос проблемима, представа је која узнемира и тера на размишљање.“

343. Бранислав Нушић: *Покојник*
 344. Бошко Трифуновић: *Цар и Џастиپ*
 345. Бранислав Ковачевић: *Balkan Boy*

1995/1996.

346. Душан Ковачевић: *Лимунација*
 347. Гордан Михић: *Осмех анђела*

1996/1997.

348. Гордан Михић: *Балкан експрес*
 349. Јован Стерија Поповић: *Покондирена тиква*
 350. Теофило Каље: *Дуѓа*
 351. Харолд Пинтер: *Љубавник*
 352. Младен Широла: *Чаробна фрулица* (Дечија сцена)

1997/1998.

353. Јелица Зупанџић: *Огњена кућина*

354. Људмила Разумовска: *Драга Јелена Сећејевна*

355. Ленфорд Вилсон: *Запали ме*

356. Јоаким Вујић: *Ла Пејруз или Великодушије једне дивје*

1998/1999.

357. Стеван Јаковљевић: *На леђима јежа*

1999/2000.

358. Николај Колјада: *Мурлин Мурло*
 359. Ђордано Бруно: *Данђубе*
 360. Едвард Олби: *Ко се боји Вирциније Вулф?*
 361. Јакоб Громи&Вилхелм Гром: *Ивица и Марица*
 362. Војислав Савић: *Чујеш ли, мама, мој вайај?*

- *Осврт*, *Политика*: „На сцени Театра 'Јоаким Вујић' у Крагујевцу, најстаријег српског позоришта, премијерно је изведена комедија Чујеш ли, мама, мој вайај? у режији Драгана Јаковљића, сталног члана ове куће. Музiku је компоновао Бора Дугић, костиме Јелена Патрногић, а сценографију Крстомир Миловановић. Играју: Братислав Славковић, Дејан Џицмиловић, Даница Крљар, Александар Милојевић... Публика је веома добро примила ову представу, за коју редитељ каже да је „веома провокативно и добро дело...“

2000/2001.

363. Душан Ковачевић: *Што је што у људском бићу што га води према што*
 364. Станица Лазаревић: *Они долазе*
 365. Људмила Разумовска: *Драга Јелена Серћејевна*
 366. Станица Лазаревић: *Они ништакуда*

2001/2002.

367. Душан Радовић: *Стара добра времена*
 368. Момчило Наастасијевић: *Код „Вечите славине“*
 369. Душан Ковачевић: *Доктор Шустер*
 370. Молијер: *Смешине прецциозе*
 371. Ксенија Стојановић: *Ми-Ши-Ко и Ми-Ши-Сан* (Сцена за децу)
 372. Стеван Пешић: *Гуска на месецу*

2002/2003.

373. Бертолд Брехт: *Галилејев живоћи*
 - *Криштика*, Сања Домазет, *Данас*: „... Небојша Брадић поставља ову драму, у којој нема хероја, али има сумњи, у којој је свака врлина доведена упитање, а љубав бива само кратки предах између дијалога две моћи, које желе да вла-

дају, било да су интелектуалне, политичке или социјалне. На сцени којом влада де кириковски принцип тегобе, ко-лоратурне сведености и безнаћа (за сценографију се побри-нуо редитељ представе), један према животу пантагруе-ловски расположени Галилеј (одличан Мирко Бабић), за-почиње своје узбудљиво трагање за научним истинама... Брадић прецизно, икусно и сажето донесе на сцену Гали-лејеву судбину, при том успевајући да драмска напетост и прегнантност садржебрехтовску горчину и рескост... Из бројне глумачке екипе издвојили су се Исидора Секулић као галилејева кћи, Милић Јовановић као Сагредо, Нада Јуришић као госпођа Сарти и Ненад Вулевић као Лудо-вико Марсили..."

374. Ђорђе Милосављевић: *Искористи дан*
375. Бранислав Нушић: *Ожалошћена йородица*
376. Мирјана Ојданић: *Живој је све што ће снађе*

2003/2004.

377. Жорж Фејдо: *Хотел „Слободан Ђромеј“*

378. Ђорђе Милосављевић: *Гола Вера*

- **Осврт**, М. Ђошовић, *Вечерње новости*: „Незапамћеним овацијама у Театру 'Јоаким Вујић' поздрављен је ансамбл представе *Гола Вера...* Према речима Зорана Петровића управника Театра, управа је можда погрешила што је гостима из Београда и других градова Србије омогућила да прате представу, па су много стајали. Карте за прву репризу су распродате за само сат времена... Представу нико од гледалаца није напустио и скоро пола сата су овацијама дозивали на бис младу глумачку екипу предвођену Катарином Митровић из Београда, Игором Бојовићем из Ужица, Драганом Стокићем и Миодрагом Пејовићем из Крагујевца. Режисер Југ Радивојевић каже да је био у праву што ову драму није поставио у Београду, јер је искрено реаговање публике могло да се догоди само у најстаријем позоришту у Србији... Нема сумње да је српско позориште овом представом отворило нову страницу српског театра, констатовао је Јован Глигоријевић, режисер и позоришни критичар.“

379. Маша Јеремић: *Милош велики*

380. Виљем Шекспир: *Ромео и Јулија*

- **Осврт**, Блиц: „Крагујевачки Театар 'Јоаким Вујић' има част да прво извођење Шекспирове драме *Ромео и Јулија* на сцени првог српског позоришта режира Пјер Валтер Полиц, немачки режисер тренутно ангажован у позоришту у Инголштату: Шекспир је поета, зато је мој циљ да увек, изнова, пронаћем нове слике за стари, свима познат текст. Тако он у свакој новој представи добија нови значај. Сам рад се свео на специфичну врсту уметничке радио-

нице, на мој захтев су глумци правили импровизације из којих су се потом рађале оригиналне, нове сцене. То је највећа драгоценост, јер су глумци самостално креирали и изнели своје ликове.“

- **Критика**, Ђелько Јовановић, *Блиц*: „Иако занимљиво постављена, представа крагујевачког позоришта, међутим, има 'шизофрени' карактер. Ово позориште, наиме, није имало доволно 'дугачку клупу', тако да за одређени број улога није било адекватног решења. Због тога је најновија верзија Шекспира на на српским сценама јасно позиционирана представа са обиљем изузетних решења, у којој је долазило до озбиљних падова. Тако смо наспрот необично надахнуте и зналачки вођене игре Катарине Митровић као Јулије, имали Ромеа, у тумачењу Николе Милојевића чију неодољивост није било лако уочити. Ако смо даље, на једној страни имали врло убедљива решења, попут Наде Јуришић као Дадиље, или Драгана Стокића у улоги Меркуција, на другој је, благо речено, било прилично нејасних решења... На амбивалентан карактер ове представе, који потиче од унутрашњих проблема крагујевачког позоришта, можда најбоље указује сасвим јасна сценографија и потпуно нејасни костими, дело истог аутора Дејана Пантелића.“

2004/2005.

381. Леонид Андрејев/Червински/Бекет : *Реквијем – The Requiem*

382. Еден фон Хорват: *Код лејпциг изгледа*

- **Осврт**, Народне новине, Ниш: „Са комадом *Код лејпциг изгледа* Крагујевачни су се пре месец дана појавили и на другом 'Јоакимфесту', добили признање публике и критике, а стручни фестивалски жири доделио је једну од четири равноправне награде Милошу Крстовићу за улогу Милера. Награду стручног жирија добила је и Снежана Ковачевић за креацију костима. Оно што у представи плени јесте изванредна глумачка игра свих протагониста. Редитељ Драган Јаковљић напарвио је тачну, праву поделу, па је задовољство гледати како се глумци на сцени надмећу у жељи да постигну (сви скупа) велики уметнички ефекат.“

383. Николај Колјада: *Бајка о мртвој царевој кћери* (Мала сцена)

384. Славомир Мрожек: *На јучини* (Мала сцена)

385. Нил Лабјут: *Адакиа*

- Мала сцена; Дипломска представа Жозефине Нахас, Факултет уметности, Приштина.

2005/2006.

386. Ђорђе Милосављевић: *Коніјумац или Берман и Јелена*

387. Карло Колоди: *Пинокио*

388. Јован Стерија Поповић: *Лажа и паралажа*

- **Најраде:** Најбоља представа на Интернационалном фестивалу комедије – награда „Мостарска лиска“. Представа у поставци Драгана Јаковљевића.

389. Фурој Бордон: *Последње мене*

- Копродукција Театар „Јоаким Вујић“, Каргујевац&Teatro del Giglio di Lucca. Пројекат италијанске Фондације „Емилија Ромања“ у поставци познатог италијанског редитеља Масима Луконија. Улоге: Мирко Бабић, Марина Перић Стојановић и Миодраг Пејаковић.

390. Вацлав Хавел: *Аудијенција* (Мала сцена)

391. Џон Мердок: *Доктор Страт*

- На Малој сцени премијерно је игран комад Доктор Страт, аутора Џона Мардока из Шкотске. Текст који је драмска парафраза Гетеовог ІФауста“, режирао је сам Џон Мердок. Доктора Страпа игра Мирко Бабић. Сцену је поставио Миливоје Штуловић, костиме је креирала Јелена Јовановић.

392. Џон Мортимер: *Дезмонд*

393. Есхил: *Седам*

- У оквиру музичко-сценског репертоара; копродукција Театра „Јоаким Вујић“, Крагујевац & Академски камерни хор „Лицеум“, Крагујевац. Режија Урош Јовановић.

2006/2007.

394. Жан Жене: *Слушкиње* (Мала сцена)

- **Криштика,** Гордана Јоцић, *Свејлосић*: „Крагујевац је добио две нове младе школоване глумице Дарију Нешић и Невену Брзаковић... Друга добра вест је што су две младе глумице изабрале Женеов комад за свој дипломски рад, јер је то комад какав мањка сцени Театра „Јоаким Вујић“... То је кемп текст, кемп аутора. Говори, дакле, о једној скривеној ситуацији, вишегодишњој изопаченој, болесној, инцестуозној повезаности две сестре...То, да је за њих свет, иза врата стана у којем су слушкиње, огромна земља чуда истклла је редитељка Ивона Шијаковић, којој је ово такође дипломска представа... Захтевно глумачко сучавање Дарије Нешић (Клер) и Невене Брзаковић (Соланиж), употпунила је својом маестралним истукством и умешем Горица Поповић (Мадам) која гостује у овој представи.“

395. Александар Ђаја: *Повраћак кнезовоћ сокола* (Мала сцена)

- **Криштика,** Драгана Бошковић, *Данас*: „...Повраћак кнезовоћ сокола је, пре свега, експеримент у домуену аристотеловског театра, који рачуна са катарзом. Публика прати комад у посвећеној тишини... Редитељ Бошко Димитри-

јевић, определио се за симбол крста, на којем се игра предстava... Нада Јуришић, Даница Крљар и Катарина Митровић су своје јунакиње приказале као живе жене, рањене догађајима... Сценографију је потписао Миливоје Штуловић, костим Јелена Јовановић, а дроџен лекторски посао овој античкој трагедији, урадила је Андријана Виденовић. Повратак нежевог сокола“ је повратак живе, трагичне, убојите речи на позоришну сцену. Лековит догађај, у сваком смислу.“

396. Николај Васиљевич Гоголь: *Дневник једног лудака* (Мала сцена)

- Монодрама рађена по истоименој приповеци, у извођењу Ивана Видосављевића. Редитељ Драган Јаковљевић, а консултантни на представи били су Предраг Ејдус и Мирко Бабић.

397. Јон Лука Карађале: *Карневалски призори*

- **Осврт,** Свејлосић: „Јон Лука Карађале је најзначајнији румунски драмски писац, а комедија *Карневалски призори* једно од његових најбољих дела. Реч је о ансамбл представи (режија Матеј Вароди), комедији која говори о сусетама, љубавним паровима и љубавницима, разним преварама, а све се дешава у Букурешту. У једној берберници код познатог берберина (игра га Саша Пилиповић), занат учи млади шегрт (Милош Крстовић). Сценографију потписује Миловоје Штуловић, костиме Јелана Јовановић. На Фестивалу у Букурешту (април 2007) овенчана је наградом за сценографију, која је припадала Миливоје Штуловићу.“

398. Петар Михајловић: *Писаћи скалелом*

- **Приказ,** Арсеније Лукић, *Блиц*, провинција: „*Писаћи скалелом* је првенац Крагујевчанина Петра Михајловића (студент Факултета драмских уметности у Београду) и дипломски рад редитељке Иване Кораксић. То је прича о средовечном драмском писцу који попут патолога пријатеље сецира до наситнијих детаља тражећи за узврат но ваца и разна признања. Тешко болестан он одбације све, међу којима и бившу супругу, која га теши да ће преживети. Осим Ивана Видосављевића и Катарине Митровић у представи играју и Мирко Бабић, Никола Милојевић, Ненад Вулевић, Братислав Славковић, Владан Живковић и 13-годишњи Мирко Марић.“

- **Криштика,** Гордана Јоцић, *Свејлосић*: „... Драма туробних мисли и емоција има фине лирске пасаже управо кроз лик Дечака кога игра сналажљиви Мирко Марић... Наравно, сви ликови представљају одређене 'архетипове' живота: детињство, старост, емоције, посао, ту је чак и Доктор... Но, најзанимљивији део ове праизведбе је 'представа у представи', то јест оживотворавање сцена из његових драма, успешним решењима Иване Кораксић, које, иначе, све

од реда баве тешком темом незамисливих врста људског зла...“

399. Радослав Златан Дорић: *Чудо ѹо Јоакиму*

400. Милош Црњански: *Сеобе*

- **Најраде:** Награда за најбољу режију додељена је Пјер Валтер Полицу на Јоаким Фесту (2007).

401. Даријо д'Амброфијо: *Сањајући море* (Мала сцена)

2007/2008.

402. Милош Јаноушек: *Гусари*

403. Данко Поповић: *Конак у Крађујевцу*

404. Geri Dukes&DejvidParnel&Pol Mid: *Теза*

- Копродукција са трупом „Gua Nua Teatar“ из Даблина; режија гост из Румуније Дан Тудор.

2008/2009.

405. Бранислав Нушић: Госпођа министарка

406. Марилујзе Флајсер: *Пионери у Индолишћају*

407. Пинтер, Хајнер Милер, Платон: *Клуб нови свећански поредак*

- Копродукција Књажевско-српски театар, Крагујевац & John Thaw Studio Theatre, Манчестер, САД . Режија Александар Дунђеровић.

2009/2010.

2010/2011.

408. Ђорђе Милосављевић: *Ђаво и мала ћосића*

2011/2012.

409. Небојша Брадић: *Ноћ у кафани Тишаник*

410. Мартин Макдона: *Лейтошица Линејна*

411. Ричард Бин: *Један човек, двојица ћазда*

412. Рециналд Роуз: *Дванаесторица ћневних људи*

- Копродукција Књажевско-српски театар, Крагујевац, & Босанско народно позориште, Зеница, Фдерација БиХ & Казалиште, Вировитица, Хрватска.

2012/2013.

413. Пјер Валтер Полиц: *До ћоле коже*

414. Д. Ц. Џексон: *Моје бивше, моји бивши*

415. Ружица Васић: *Хладњача за сладолед*

416. Луији Пирандело: *Човек, звер и врлина*

2013/2014.

417. Харпер Ли: *Убијачи ћашацу руѓалиџу*

418. Горан Марковић: *Зелени зраци*

419. Кен Лудвиг: *Преваранћи у сукњи*

2014/2015.

420. Небојша Брадић: *Принцији суперстијар*

- Премијера 28. фебруар 2015. Аутор текста и режија Небојша Брадић.

Литература:

- Рајко Стојадиновић, *Крађујевачко ћозоријаште 1835–1951*, Светлост, Крагујевац 1975 и Музеј позоришне уметности СР Србије, Београд 1975.
- Рајко Стојадиновић, *Крађујевачко ћозоријаште 1951–1984*, Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац 2005.
- Зброрник, *125 годишњица Књажеско-србског ћеатра у Крађујевцу*, Одбор за прославу, Крагујевац 1960.
- Слободанка Богдановић, Верка Миленковић, *Сто ћедесет ћодина ћозоријашта у Крађујевцу*, Одбор за обележавање сто педест година првог српског позоришта, Крагујевац.
- Др Петар Марјановић, *Позоријаште или усуд ћролазности*, Факултет драмских уметности, Музеј позоришне уметности Србије, Београд 2001.
- Боривоје С. Стојковић, *Историја српског ћозоријашта од средњег века до модерног доба I*, Музеј позоришне уметности Србије Унституција културе од националног значаја, Београд 2014.
- Феликс Пашић, *Јоакимови ћојомци*, Театар „Јоаким Вујић“, Крагујевац, Музеј позоришне уметности Србије, Београд 2006.
- Драгана Бошковић приредила, *Мирко Бабић увек и свуда*, Књажевско-српски театар, Крагујевац 2010.
- Олга Марковић, *Јоаким Вујић*, Музеј позоришне уметности Србије, Београд 1997.
- Часопис *Кораци*, *Сто ћедесет ћодина ћрвог српског ћозоријашта*, Година XX, књига XX, Свеска 1–2, Крагујевац 1985.

•

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

792(497.11 Крагујевац) 1835/2015 (083.824)

ОСТОЈИЋ, Биљана, 1966–

180 година Књажевско-српског театра Крагујевац : (1835– 2015)

/ [автор каталога и изложбе] Биљана Остојић. – Београд : Музеј позоришне уметности Србије,

2015 (Београд : Службени гласник). – 72 стр. : илустр. ; 23 см

Тираж 400. – Напомене и библиографске референце уз текст.

ISBN 978-86-80629-80-3

а) Књажевско-српски театар (Крагујевац) – 1835–2015

– Изложбени каталоги

б) Крагујевац – Позоришни живот – 19в–21в

COBISS.SR-ID 213714188

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ
УСТАНОВА КУЛТУРЕ ОД НАЦИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА